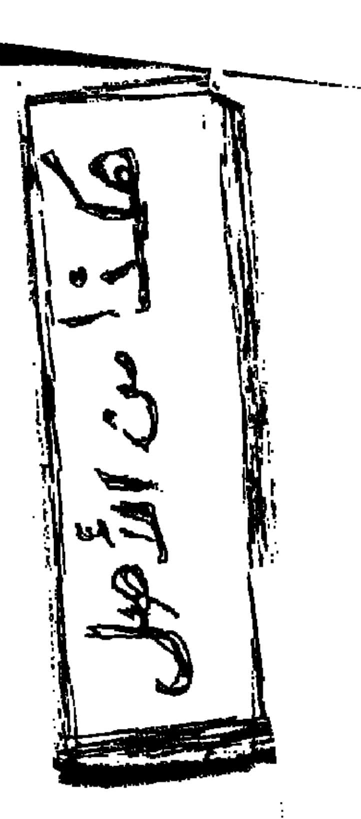
מעריב
סופשבוע
כ"ו באב, תשמ"ז 21.8.1987

דון משה וטחנות הדלק. שמן למדורה ■ פרופ' שלווא מרדי. מעור לחושך ■ שמחה חינקיס. הנדון למוות הראשון ■ יהונתן גפן. סליחה אריק ■ דני פרומצ'נקו. ילד שוקולדה ■ ביבי נתניהו. שטח פרטי ■

בית המזגן

ראשית רעננה: חנקין 4, 052-455166
אבן גבירול 31, 03-292313, 03-283593
אחווה 102 (בפסג'), 455166, 052-22939
כצנלסון 113, 03-731152
סוקולוב 110, 03-881856
5. ראשל"צ: פינסקר 4, 03-996197
6. נתניה: הרצל 39, 053-27908
7. ירושלים: הגידם 1, 02-233707
8. חיפה: יוסף 59, 04-668471
9. באר-שבע: ההסתדרות 48, 057-76928
10. פ"ת: שטמפר 34, 03-904843
11. רחובות: הרצל 219, 08-463962

המכירה הגדולה של העונה

במשביר לצרכן

40

23.8-28.8.87

30% הנחה

מכנסי קיץ לנשים
חצאיות לנשים
בגדים לנשים
סנדלים לנשים
חולצות טריקו פולו לגברים "מרקס אנד ספנסר"
מבחר תיקי בד ועור

40% הנחה

מכנסי קיץ ארוכים
סריגי קיץ לנשים
חולצות טריקו פולו
מבחר שמלות קיץ
בגדים ביקיני
קבקבי "הקבקב"

50%

הצעות מיוחדות - עודפי קיץ

מבחר
מכנסיים ארוכים לנשים
שמלות
סנדלים לגברים
נעלי בד לנשים וילדות

אויה AVIA — שבוע יצרן

- מצעי מיטה
- שמיכות פיקה
- מגבות
- כיסויי מיטה

25% הנחה

טוסו עם אויה לאירופה
בין הקונים מוצרי אויה יוגרל כרטיס טיסה זוגי לאירופה (פריז או לונדון) כולל מסים
ועוד 60 מגבות טרילין (2.40×1.40)

חוזרים לבית הספר

מכשירי כתיבה
מבחר ילקוטי בית ספר
מכנסיים וחצאיות ג'ינס
מבחר חולצות T חלקות
נעלי ספורט
גרבי ספורט
מכנסי התעמלות
מבחר מוצרי ספורט

100 חבילות של ... UHU ... ZEBRA

20% הנחה

קניית השבוע

תוי קניה של המשביר לצרכן - מתנה שכדאי לתת - מתנה שכדאי לקבל

סופשבוע

כ"ו באב, תשמ"ז 21.8.1987

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition
© 1987 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: יעל תורן, שרי אנסקי
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

[?]נות המתנים שקורקעו לפני שלושה שבועות בשביתה חסרת־התקדים של תחנות הדלק לא תפסו שהסכסוך עם בעלי התחנות הוא רק עמוד [?]שן, כשהאש עצמה בוערת במקום נסתר מהעין. הרבה דלק נשפך על [?]ווח הזאת. ככל שחברות הדלק ניסו להכחיש שעמדו מאחורי השבתת [?]חנות המשאות את שמותיהן, קשה שלא להתפלא על העיתוי שבא [?]שוך של המלחמה המתנהלת מאחורי הקלעים בינן לבין משרד האנרגיה. [?]לחמה נגד הרפורמה שהשר משה שחל מתעקש לתשליט בשוק הדלק. [?]ין מסתורי ומדליק שמגלגל מיליארד דולר בשנה. עמוס לבב הלך להתבונן [?] קורה שם. כנראה שלא במקרה הזכיר באוזניו השר שחל את סיפורו [?]שי המשמש לו תקדים; איך לפני יותר מעשר שנים, בראשית הקריירה [?]וליטית שלו, התחפש לסבל בשוק הסיטונאי בתל־אביב כדי להווכח [?]קוב במעלולי הראמפיסטים השולטים שם. הוא ביקש לבדוק אם וכיצד [?] לעצמם את פער התיווך שמייקר את מחירי הירקות והפירות. מהר מאד [?] שהמאבק בראמפיסטים איננו תחרות שחמט, וגם חסר תוחלת. אחר־כך [?] לו את המכונית.

שחל צוחק כשהוא נזכר בתבוסה ההיא. גם בסיפור המדליק העכשווי [?] אופטימי, למרות שהפעם זה מאבק איתנים של פוליטיקאי בודד מול [?] כלכליים. שום השוואה עם הראמפיסטים. הוא טוען שהם מבזבזים. [?] הטייקונים, יולי עופר, שבדרך כלל בורח מפירסום, מגיב ב"אני מאשים" [?] עיסקות שלומיאליות שנעשו בעבר בידי פקידים ממשלתיים. ראיון נדיר. [?] מאמין שהרפורמה תוזיל את הדלק. החברות מדברות על מהומה. קשה [?]עת מי יצחק אחרון. על פני השטח שוב נראה ששחל מסתבך במאבק [?]קישוטי. דון משה וטחנות הדלק.

[?]פני יותר מעשור עלה לארץ מגרוזיה רופא עור עם דיפלומות וניסיון עשיר בשם ד"ר שלמה מרדי. התייחסו אליו כמו לבדיחה גרוזינית. גם אחרי [?] כאן משתח פלא נגד גידולים סרטניים. הוא ירד לשוויץ, עוד נביא [?] למלות מעירו, מכר את הפטנט ונהפך למיליונר. היום הוא קופץ ארצה [?] קרובות, לטפל במאות החולים הצובאים על דלתו כדי לחסל בעזרתו [?] עור שעלולים להיות ממאירים. יש בהם הרבה שמות מפורסמים. לו [?] מהם היו מתערבים לטובתו לפני שנים, הרווח היה גם שלנו, לא של [?]. הוא גובה דמי טיפול סמליים. לא פושט עור. קשה לדעת אם היחס [?], כאילו מדובר בנזקקי סעד, זה גדלות לב או בדיחה פרטית. יש לו חיבה [?] בעניין האור העור והחושך. השיזוף הבלתי־מבוקר שעלול להסתיים [?] יעל פז־מלמד הלכה לשמוע אותן, ולספר עליו. בטוח שעכשיו יהיו לו [?] מאזינים רציניים. אפילו שהעצות שלו בחינם.

צ. לביא

[?]: בוב דילן.
[?] בעמודים 24–27.

“9...10...קום כבר...11...12...אל תשאיר אותי לבד איתו...13...”

“יתכן שחומייני לא טיפוס כליבך שלילי, נוסי... לחשוב שהוא הזמין אותנו לתתאוח על האי הפרטי שלו...”

בנקים מסחריים · מקרקעין ופיתוח · מוסדות מימון · ביטוח · מסחר ושרותים · תעשייה · מזון ומשקאות · חברות להשקעה · מלונות ושרותי תיירות · מתכת, אלקטרוניקה ואופטיקה · מוצרי בניה · נסחרות במט"ח · דלק ונפט

דון משהטחנות הדלק

מאת עמוס לבב

מלחמה מדליקה מנהל שר האנרגיה משה שחל בחברות הדלק. רוצה תחרות והוזלת מחירים. ציפורניים מטופחות נשלפות ושורטות. חילופי האשמות על ביזבוזים וחוסר יעילות. פוליטיקאי בוטה נגד, מול ענקים כלכליים. הוא צוחק. מי יצחק אחרון?

משה שחל: "אחד מקודמי שאל אותי: 'למה לך הצרות האלה?' השאלה לא מקובלת עלי. תגיד שזו נאיביות, תגיד טיפשות. אני מאמין בזה, חי עם זה, והולך לישון עם זה".

"מה שקורה במשק הדלק זה סימפטום של המשק הישראלי. זהו רק חלק מהחולי של המשק".

משה שחל: "כל הענין הזה הוא מעוות".
(צילום: ראובן קסטרו)

אין זו הפעם הראשונה שנכנס בי מין שיגעון כזה", מחייך השר משה שחל כשהוא נשאל על מלחמתו בחברות הדלק. במדורי הרכילות היו כותבים שהחיוך הזה "חושף שני טורים של שיניים צחורות". אפשר היה גם להוסיף כהנה וכהנה על התסרוקת המטופחת בשחור עז. שום שערה לא חורגת מהמסדר.

גם החולצה הלבנה בוהקת (מספרים שבתיקו מקופלות כמה חולצות, שהוא מחליף אותן כמה פעמים ביום). המכונית בחוץ נוצצת. הווילה כדניה שעל הכרמל זוהרת. המזגן בלשכת השר מזמזם בשקט. שטיחים מקיר אל קיר, פינת ישיבה בהירה מעור אמיתי. גם אם התגלח המראיין פעמיים בשני כיוונים, בטרם נכנס ללשכתו של שחל, ואפילו אם התקלח והחליף חולצה – הוא יחוש עצמו מקומט כשהוא שוקע בכורסא הנוחה מול שר האנרגיה.

משפטיו של משה שחל רהוטים כמו הופעתו. ניסוחיו בהירים, משפטיים משהו. אפילו פליטות הפה שלו מתוכננות היטב. הכל כל־כך בסדר!

אז מה בכל זאת השתבש, מר שחל? כיצד נקלעת למלחמה הזו על הרפורמה במשק הדלק, עד כדי סיכון עתידך הפוליטי?

"כפי שאמרתי, אין זו הפעם הראשונה", משיב השר. "בשנים 1974־1976 הייתי יו"ר המועצה לצרכנות. חשבתי שיש להילחם בפער התיווך בירקות ובפירות".

קשה להאמין שמשה שחל – או ח"כ צעיר ושאפן, עורך־דין חיפני בלתי מוכר יחסית – התחפש לסבל ועבר שני לילות בשוק הסיטונאי בתל־אביב. איש לא חשד בו. כשאומרים לו שעסקן אשכנזי היה נחשף שם מייד, בשוק, הוא שוב מבזיק את החיוך הלבן המושלם. "כן, זה נכון". משה שחל מאד גא במוצאו העיראקי, ומבליט אותו. שם משפחתו הקודם, אגב, היה פתאל. מאוחר יותר יספר כי פעם הזמין את אריאל שרון לארוחה בשוק מחנה־יהודה, "כדי שאריק יווכח שגם אני יכול להכנס לשם ולהתקבל בחמימות".

החיוך לא מש מפניו גם כשהוא מספר כיצד הגיב שוק הירקות והפירות על פרסום גילוייו המדהימים, כשנפטר מתחפושת הסבל. "שרפו לי מכונית".

מתגלגל צחוקו. לא, אז עוד לא היתה לו מכונית המרצדס שהתפרסמה בזהירותה במהירות מופרזת בכביש ירושלים תל אביב. סתם מכונית. "בוקר אחד קמתי לנסוע לים עם המשפחה, ומצאתי את המכונית בלי ארבעה צמיגים". א־פרופו משפחה, יש לו בן (סטודנט למשפטים) ובת (חיילת), ואשה צנועה בשם שרה, מזכירת בית־ספר בחיפה, המתרחקת מכל פרסום.

"גידרנו את הבית", ממשיך שחל, כמו מפנה אזהרה לראשי חברות הדלק. "הכנסנו הביתה כלב שמירה גדול. בכל זאת פרצו לנו לבית, עשו מהפיכה, לא גנבו כלום, רק השאירו כתובות נאצה על הקירות. בסופו של דבר פער התיווך נשאר כפי שהיה. גם מבחינה פוליטית המלחמה ההיא לא עזרה לי. אהרון אוזן, שר החקלאות באותם ימים, התנגד לכך שאקבל את ריכוז מטה הבחירות של המערך. כשהפסדנו את הבחירות ב־1977 יצאתי מרחוב הירקון 110 בשעת לילה מאוחרת. רק אני הייתי ברחוב כששני רמפיסטים מחשוק עברו שם במכונית מפוארת, עצרו ואמרו: 'ראית שחל, שום דבר לא עזר לך. מזלך שגם אנחנו

(המשך בעמוד הבא)

WORLD

...שה: "הדלק שאני ...ל בארץ הוא בוץ".
...ום: גלי נלזר)

"אשמה כזו המשטרה צריכה לחקור"

...מלחמה המדליקה הזאת, הצליח משה שחל להתחיד ...שרכנו אפילו את יולי עופר, טייקון ישראלי ששמירתו ...קנות על פרטיותו יצרה לו תדמית מיסתורית משהו. איש ...עסקים יולי עופר, בן 63, משתייך לקבוצה הקטנה של ...אלים שניתן להגדירם כאילי הון, בלי לשים את ההגדרה ...ירכאות כפולות. ביחד עם אחיו סמי הוא מחזיק בצי של ...ת אניות, מבני תעשיה ובכמעט 29 אחוזים ממניות ...שנול. "אם תהיה רפורמה אצא למלחמת חורמה בבתי ...קוק", הוא מבטיח בקול שקט, "לא אגלה עתה איך אלחם ...ם, רק אומר כי במיכליות ובספנות אני מבין טוב מהם. לא ...פם לא אתן ל־20 מיליון דולר ושש וחצי שנים שהשקעתי ...נשול לרדת לטמיון.

"אני נולדתי לספנות. שחל הוא חיפואי [עופר אומר "חיפואי" כמו כל חיפני ותיק] ולכן הוא יוצא עם הרפורמה הגאוות שלו, כדי לעזור לבתי הזיקוק. יש שם 1,600 עובדים. ...על נעם זיקוק בסדר גודל דומה בעולם עובדים רק 800 איש. ...כל יודע שבחיפה יהיה קשה מאד לפטר 1,000 עובדים, לכן ...הוא רוצה שבתי הזיקוק ירוויחו יותר ויוכלו לשלם לכל ...העובדים המיותרים. איפה היעילות שלהם, כשהם אומרים ...עלינו בלתי יעילים? 'סונול' צימצמה ב־20 אחוז את מספר ...עובדיה בשש השנים האחרונות. אז אנחנו לא יעילים"?

...לא מכבר הציע שחל לעופר לרכוש את בתי הזיקוק. עופר ...עצ"לא, תודה". הוא מעונין לרכוש קודם את חברת "פז", ...הוא אף עניין משקיעים אמריקנים שהוא מייצג. הוא גם ...שבתי־הזיקוק אינם מציאה כליכך גדולה היום. ידידו גד ...עוד טייקון ישראלי שמתגורר בקניה ומחזיק בין היתר גם ...מניות "פז", רכש בימים אלה ממש בית־זיקוק

בפוארטוריקו.

"אוקזיון", אומר יולי עופר, "בתי־זיקוק נמכרים היום ממש במחירי מציאה".

עופר העדיף לרכוש לא מכבר את ה"קאונטרי קלאב" בהרצליה. הוא יושב במשרדו בהרצליה עם חולצה בחוץ. אם תושיב אותו ליד שחל, עלול המסתכל מהצד לחשוב שעופר הוא הסוציאליסט ושחל הוא המיליונר. יולי עופר כמעט שאינו מחייך. כאשר הוא מדבר על הרפורמה הוא אפילו זועם ושולף גילויים מדהימים על רכישת מיכליות בידי גורמים ממשלתיים בשנות השבעים.

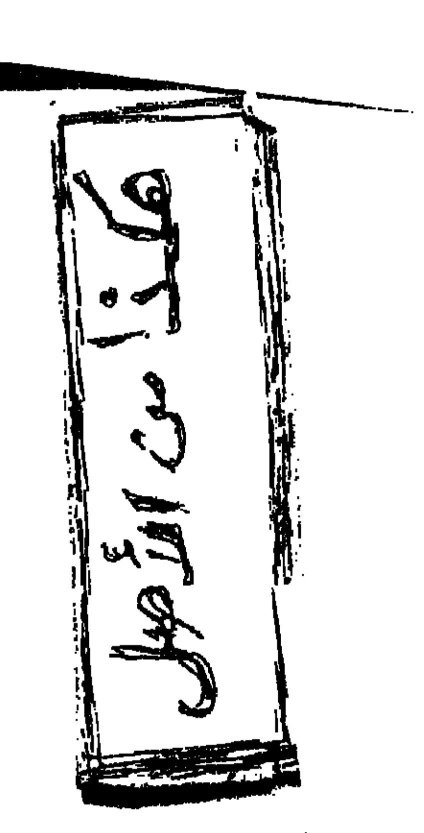
"הגאונים שביצעו את הרכישות האלה, שגרמו הלם בשוק הספנות העולמי, עומדים היום מאחורי הרפורמה. הרכישות הללו היו לצחוק בשוק העולמי", הוא מספר. "נרכשה אז המיכלית 'אדל', יד שניה, ב־86 מיליון דולר, מחיר שיא שלא היה כמותו. אחרי שלוש שנים היא נמכרה בשלושה מיליון דולר. באותה עת נרכשה המיכלית 'ניוטה', שוב יד־שניה, במחיר שיא של 36 מיליון דולר. האמן לי, אנחנו בעלי אניות. אנחנו אלופים במחירי אניות. אלה מחירי הלם"

"סופשבוע" בדק את הרכישות אצל מקור בכיר ומוסמך שביקש להשאר בעילום שם. המקור אומר: יולי עופר צודק. הוא מגדיה את הרכישות כ"שערוריתיות" ומאשר שאכן יצאו לפועל. עופר טעה רק לגבי המחיר ששולם בעבור "ניוטה". מינהל הדלק שילם זה עתה לשלם. עבור הטעות שנעשתה לפני יותר מעשר שנים. ביחד עם הריבית ושאר העלויות הסתכמו ההוצאות, לפני כמה חודשים, כשהושלמה העיסקה, לא ב־36

(המשך בעמוד הבא)

יולי עופר: "שחל הוא חיפואי ולכן יוצא עם הרפורמה הגאוות שלו כדי לעזור לבתי הזיקוק. הוא רוצה שירוויחו יותר ויוכלו לשלם לכל העובדים המיותרים".

"עלינו אומרים שאנחנו מבזבזים? הגאונים שעמדו מאחורי הרפורמה היו לצחוק בשוק העולמי כשרכשו מיכלית מיד־שניה במחיר הלם של 86 מיליון דולר ואחרי שלוש שנים היא נמכרה ב־3 מיליון דולר".

שחל בתחנת דלק: "כולם מושיטים היד לממשלה ואומרים 'תני לי'". (צילום: ישראל סאן)

(המשך מהעמוד הקודם)

עיראקים, אז יצאת מכל העסק לפחות שלם בגופך".

ועכשיו הוא מציע לפתוח את שוק הדלק לתחרות חופשית ב־30 אחוז מהיקפו, כדי להביא להורדת מחירים.

גא למרות לקח, אדוני השר?

"איש ציבור שנהפך לחלק מהביורוקרטיה מועל באמון שהציבור נתן בו", מסביר משה שחל מה הניע אותו לנסות לבצע רפורמה במשק הדלק הישראלי, המגלגל מיליארד דולר מדי שנה. "אני דורש מעצמי יותר כי אני מאמין במה שאני עושה".

התגובה של חברות הדלק לרפורמה הפתיעה גם את השר המחושב הזה. פה כבר לא מדובר ברמפיסטים, כי אם באנשים מן המדרגה הראשונה, מקצוענים ואנשי אקדמיה שיכולים להתחרות בשר במכוניותיהם, לבושם והדר משרדיהם. ובכל זאת, בלי שאיש מהדמויות המעורבות רצה בכך, התגלגלו הדברים עד כדי כך שמנכ"ל "סונול" עמיר מקוב קבע שזוהי כבר "מלחמה עקובה מדם".

"הגעתי למסקנה שמה שקורה במשק הדלק הוא סימפטום של המשק הישראלי", מנסה משה שחל להסביר מדוע זעזע את המירקם העדין של מיגזר הדלק. "זהו רק חלק מהחולי של המשק", הוא שב ומרגיש. "ומה אומרות חברות הדלק? הרפורמה אכן תוזיל את מחירי הדלק, אך תפגע בנו. זה מה שמעניין אותן".

ריבורים כאלה הביאו את ראשי חברות הדלק, כפי שנראה מאוחר יותר, לומר על שחל שהוא דמגוג פופוליסטי. במלחמה, כמו במלחמה, נשלפות ציפורניים גם אם הן מטופחות כהלכה.

משה שחל אינו משווה את חברות הדלק לרמפיסטים בשוק הסיטונאי. רק במקרה, כמו פליטת פה מתוכננת להפליא, הוא פתח את הראיון בסיפור השוק מ־1976. "חס וחלילה, רק זה עוד חסר לי להשוות אותם לרמפיסטים", הוא מחייך. "הבעיה עם חברות הדלק, שהן חושבות שמה שטוב להן – טוב גם למדינה. גיליתי, למשל, שהן מקבלות מהממשלה פיצוי של 25 סנט על כל טון, בגלל אובדן שוק עם כניסת חברת החשמל לשימוש בפחם. בוודאי שאני רוצה לבטל את זה. למה אישרו את הפיצוי? משום שאיש לא רצה להתמודד איתם. וכך יש לנו סכסוך אחר סכסוך, כי כולם מושיטים את היד לממשלה ואומרים: 'תני, תני'. אומר לך בגילוי לב: קודמי הקימו שלוש ועדות שהמליצו לעשות רפורמה. כלום לא יצא מזה".

אולי הם החכמים ואתה התמים?

משה שחל צוחק צחוק גדול. בריתה טובה, שחל תמים. "זו מחמאה לפוליטיקאי שמאשימים אותו בתמימות. טיפשות? חס וחלילה. אחד מקודמי שאל אותי: 'למה לך הצרות האלה?' שאלה כזו אינה מקובלת עלי. או.קי. תגיד נאיביות, תגיד טיפשות. אני מאמין בזה. אני חי עם זה, אני הולך לישון עם זה".

ראשי חברות הדלק, הדיאדוכים שהוא אסר עליהן מלחמה, אינם מצליחים להבין מרוע הרפורמה מרליקה פתאום אש בעצמותיו. עמיתיו השרים עומדים מהצד, ממתינים עם הרפורמות שלהם. אם הוא יצליח, אולי יבואו בעקבותיו עם רפורמות נוספות. משק אנכרוניסטי כמו של ישראל, אולי צריך לוחם ממולח כמו משה שחל. אולי רק הוא יכול להצליח לבצע שינויים. ואם יכשל – הם סתם ישמחו לאידו, וגם זו תוצאה לא רעה מבחינתם.

משה שחל מעיר על עצמו כי הוא חי ונושם רפורמה, אך אין הדבר מונע בעדו לשלוח ידו ולבחוש גם בנושאים אחרים. אפוף אדי דלק הוא עסק בניסוח

(המשך בעמוד 32)

רפורמה. מה זה?

על פי הרפורמה שמציע שחל, יוכלו חברות הדלק לרכוש בעצמן, במחירי תחרות של השוק החופשי, 30 אחוז מכמות הנפט הגולמי, כאשר יתר 70 האחוזים יירכשו כמו היום באמצעות חוזים ממשלתיים שהמדינה חותמת עם מדינות אחרות. שוק הדלק הישראלי מחולק כך: "פז" שולטת ב־45 אחוז, "דלק" ב־30 אחוז ו"סונול" ב־25 אחוזים. הדבר קבוע ובלתי ניתן לשינוי. לפי הרפורמה גם בתי הזיקוק יוכלו לרכוש נפט גולמי ולהיכנס למעגל התחרות. וגם חברת החשמל תוכל לקנות בעצמה 30 אחוז מהמזוט הדרוש לה. היום היא מוכרחה לרכוש את כל הכמות מחברות הדלק.

איש אינו מוכן להתנבא איך תתבטא הרפורמה במחיר הדלק לצרכן. בפועל מדובר במשחק על אחוז שולי לכאן או לכאן. הנהגים צורכים רק 20 אחוז מכל חבית נפט מיובאת. 50 אחוז הולכים לתעשיה ולתעופה והשאר למוצרים שאינם מעניינים את הצרכן. היום, משיקולי מדד, מקפיא האוצר את מחירי הדלק הנמוכים. הנהג הישראלי קונה ליטר בנזין זול ב־26 אחוז ממחירו באירופה. שחל מאמין שברפורמה, בתנאי תחרות, הדלק עוד יוזל. החברות טוענות שהדלק יתייקר בעקבותיה, כי היא תחשוף אותן לתחרות בלתי הוגנת עם בתי הזיקוק, שישתלטו מיד, בכוח המונופול הטבעי שלהם, על פלח השוק בן 30 האחוזים הפתוח לתחרות. הם יוכלו למכור דלק זול יותר מהחברות, כי החברות יכולות לזקק רק אצלם. אין טעם לייבא דלק מזוקק מחו"ל. הוא תמיד יהיה יקר יותר בגלל מחירי ההובלה הגבוהים.

"אשמה כזו המשטרה צריכה לחקור" (המשך)

מיליון אלא ב־70 מיליון דולר (כן, שבעים מיליון דולר), מחירה בשוק, אם ימצא המשוגע שיסכים לרכוש אותה – לא יותר מארבעה מיליון דולר. בינתיים היא מפליגה בשרות מינהל הדלק.

"ועלינו אומר שחל שאנו מבזבזים למשק 100 מיליון דולר בשנה"? מנפנף יולי עופר בקטעי עתונות. "אנחנו בלתי יעילים? 100 מיליון דולר? הרי האשמה כזו המשטרה צריכה לחקור! אני מציע שכל אחד יתעסק במה שהוא מבין ומתמצא".

האיש שמאחורי הרפורמה שהיה אחראי לרכישת המיכליות, הוא ד"ר צבי דינשטיין, היום יו"ר מכון הנפט ובאותה עת סגן שר האוצר וממונה על שוק הדלק. ד"ר דינשטיין, הנמצא עתה בסיור בקוטב, הגיב על טענותיו של עופר: "הבל ורעות רוח. את המיכליות רכשה חברה של שותפים זרים, ולא היתה זו הוצאה של כספי מדינה. חוץ מזה, אלה היו מחירי השוק באותם ימים. אין לזה כל קשר עם הרפורמה. יולי עופר הוא בעל מניות ב'סונול' ולכן הוא צד לענין. נוח לו לשבת ליד משאבת הכסף על חשבון משק המדינה".

עופר טוען כי את הדלק לאניותיו הוא משתדל לרכוש בחו"ל, כי "הדלק שאני מקבל מבתי־הזיקוק בארץ הוא נוראי, הוא בוץ. הם גם יקרים. פי שנים וחצי מבתי־הזיקוק באירופה. ועכשיו שחל רוצה להעמיד אותנו בתחרות נגדם?

הרי זה כאילו בנק ישראל יצא מחר לתחרות בבנקים הישראלים".

בתא המטען במכונית המרצדס המוהקת שלו מונח סרבל עבודה. כאשר מגיעה אניה מאניותיו לנמל חיפה, הוא נוסע לשם, לובש את הסרבל, נכנס לבטן האניה, למחסניה, מפשפש בחדר המכונות. "אני רוצה לראות במו עיני אם האניה מטופלת נכון", הוא מסביר. החברה שלו ושל אחיו, על 15 ספינותיה מנוהלת כחברה משפחתית קטנה, על ידי האחים, נשותיהם, ילדיהם. "25 איש בסך־הכל מנהלים אותה", הוא אומר. "רובם בני המשפחה. לי אפילו אין נהג. למה לי נהג? אני מרגיש מלא מרץ, עובד 16 שעות ביממה, נהנה מתדוות היצירה.

"כן, אפשר לעשות עסקים בישראל. יהדות העולם מעוניינת מאד להשקיע כאן. צריך רק להשתחרר מהאווירה שלהרוויח ולהתעשר בארץ זו בושה. אנשים בורחים מהארץ כי יש פה צרות עין, אווירה שמי שמרוויח צריך להסתיר זאת. מה יש לי להתבייש? אני עובד קשה, לוקח לעצמי משכורת אגדית מחברת הספנות, משלם מס־הכנסה ולא מתבייש. נוסע במרצדס מפוארת ולא מתבייש (מאין המספר הדיפלומטי? אני קונסול כבוד של הפיליפינים בישראל).

"גם בני וחתני, שעובדים קשה מאד, מקבלים משכורות טובות מאד. אצלי מי ששווה – מקבל. זה סוד הצלחתי. לא נכון שמנכ"ל 'סונול' מרוויח 10 אלפים דולר בחודש. הוא מרוויח 5,000 דולר, ולא אישרתי לו להחליף את מכוניתו באחרונה. אני בדעה שמנכ"ל טוב, שעובד קשה, ויש לו אחריות, צריך להרוויח יותר מעובדיו. נכון ששחל הציע למנכ"ל 'סונול', עמיר מקוב, להיות מנכ"ל משרדו, והוא לא לקח את התפקיד בגלל שראה את המשכורת הממשלתית. בגלל משכורות כאלה בורחים הטובים מהשרות הממשלתי. אני עצמי לא מעשן סיגרים, ולא משתחצן. משתדל לשמור על פרופיל נמוך. רק הרפורמה הזו, העוול הנורא הזה, היא כל־כך בלתי צודקת והבריחה אותי לתחשף. האמן לי, הענין הזה כואב לי. אינני נלחם רק על השקעתי ב'סונול'. גם טובת המדינה לנגד עיני".

יולי עופר חושב שהרפורמה תחסל לא רק את חברות הדלק, כי אם גם את חברת "שירותי טנקרים" שבבעלותן – עם צי בן שש מיכליות המביאות את הזהב השחור ארצה. "כל חברה תרוץ אז לחפש נפט עם המיכלית שלה. נהיה לקוחות קטנים. גם היום איננו גדולים", הוא מודה, "אבל ביחד אנחנו כוח. מתייחסים אלינו בכבוד. אל קניין קטן מתייחסים בהתאם. דורשים ממנו מחירים גבוהים יותר. כך זה בכל תחום. גם באניות. לא טוב להיות קטן. אנחנו התחלנו עם שתי אניות, עבדנו קשה מאד וגדלנו מהר כי ידענו שעם אניה אחת או שתים אין לנו זכות קיום. הקטנים מתחסלים". ■

מעור להושך

אין נביא בעירו. פרופסור שלווא מרדי, כיום מומחה בעל שם עולמי למחלות עור המתגורר ועובד בשוויץ,
בעבר עולה חדש מגרוזיה בישראל שאינה רואה למרחוק. את הזכויות לתרופה הבלעדית שלו
גידולים ממאירים ושאינם ממאירים מהעור רכשה חברה שוויצרית ענקית בעד
סכומי עתק. הוא מגיע ארצה כמה פעמים בשנה, מרפא את אלפי הנוהרים אליו
ונושא אזהרה לעם המתגורר בציון הלוהטת: הישמרו מפני השמש.

מאת יעל פז־מלמד צילומים: שמואל רחמני

לפרופסור שלווא מרדי, מומחה בעל שם עולמי למחלות עור, יש פרסונליטי טוב מאוד. כך, לפחות, הוא מעיד על עצמו. ואנחנו, נודה על האמת, נוטים להאמין לו. אחרת קשה להסביר מה הביא אותו לבחור לבלות את אוגוסט הנורא בדירת שיכון קטנה וצנועה בקרית־אונו שבישראל, ולא בביתו המפואר ורחב־הידיים בבאזל שבשוויץ. כן, יש לו משני הסוגים, והוא נודד בין שתי הארצות ושני הבתים, וכל שהוא מבקש לעצמו - לפחות בארץ – זה דבר אחד: שהכנסת תחוקק חוק לפיו אסור יהיה לאף אדם לעבוד בחוץ, בשמש הקופחת, בין השעות 12 ל־16. וגם שיהיה חוק שאסור לג'ינג'ים ולבלונדינים לחיות בנגב, ושצריך להמציא בגדים מיוחדים לאנשים החיים במדינת ישראל, שהוא עדיין קורא לה פלשתינה, כמו בימים הרחוקים ההם כשעוד היה בגרוזיה, ארץ מולדתו.

פרופסור מרדי הוא בראש וראשונה רופא הידוע בעולם כולו, מחולל נסים באנשים הסובלים מגידולים על עורם, גידולים ממאירים ושאינם ממאירים. אבל הוא גם מה שנקרא בעגה העתונאית "סיפור טוב, סיפור חזק".

ב־1974 הגיע לארץ מגרוזיה עם אשתו, גם היא רופאת עור, ושני ילדיהם הקטנים. בגרוזיה היה רופא ידוע מאוד, מנהל מחלקות בבתי־חולים יוקרתיים. בארץ היה עוד עולה חדש שיש להתייחס בספקנות לכישוריו והכשרתו. הלך ממוסד רפואי אחד לשני, סיפר שהוא פרופסור לרפואה, שפירסם מאמרים בעתונים מקצועיים רבי־השפעה. מי שהיה מנומס – צחק אחרי שהלך. הפחות מנומסים – צחקו לו בפנים. פרופסור לרפואה מגרוזיה? לא צריך להגזים.

הוא לא התייאש. הלך מבית־חולים אחד לשני, ישב שעות בחדרי־המתנה עם החולים, מחכה לפגישות כדי שיוכל להציג את הדיפלומות שלו. בסוף סידרו לו עבודה לשנה בתל־השומר – ולא כרופא. משתמה השנה שוב החלו הריצות והצחוקים מאחורי הגב. מישהו שהכיר סידר לו עבודה באוניברסיטה, במחלקה למיקרוביולוגיה. שלוש שנים עסק במחקר מבלי לקבל אגורה שחוקה. בכל פעם הבטיחו לו שבשבוע הבא יגיע הכסף לתשלום המשכורת שלו, ואחר־כך בשבוע הבא, וחוזר חלילה. אשתו, שהתקבלה לעבודה כרופאה בקופת־חולים, פירנסה את כל המשפחה.

שלווא מרדי החליט לא להתייאש, לא לוותר, להיאחז בארץ החלומות בצפורניים. וכל הזמן חיפש מוצא ושאל עצמו כיצד לשכנע את הממסד הרפואי בארץ שאפילו שהוא מגרוזיה יש לו מה להציע. במקביל לעבודתו באוניברסיטה עסק במחקרים גם באופן פרטי.

למה הפסיק אז כי החליט לעבוד במקביל ובאינטנסיביות על פיתוח תרופה לסוגים מסויימים של סרטן העור. הנימוקים היו פרקטיים: התרופה שעמל על פיתוחה נתנה תוצאות די מיידיות. כל הניסויים שערך על אנשים שבעורם נתגלו גידולים סרטניים, הראו תוצאות מרהימות: אחרי שבועיים־שלושה של מריחת המשחה נעלמו הגידולים כלא היו. מרדי חשב שאם יראה לרופאים את התוצאות – יקבלו אותו לעבודה.

כשהשלים את פיתוח התרופה המיוחדת וערך לה

(המשך בעמוד הבא)

פרופסור שלווא מרדי: היה רוצה שהכנסת תחוקק חוק לפיו אסור יהיה לאף אדם לעבוד בחוץ, בשמש הקופחת, בין השעות 12 ל־16. וגם שיהיה חוק שאסור לג'ינג'ים ולבלונדינים לחיות בנגב.

(המשך מהעמוד הקודם)

את כל הבדיקות האפשריות, החלה בשבילו ויה־דולורוזה מסוג אחר. עד עכשיו, כשהיה מציג את עצמו כפרופסור לרפואה שקיבל הכשרה בגרוזיה, היו אנשים נדים בראשם, מגחכים קצת ועוברים הלאה. כאשר בא למימסד הרפואי וסיפר שפיתח תרופה נגד סרטן העור – נהפך הגיחוך לצחוק גדול. בעצם חשבו שמקומו של האיש בבית־חולים לחולי־נפש, ולכן אין אפילו טעם לבדוק את דבריו, את תרופתו ואת הרעיונות שיש לו לדרכי טיפול בסרטן העור.

וכך זה נמשך שנים. בסופו של דבר הגיע מרדי עם תרופתו לפרופסור עזרא זוהר, שסוף־סוף הקשיב למה שיש לו לספר, שלח אותו לפרופסור מרדכי רביד, שלקח את התרופה וערך איתה שורה של ניסויים בבעלי־חיים ובבני־אדם. התוצאות היו מדהימות, והם פורסמו בבטאון "הרפואה". כתבי־חוץ ששמעו על הפרסום ריאיינו את מרדי לעתוניהם, והפניות החלו לזרום מכל העולם. מפעלי־תרופות ענקיים התנפלו על חסדיו, מנסים לשים יד על הפטנט ולהיות הראשונים שייצרו את התרופה. אוניברסיטאות רצו בו כמרצה, בתי־חולים – כרופא בכיר.

ורק בארץ כאילו דבר לא קרה. איש לא הציע לו ג'וב, ובמשרד הבריאות אמרו: "נראה, אולי בעוד שנה; לא עכשיו" כשפנו אליהם וביקשו אישור להפצת התרופה. שלווא מרדי החליט – עד כאן. עם כל אהבתו לארץ, תפש אחרי שנים של ריצות מדלת לדלת שאין לו כאן סיכויים. הוא לקח את משפחתו ונסע לחיות בבאזל שבשווייץ. את הזכויות לתרופה שפיתח רכשה חברת "סולקו" השווייצרית, שילמה לו סכום כסף דמיוני, והבטיחה את עתידו בתגמולים אדירים.

המשפחה רכשה בית באחד מפרברי באזל, ומזה כארבע שנים הם חיים שם, וליבם כאן. את הבית בבאזל תיארה נעמי שמר בכתבה מאת תמר מרוז שפורסמה לפני כשלוש שנים במוסף "הארץ": "הבית שלו בשוויץ יותר דומה לארמון, בפרוור הכי יפה של באזל, בית נפלא בתוך גן מלא באוספי אמנות. פסנתר כנף ענקי, אשתו מנגנת, גם הילדים. הוא מארח בלתי־רגיל. יש לו מרתף יינות שקשה לתאר. זה אורח־חיים לגמרי שונה. הם נוסעים לאתרי סקי הכי אקסקלוסיוויים, קיבלו אזרחות

"יש לי רעיון שאולי יום אחד מישהו ייסם אותו, לעשות בדים שיש בהם חומרים אנטי־סולאריים כמו במשחות השיזוף. למה זה לא אפשרי? צריך רק לעבוד על זה, לפתח את זה, ומי שיעלה על זה יהיה מיליונר".

שוויצרית, דבר שכמעט לא ניתן לתושבי־חוץ. קשה לאנשים כאן לתאר כיצד הוא חי שם. זה פשוט מדהים, העמדה שלו שם, והעושר שהוא צבר".

בקרית־אונו הדברים נראים אחרת לגמרי. חדר מדרגות אפור ולא הכי נקי מוביל לדירה קטנה, שלושה חדרים המשמשת גם כקליניקה וגם כדירת מגורים. בסלון הקטנטן יש שולחן עם ארבעה כסאות, סביבו יושבים הגברת, הרופא והפציינט או הפציינטית. המזנון הקטן ליד השולחן מוצף זרי פרחים ועציצים ששלחו הפציינטים לאות תודה. והם שולחים כל הזמן. לא יודעים איך להודות לרופא שעשה בעורם נפלאות תמורת סכום סימלי, ולעתים גם בחינם.

המרפסת שהיתה צמודה לסלון הזה נסגרה בתריסול, והיום היא משמשת כחדר טיפולים. יש שם כסא־מרפסת שכשפותחים אותו יכול הפציינט לשכב. נותנים לו רק סדין צחור, והכל מסתדר. וילון אמבטיה מניילון מפריד בינו לבין היושבים בסלון, ומזגן זקן מתאמץ נואשות לקרר את כל ה"קומפלקס" הזה. על הקיר בסלון תלויות תמונות־שמן של שני הילדים לבית מרדי, שצייר האבא: בת המסיימת עתה לימודי רפואה בשוויץ, ובן שהוא רופא שיניים, גם הוא בשוויץ.

הכל קטן מאוד, צנוע, ורק הצילומים הזרוקים שם בשקית־ניילון מספרים סיפור אחר: באחת מהן מתחבק מרדי גמוך־הקומה עם רונאלד רייגן שנראה לידו כמו ג'ירפה בעת ביקור בבית הלבן. באחרת שרה הגברת מרדי עם פלסידו דומינגו בעת מסיבה שנערכה בביתם בשוויץ, ("הם נתנו קונצרט של שירים גרוזיניים, היה ממש רליקטס. דומינגו אוהב מאוד שירים גרוזיניים"). ויש גם תמונות עם פרס (שמעון) ועם צ'יץ (להט) ועם מי לא, ואל כל תמונה מתווסף סיפור משעשע של הפרופסור, בעברית עילגת שהיא תערובת של אנגלית, גרוזינית, עברית ורוסית.

מרדי – חולצה לבנה, מכנסיים לבנים, נעליים לבנות – דווקא מבסוט בשוויץ, אם כי ישראל תמיד תישאר ארצו, וגם בפני נשיאים ומלכים יציג את עצמו כישראלי שנולד בגרוזיה. בשוויץ גם אוייב האנושות מספר אחת – השמש – אינה כה חזקה כמו פה בפלשתינה. הגברת מרדי חולמת כל הזמן לחזור ולחיות בישראל. חום השמש מתקזז, לדבריה, מול החום האנושי הזורם כאן מן האנשים. החברה שלה פה, חלק גדול מן המשפחה, מה יש לה לחפש בבאזל. אבל זה מה שיש. והיא הולכת אחרי בעלה, מציעה צ'וקולדה משוויץ, סודה בכוסות קריסטל והרבה מאוד סימפטיה.

ההתמחות של פרופסור מרדי היא בטיפול בסרטן העור. ההתמחות של השמש היא בגרימת סרטן העור. פרופסור מרדי מבקש – כמעט אפשר לומר מתחנן – ללמד את האנשים בישראל כיצד לחיות בארץ הזאת מבלי לחטוף את הסרטן הנורא הזה.

לטענתו, רבים מאתנו ממש הולכים לקראת מותנו מבלי לדעת זאת, עושים את כל הטעויות האפשריות. הוא קורא לזה פשע, רצח, התאבדות קולקטיבית. כדי להבין במה מדובר חשוב לזכור לפחות עובדת־יסוד אחת: אין קרני השמש בשוויץ או בנורווגיה או באנגליה (אם היא בכלל מצליחה לחדור שם מבעד לעננים) כקרני השמש בארץ. לטענת מרדי ישראל היא אחת מהארצות שבהן קרינת השמש חזקה ביותר. והקרינה הזו הורסת כל חלקה טובה בגוף, אבל בעיקר את העור, שהוא החשוף ביותר. ובראש־וראשונה היא גורמת לסרטן העור. ולא צריך לבלות דווקא על שפת־הים כדי לחלות. אפשר סתם לעבוד כבניין או בחקלאות, או לעבור אימונים צבאיים באמצע הצהריים בלי כובע רחב שוליים ובגדים שמכסים את כל הגוף.

מרדי (בתרגום חופשי): "אני מכיר מעט מאוד אנשים החיים בארץ שצבע עורם לבן, שאין להם בעיות קשות מאוד. אני רואה מקרים ואינני מאמין. באות אלי נשים עם סרטן במצב מתקדם מאוד, הפצע כבר מוגלתי ומדמם כל הזמן, מתקלף, מציק מאוד, נהפך לצלקת שאי־אפשר להיפטר ממנה. אני שואל: כמה זמן יש לך את זה? אומרים לי: 'כבר הרבה שנים'. מה עשית כדי שיעבור? עונים לי שכהתחלה עזבו את זה, אחרי־כן ניסו לטפל לבד, ביקשו מהרוקח שיתן משחה, ואחרי־כן הלכו לרופא בקופת־חולים שנתן אנטיביוטיקה ואמר שזה יעבור. וככה מפסידים זמן. וזמן – במקרה של סרטן – פירושו חיים. 90% מן המקרים של סרטן עור אפשר לרפא אם תופשים אותם בזמן. בכל פעם שאני בא לישראל אני פוגש עשרות מקרים של אנשים שמגיעים אלי כשכבר מאוחר מדי.

"כולם נורא עסוקים כאן, אין זמן ללכת לרופא, אין זמן לטפל כמו שצריך, וגם פוחדים. יודעים שמשהו לא בסדר, אבל פוחדים. דווקא בארץ כמו ישראל, חייבים שתהיה מודעות עצומה לנושא הזה כדי להציל חיי אדם. אני רואה פה אנשים שלוקחים את הילדים שלהם והולכים לשבת על שפת־הים בשמש במשך שעות. אני מתפוצץ. לא מאמין. כבר לא לדבר על סרטן. איך אשה לא מבינה את הנזק שהיא עושה לעור שלה. אחרי־זה כבר שום קרם שבעולם לא יעזור. אם היא רגישה לשמש, היא תיראה בגיל שלושים כמו אשה בת חמישים, והעור שלה יהיה כמו זה של חויר: יבש, מתפוצץ, מתקלף – עם כל מיני פצעים ועם רגישות עצומה. לא יעזור פה ניתוח פלסטי, לא יעזור קילוף עור, לא תעזור הקוסמטיקה. היא תראה זקנה. כל השאר זה בלוף של כאלה שרוצים להרוויח כסף על הטפשות של הנשים".

פרופסור מרדי מבחין בין מה שהוא מכנה "סרטן לבן" ל"סרטן שחור". הלבן הוא זה שניתן לטפל בו בקלות יחסית. מדובר בפצעים על העור שלעתים נראים גדולים ומכוערים מאוד, כמו כוויות עמוקות בתוך העור. השחור הוא המסוכן. זוהי המלאנומה, שכשהיא מתפשטת – כבר לא ניתן להציל דבר. 80% מאלה החולים במלאנומה ימותו – אומרת הסטטיסטיקה היבשה ומעבירה צמרמורת של חרדה. ועוד משהו מתחום הסטטיסטיקה, גם הוא מעביר צמרמורת: אדם שנולד ב־1930, הסיכוי שלו לחלות במלאנומה קטלנית הוא 1:1500. לעומתו, תינוק שנולד עכשיו, הסיכוי שלו לחלות הוא כבר 1:150. בשנת אלפיים צופים יודעי דבר כי מכל מאה תינוקות שיוולדו אחד יהיה חולה במחלה הקטלנית.

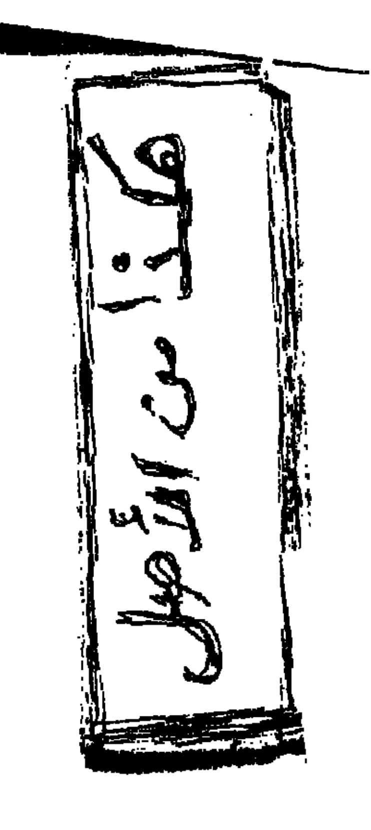
וכל זה בגלל האוזון. אותה שכבה שעוטפת את כדור הארץ ונועדה להגן עלי־עלינו מפני קרינת־השמש. מה שקרה הוא שבעשרים־שלושים השנים האחרונות הולכת שכבת האוזון ונאכלת, משאירה אותנו חשופים יותר לחומה של השמש. האוזון מתכלה גם בעקבות זיהום האוויר שקיבל תאוצה אדירה במחצית השניה של המאה העשרים, אבל גם – ואולי בעיקר – בגלל פיצוצים גרעיניים. זו אחת הסיבות שבשלהם עורכים ניסויים גרעיניים עמוק מתחת לאדמה. אסון צ'רנוביל, למשל, אומר מרדי, זיעזע באופן דרסטי את שכבת האוזון והפחית מכמותה, ויידרשו שנים רבות כדי שתבנה שכבה חדשה במקום זו שנהרסה. בתנאי, כמובן, שלא יהיו אסונות דומים.

"תשעים אחוזים מהסיבות למלאנומה, סרטן העור הקטלני, זה השמש. כל אדם שיש לו פצע שאינו מתרפא או כתם כהה על העור, שאין לו גבולות מוגדרים והוא מתפשט לכל מיני כיוונים – חשוב שיילך מיד להיבדק אצל רופא".

"אין ספק שאחת ההשפעות של אסון צ'רנוביל היא החמסינים הנוראים שאנחנו סובלים מהם השנה. קרני השמש חודרות אלינו בעוצמה הרבה יותר גדולה מבעבר, ובהתאם לכך גדלות גם השפעות קרינת השמש על העור. בשלושים השנים האחרונות הוכפל מספר מקרי סרטן העור בארה"ב, והמחלה הזו נהפכת לאט לאט לאחת המגיפות הרציניות של המאה העשרים. ואם כך הדבר בארה"ב, על אחת כמה וכמה בישראל החמה. זו הסיבה שחשוב שאנשים יידעו את העובדות ויידעו כיצד להזהר מפני השמש ולהציל את עורם, ולפעמים גם את חייהם".

"**ה**בעייה עם נזקי השמש היא גם בכך שלפעמים הם מתגלים רק אחרי עשרים או שלושים שנה. באים אלי קיבוצניקים או מושבניקים ואנשים אחרים שעבדו בחוץ, בשמש, במשך שנים, והמצב שלהם חמור מאוד. יש להם גידולים על העור, חלקם ממאירים. אני שואל אותם איפה הם עובדים היום, והם עונים לי שהם יושבים במשרד ממוזג, אינם יוצאים לשמש בשעות היום. ואז אנחנו ממשיכים לדבר, ופתאום מתברר שלפני עשרים שנה הם שרתו חמש שנים בנגב או נהגו לשבת שעות על שפת־הים או עבדו כמה שנים בחקלאות. הנזק נגרם, הפרובלמה התחילה. רק שזה בא לידי ביטוי אחרי עשרים שנה. כך גם הדבר לגבי הים. אני הולך כל יום בין שבע לשמונה בבוקר לים.

"אני הולך כל יום בין שבע לשמונה בבוקר לים, ושומע נשים שאומרות: 'מה כולם אומרים שמקבלים קמטים מהשמש. הנה, אני כל הזמן בשמש ואין לי קמטים'. נראה אותה בעוד עשר שנים, מה היא תגיד".

פרופ' מרדי ומטופלת. "הצלת לי את החיים", הם אומרים לו.

אני שומע שיחות של נשים שאומרות: 'מה כולם אומרים שמקבלים קמטים מהשמש. הנה, אני כל הזמן בשמש ואין לי קמטים. נראה אותה בעוד עשר שנים, מה היא תגיד".

"תשעים אחוזים מן הסיבות למלאנומה זה השמש. הבעייה עם אבחון המחלה, היא שאצל כל אחד המלאנומה נראית אחרת. יש כאלה שאצלם זה גוש אחד שחור וגדול, ויש כאלה שאצלם זה הרבה גושים קטנים; יש שהפצע מדמם ויש שלא. יש שהוא מגרד וצורב, ויש שלא. האבחנה מאוד חשובה. בכל מקרה, כל אדם שיש לו פצע שאינו מתרפא או איזשהו כתם כהה על העור, שאין לו גבולות מוגדרים והוא מתפשט לכל מיני כיוונים – חשוב שיילך מיד להיבדק אצל רופא.

"אם הייתי חי בארץ, הייתי דבר ראשון מחלק את האוכלוסייה לשתי קבוצות. בעלי עור כהה, שהם פחות רגישים לשמש, ובעלי עור לבן, שבשבילם השמש היא ממש אסון. אנשים מעדות המזרח הרבה פחות רגישים לסרטן העור מאשר אשכנזים עם עור בהיר. בהתאם לחלוקה הזו הייתי פועל בכמה מישורים. למשל בתחום העלייה: אסור לשלוח עולים חדשים שבאים מארצות קרות לגור בנגב. כך ממש מסכנים את חייהם. צריך לשלוח אותם למקומות בגליל. אנשים שבאו מארצות חמות אפשר לשלוח לנגב. הם יוכלו לעמוד בכך טוב יותר.

"**כ**כה גם לגבי חיילים. הצבא צריך להבין שיש חיילים שבשבילם לשרת בנגב זו סכנה. בעוד עשרים שנה הם ירגישו במה מדובר. חיילים כאלה חייבים לשלוח לשרת במקומות אחרים, שם יותר קריר. ככלל, לכולם – לכל החיילים – הצבא צריך להוציא תקנה לפיה אסור לאף אחד להתאמן בשעות הצהריים החמות. אפשר להתאמן מוקדם בבוקר, ובשעות אחרי־הצהריים והערב. למה לא? מה זה כל־כך מסובך? נכון, אני צוחק כשאני אומר שזה לא מסובך. אני יודע שזו אוטופיה, שזה חלום שאולי אף פעם לא יתגשם. אבל לפחות זה מסביר עד כמה חמורים הנזקים של השמש בשביל האנשים הרגישים במיוחד. לפחות מי שיקרא את הדברים האלה יידע שהוא חייב להיזהר ולהישמר, בעיקר בקיץ חם כמו השנה".

"אנשים שחיים בארץ חמה כמו ישראל חייבים גם להתלבש אחרת מאנשים שחיים בדנמרק. אסור בארץ ללבוש בגדים מבדים סינטטיים, כי כך קרני השמש חודרות ומגיעות לעור הרבה יותר מהר, ומזיקות הרבה יותר. בארץ צריך ללבוש בגדים גדולים, שיש בהם

"אין ספק שאחת ההשפעות של אסון צ'רנוביל היא החמסינים הנוראים שהיו השנה. קרני השמש חודרות אלינו בעוצמה הרבה יותר גדולה מבעבר, ובהתאם לכך גדלות גם השפעות קרינת השמש על העור".

הרבה מקום להרבה אוויר, רק מכותנה – ורק בצבע לבן. אני יש לי רעיון שאולי יום אחד מישהו ייסם אותו, לעשות בדים שיש בהם חומרים אנטי־סולאריים כמו החומרים הקיימים במשחות השיזוף. למה זה לא אפשרי? צריך רק לעבוד על זה, לפתח את זה, ומי שיעלה על זה יהיה מיליונר. מכל העולם יבואו לכאן לקנות את הבדים שייצרו כאן. כמו שיש אימפרגנציה נגד מים או נגד אש, כך אפשר גם להמציא משהו נגד קרינת־השמש.

"ויש גם העניין של הכובעים. איך ייתכן שדווקא בארץ כמו שלנו אנשים הולכים בלי כובעים? באירופה הקרה כובע זה שיא האלגנטיות, ונשים מרבות לחבוש אותו, וכאן כמעט ולא רואים אשה עם כובע. כך גם לגבי גברים. במקסיקו החמה יש סומבררו, בטקסס יש את כובע ה'קאובוי', ורק בארץ יש כובע טמבל בלא מצל על הפנים. צריך שמשרד הבריאות יקח את הנושא הזה, יעודד תעשייה של ייצור כובעים, שיצרני אופנה ייצרו כל מיני דברים יפים ויעשו תצוגות אופנה רק של כובעים".

זה פרופסור שלווא מרדי – הולך עם הרעיון עד הסוף, ככר נותן לאנשים להרוויח כסף, רואה בעיני רוחו את כל הנשים במדינה חבושות כובעים אופנתיים ואת הגברים בכובעי־מצחייה מצלים בשלל צבעים. באותה נשימה הוא גם רואה תעשייה חדשה ופורחת, אנשים מתפרנסים מעבודה בתעשייה הזו, דוגמניות שמחות־בחלקן פוסעות על מסלולי התצוגות בבגדים לבנים, גדולים ומאווררים, עשויים מבדים מחומרים אנטי־סולאריים.

לפני הרבה שנים היה לו חלום למצוא תרופה נגד סרטן העור, לקבל לגיטימציה בעולם הרפואי, לערוך מחקרים בשטח הסרטן שיהיו מוכרים בעולם כולו. החלום הזה התגשם. מי יודע, אולי יום אחד יתגשם גם חלומו שבישראל לא ייצאו יותר אנשים לשמש החמה, ישמרו על עצמם, ואולי עקב כך גם לא ימותו מסרטן העור. הוא מצידו יעשה כל מה שאפשר, הרוב בהתנדבות, כדי שזה יקרה.

"מינוי" שנתי למרדי: גם תופעה חברתית

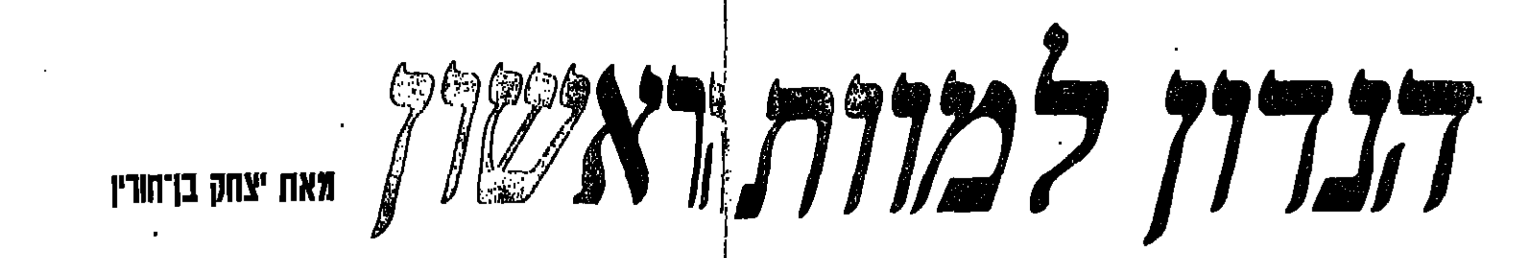
פרופסור שלווא מרדי הוא בין השאר גם תופעה חברתית. יש בארץ הרבה מאוד אנשים שיש להם גם מינוי לקונצרטים של התזמורת הפילהרמונית – וגם מינוי לקליניקה הקטנה של מרדי בקרית־אונו. שרים, חברי־כנסת, נשות־חברה, כוכבי טלוויזיה ורדיו יושבים אצלו בסלון, בצד "עמך" ומחכים שהפרופסור יבדוק אותם פעם או פעמיים בשנה, כאשר הוא מגיע לכאן לביקור. רובם קובעים תור שנה או חצי שנה מראש, מנסים להידחס איכשהו ביומן העמוס של הפרופסור שמלא כבר עכשיו לשלוש השנים הבאות, אין יוצא ואין בא.

לכן, דרך־אגב, צריך "מינוי". קשה מאוד לאנשים חדשים להכנס לחבורה המאושרת הנמנית על קהל הפציינטים של מרדי. לא משיקולים של סנובה, פשוט משיקולים של זמן. כאשר הוא מגיע לארץ הוא מקבל פציינטים משעות הבוקר המוקדמות ועד שעות הערב המאוחרות, ועדיין אינו מספיק לעמוד בלחץ הביקוש.

הטלפון מצלצל בלי הרף, הדלת אינה נסגרת. פציינטים ושליחים עם זרי פרחים ובונבוניירות ומכתבי תודה. עשרות אלבומים עם תמונות שמרדי מצלם בעצמו מספרים את הסיפור כולו. הוא מצלם פציינט לפני הטיפול – ואחריו. כמו מרזי מזרית. והוא מראה רק את המקרים הקשים: שומות ענקיות, גידולים שמעוותים את כל הפנים, גידולים זרים ומוזרים על כל חלקי הגוף. כל זה לפני. אחרי־כן יש צילומי ה"אחרי" – אחרי מריחת אותה משחת קסמים שהופכת פנים מעוותות לחלקות ויפות, מסירה את הגידולים, מוחקת את השומות. אלמלא ראיתי במו עיני עשרות תמונות – הייתי גם אני מסרבת להאמין. הרי תמיד אמרו לנו שרפואה אינה מעשה קסמים, שתשיפור, אם יהיה, הוא איטי, שתרופות אינן מחוללות נסים.

האשה שיצאה בתשע בערב מפתח ביתו של מרדי, נרגשת עד דמעות, חשבה אחרת: "הוצלת לי את החיים", אמרה לו וחנקה. גם בדרנית מפורסמת, ועתונאי, ואשתו של שר, וזמרת סיפרו לי אותו דבר.

ומרדי שומע את התודות, צוחק מפה לפה, ועדיין נראה כלא מאמין שכל האושר והעושר הזה בחלקו נפל.

הנדון למוות הראשון

מאת יצחק בן־חורין

א ת שמחה חינקיס היו צריכים לתלות עד צאת נשמתו, לפני כ־58 שנה, במגרש הרוסים בירושלים. כבר הכינו לו את חבל התליה, מדוד היטב, ואף שקלו אותו כדי להיות בטוחים שהחבל לא ייקרע ברגע הגורלי בתא הגרדום של בית הכלא המרכזי. תחזית אופטימית העניקה לו מקום של כבוד בבית־הקברות הישן של תל־אביב, ברחוב טרומפלדור. היהודי הראשון שנדון למוות בתקופת המנדט הבריטי על ארץ־ישראל, היה בן 22 כשהורשע ברצח שבעה ערבים ביפו. תגובה אישית ספונטנית שמנעה פוגרום ערבי בדרום תל־אביב עם פרוץ מאורעות הדמים של 1929.

שמחה חינקיס לא ניסה מעולם לדחוף את עצמו לפוזה היסטורית. בקושי זכה לשני עמודים בספר בלתי מוכר ומעלה אבק בשם "השוטר העברי בתקופת המנדט". הוא לא נמנה על יקירי תל־אביב, וגם לא הוזמן להדליק משואה לתפארת מדינת ישראל. חינקיס צלל אל תהום השכחה הציבורית כשעבד בעיריית תל־אביב עד שיצא לפנסיה. הוא גידל ילדים, שיחק עם הנכדים, ובתקופה שבה כל מי שלא עשה שום דבר כותב על זה ספר – חינקיס הקפיד לשמור על אלמוניות. אחרי הכל הוא אחד שעשה היסטוריה, לא מאלה שכותבים אותה.

הנדון למוות חי והוא היום כבן 80. אינו מזלזל בגורלו הטוב. "למדתי לא להיות מופתע. מי יודע מה ילד יום? לכן חי בכל יום כמו בחופשה שיכולה להיגמר בכל יום. בינתים אני מתעסק בכל. גזבר של ארגון חברי ההגנה. חבר "הבונים החופשיים". הזמן עושה את שלו. עובר כמו בחלום. כאילו רק אתמול ירדתי מהאניה".

שמחה חינקיס ירד מהאניה כששה באוקטובר 1925, בנמל חיפה. קיבל מהסוכנות הלוואה של ארבע לירות ויצא לתל־אביב. עבר עם החלוצים שעלו אתו מפולין בחפירת בורות שופכין או בסלילת הכביש לפתח־תקוה, וגר איתם בתנאי קומונה, במרתף ברחוב

(המשך בעמוד 17)

שמחה חינקיס היום ובתעודת השוטר משנת 1929, על רקע תא הגרדום בכלא ירושלים ובגדי הנדונים למוות המוצגים ב"היכל הגבורה" שהוקם שם.

PALESTINE POLICE FORCE.
CERTIFICATE OF APPOINTMENT.

No 612 P.C. Simha Khinkas.

having been duly attested in accordance with the Police Ordinance, is hereby appointed a member of the Palestine Police Force and is hereby vested with the powers, immunities and privileges of a Police Officer from this date.

Date 10/9/28

Dist. Supt. of Police
Southern District

قوة بوليس فلسطين
شهادة تعيين

قد تقرر تعيينه عضواً في قوة بوليس فلسطين بموجب قانون البوليس ومنحت له السلطة والاستثناء والامتيازات المعطاة لضابط البوليس اعتباراً من هذا اليوم.

التاريخ 10/9 مدير بوليس المقاطعة الجنوبية

משטרת פלשתינה (א"י).
תעודת מנוי

... מספר 612 שמחה חינקיס

אחרי שמנויו נתאשרו בהתאם לפקודת המשטרה, נתמנה בזה לחבר המשטרה של פלשתינה (א"י), ולפי זאת ממלאים את ידו בכח, ברשויות ובזכויות כל קצין המשטרה מהיום הזה.

תאריך ... מפקח המשטרה במחוז ...

7930—3000 B'29—21 I.27—G.P.

"יכולתי למסור את הנשק ל'הגנה', להעלם, וככה לצאת מכל העניין. אבל שכל מקבלים רק לאחר מעשה. אני קיבלתי שכל כשהשופט אמר שיתלו אותי. לא עזר לי שהכחשתי לאורך כל הדרך, שעשיתי את עצמי טמבל ואמרתי 'לא יודע', 'לא זוכר'. מה להגיד, שרצחתי?

צילומים: שמואל רחמני ויוסי זמיר

במגרש הרוסים בירושלים כבר הכינו לו את חבל התליה, מדוד היטב, לפי משק[illegible]של ברגע הגורלי. שמחה חינקיס, היהודי הראשון שנדון למוות בתקופת המנדט הבריטי. היום בן 80. חי וקיים ברמת־גן. היה שוטר צעיר כשהורשע ברצח שבעה ער[illegible] אישית שמנעה פוגרום בתל־אביב בפרוץ מאורעות תרפ"ט. מחר לפני 58 שנים.

הנדון למוות הראשון

(המשך מעמוד 15)

...טבאל, שכעבור עשר שנים נקרא על שמו של המלך ...ל החמישי.

המשכורת היתה 15 גרוש ליום. לא הרבה ליום ... שנסתיים בארבע אחר הצהריים ונמשך ... הפועל תל־אביב. הכדורגל היה אהבתו השניה, ... אחד מהכוכבים של פעם – ליד השוער האגדי ... האחים פוליאקוב, ומוטקה מאיר (היום ... מגדל "שלום"). שמחה חינקיס, מקשר הימני, ... והעיקר – מבקיע שערים מצויין. "אם ... משחק היום – הייתי על הסוס מהדולרים האלה, ... מהנסיעות לחוצלארץ. אנחנו נסענו ... לשחק בסוריה, ניצחנו וקיבלנו מכות עם ... חינקיס שחקן טוב כמו משה סיני ולא מתבייש ... על יד הגרויסה צילייגר ההוא מבית"ר, מה ... מלמיליאון?"

ב־1927 קרא הועד הלאומי לנוער העברי להצטרף למשטרת המנדט. שמחה התגייס – שוטר רגלי מספר 612 במשטרת פלשתינה (א"י) – ואחרי שעבר קורס בבית הספר ... הוצב עם עוד שבעה שוטרים יהודים ביפו. ... תחנה היה מתברך בשוטר בעל כושר גופני ... שהיה כדורגלן כוכב שיחקה לו. הציבו ... קרוב לבית, שיוכל להמשיך לשחק בהפועל, ... קרוב גם לנבחרת הכדורגל של המשטרה ... שוטר תנועה, שכר של שש לירות לחורש, ... על הסוס. טוב לחינקיס וטוב ליהודים. יכול ... את חברי ה"הגנה" מפני פעולות וחיפושים ... הבריטים. הראש היה בכדורגל ובתענוגות ... של גבר צעיר עד שפרצו מאורעות 1929, בכ"ז ... לפני 58 שנים.

חינקיס: "ביום חמישי, אני זוכר את זה כמו היום, ... ערבי מוסת ממסגד חסן בק לטבוח ביהודים. ... שלי היתה בצריף שעמד בסוף רחוב עליה. ... אחר־הצהריים שמעתי יריות מכוון יפו. לקחתי ... ויצאתי לרחוב עם השוטר משה רוזנפלד ... רחוב סלמה והרצל. בצד השני היו הפרדסים ... מכוון תל־אביב הגיעו אלי כמה חברים ... הנשק שלהם היה מקלות וסכינים. ידעתי ... אורבים להם ערבים מצויידים ברובים ... מהחורים להתפזר. ובאמת הערבים התחילו ... והחבר'ה התחילו להפצע. מצאתי מחסה ויריתי ... הפרדס. אחרי חצי שעה נהיה שקט. פתאום

> "ביום שהקורפורל הערבי הראה לי את החבל שלי ארוז בשק, כדי להפחיד אותי, צחקתי לו בפרצוף. להראות שאני מצפצף עליהם. לא יודע מאיפה היה לי אומץ".

... אוטו יהודי מתקרב מכוון מקווה־ישראל. ... הפרדס התחילו יורים עליו והוא נתקע. באוטו היו ... ה"הגנה". החבר טולקה גורדון הכיר אותי. הוא רץ ... וצעק, 'חינקיס הורגים את החבר'ה'. ... הספיק להרוג את החברים ברקוביץ פיינגולד ... בנימין גולדברג גם הוא הצליח לברוח לעברי, ... לידי קיבל כדור בראש ונפל.

"אני הייתי יהודי יחיד עם נשק. התחלתי לירות ... הפרדס וככה להתקדם לצומת לכוון האוטו. ... לכך ופתאום אני רואה מולי, במרחק 300 מטר, ... ערבים רצים עם סכינים ומקלות וצועקים. ... אני כורע ברך ומתחיל להרביץ. יריתי חמש ... ואף אחד מהם לא נשאר בשטח. זרקו הכל, ... מקלות, והסתלקו. אבל איך אפשר היה ... על הרצח של הארבעה שלנו? זה בער בפנים, ... לנקמה. לא יכולתי להסתובב ולחזור לתחנה

כאילו שום דבר לא קרה. ידעתי שהכנופיה ברחה לבית בפרדס.

"בתחנה ביקשתי מתנדבים. שלושה הצטרפו אלי, מצויידים באקדחים. רק לי היה רובה שמסוגל להרוג. נכנסו לפרדס וניגשתי לבית. שמעתי קולות של ערבים מחליפים חוויות מהפוגרום. פרצתי פנימה. הם ישבו על הארץ עם נבוטים ביד, אבל לא הספיק לזוז. יריתי בכל אחד מהם כמה כדורים. הם היו שבעה ואני חיסלתי אותם אחד אחד. אחרי שלוש־ארבע דקות גמרתי, סגרתי את הדלת ואמרתי לחבר'ה שבאו איתי: 'תלכו הביתה. אנחנו לא מכירים'".

הזכרון הצלול של שמחה חינקיס משמר כל פרט. איש צנום בבית חד־קומתי ברמת־גן. ריהוט מיושן, טלוויזיה צבעונית. "אני לבד וזאת הצרה. הבדידות קשה. יש לי שני ילדים מסורים וגם הנכדים באים, אבל הם לא יכולים להיות לידי כל הזמן". בשבוע שעבר סבל כאבים חדים בברכו הימנית, שריד ממגרשי הכדורגל מלפני 60 שנה – ואף לא צלקת מהסכנה הגדולה שריחפה על ראשו במבואות יפו המתלהמת.

חינקיס שב לתחנת המשטרה. שמר על קור־רוח

היום

השוטר שמחה חינקיס נדון למיתה

פסק־הדין

ישיבת הבוקר

הכותרת הראשית על משפט חינקיס באחד מעיתוני התקופה: "לא פחדתי בכלל. לא נראה לי שיתלו אותי".

וחזר לשיגרה. בערב עוד ניסה לנקות מהרובה את סימני הירי במים, סודה ושמן, אבל הפיח לא ירד. הוא המשיך לעבוד כאילו כלום לא קרה, ולא הבחין בטבעת המתהדקת סביבו. כעבור שבועיים נעצר כחשוד ברצח. המשפט התקיים ביפו. חינקיס הכחיש. הוועד הלאומי שכר את מיטב עורכי־הדין היהודיים של אותם ימים כדי להגן עליו: ד"ר מרדכי עליאש, שגריר ישראל בלונדון אחרי הקמת המדינה, מנחם דונקלבלום, יעקב הניגמן והמתמחה שלהם יצחק אולשן, לימים נשיא בית המשפט העליון. עדויות של ארבעה ערבים נגדו נפסלו. לא כן קביעתו של מומחה לבליסטיקה כי התרמילים שנמצאו בבית בפרדס נורו מהרובה של חינקיס.

"יכולתי למסור את הנשק ל'הגנה', להעלם, וככה לצאת מכל העניין. בשביל מה הייתי צריך את זה?", הוא אומר היום. "אבל שכל מקבלים רק לאחר מעשה. אני קיבלתי שכל כשהשופט אמר שיתלו אותי. לא עזר לי שהכחשתי לאורך כל הדרך, שעשיתי את עצמי טמבל ואמרתי 'לא הייתי', 'לא יודע', 'לא זוכר'. טמבל. מה להגיד? שרצתי? בזה לא הייתי מוכן להודות, מפני שבין כה וכה הרגשתי ששלושת השופטים הולכים לדון אותי לתליה. לילה לפני גזר־הדין, בא אלי לתאי עורך־דין עליאש ואמר: 'שמחה, אנחנו יודעים שידונו אותך למוות. אל תבהל. יהיה ערעור, ואם הערעור לא יתקבל נפנה למועצת המלך ונבקש חנינה. העיקר שאל תפחד. לא יתלו אותך'".

„בכניסה לבית המשפט ביפו היה משמר כבד. חיפשו בכלים של כל הנכנסים. הבריטים חששו שיהיו בלארי 'הגנה' הולכים לשחרר אותי בכוח. זה היה ביום רביעי, 5 בפברואר 1930". וכך תאר העתון "דבר" את השעות האחרונות של המשפט: "בבוקר העיר הנאשם עצמו. מלבדו קראה ההגנה רק עד אחד, את מהנדס עיריית תל־אביב להעיד בעניין המרחקים ושדה הראיה של סביבת המאורע. אחרי הצהריים נשמעו דברי הצדדים. הקטיגור שרוויל נאם כחצי שעה, והסניגור

עליאש כשעתיים. שעה ארוכה התייעצו השופטים, ובחמש ושלושים קרא השופט קורי את פסק הדין לשבט".

חינקיס: "השופט הכריז שהוא מוצא אותי אשם ברצח, שבעה שמות של ערבים מנה, ובסוף אמר: 'אתה תיתלה עד צאת נשמתך, אלוהים ירחם עליך, והנציב העליון יקבע את מקומך'. כלומר הוא יהליט היכן לקבור אותי. מסודרים הבריטים האלה. אירגנו אותי לעולם הבא. אבל אני הייתי בחור צעיר בן 22, שחקן כדורגל מצויין בהפועל תל־אביב, והיו לי עוד כמה תכניות לעתיד.

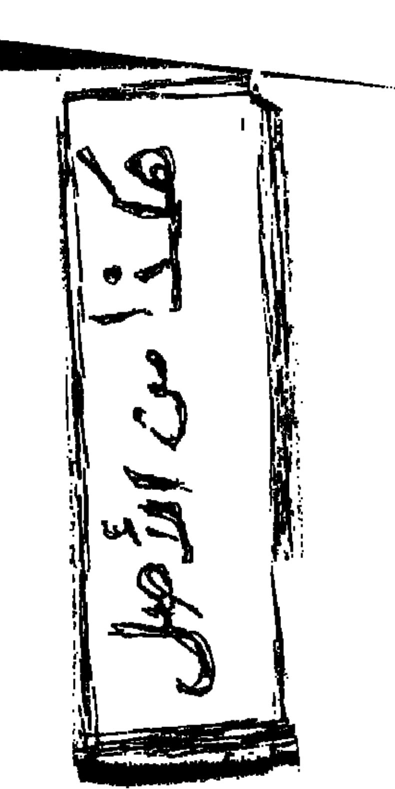
"השופט שאל אם יש לי מה לומר, והשבתי בשלילה. לא התרגשתי, כי הייתי בטוח שיש לפני דרך של הצלה. לא הייתי מוכן למות. בהחלט לא. אולי בגלל שהייתי הנדון למוות היהודי הראשון, והישוב העברי כולו היה מאחורי. המשורר עמנואל הרוסי אפילו חיבר שיר בשבילי, 'למה זה פחדת', אפילו שאני לא פחדתי בכלל. לא נראה לי שיתלו אותי. וזה זאת אומרת לתלות. אותי? אני אתן להם? בחור שוטר, בחור צעיר, לא חשבתי הרבה. כולם היו נרגשים חוץ ממני. לא התעמקתי במחשבה מה זה להיות נדון למוות.

"אחרי גזר הדין באו חברי השוטרים היהודיים לנחם אותי. העיתונים כתבו שבישוב היהודי היתה התרגשות עצומה לקראת פסק־הדין. באותו ערב, כשנודע שדנו אותי למוות, נסגרו כל בתי־הקולנוע בתל־אביב. אז זה עוד היה ראינוע. בירושלים היה קונצרט והיהודים עזבו את האולם לאות מחאה. כך שמעתי אחר־כך. אני זוכר רק איך מנהל בית הסוהר כבל אותי ברגלי ובידי אל שני שוטרים, ובבוקר לקחו אותי מיפו לירושלים במכונית אסירים שחורה. מפקד הכלא בכבודו ובעצמו הוביל אותי והזהיר: 'שמעתי שבלארי הגנה רוצים להוציא אותך בדרך. אז רע לה, שאתה מקבל ממני את הכדור הראשון'.

"בדרך לירושלים, ליד בית־דגן, הרכב שלנו האט פתאום וירד לצד הכביש. אמרתי לעצמי: אוי ואבוי, זה הסוף. לא הספקתי לחשוב, ושני השוטרים שלי הרימו אותי כמו צעצוע. בתוך המתינו שני סקסים. זה היה מבצע הטעייה מתוכנן. הם הכניסו אותי לטקסי אחר וככה נסעו למגרש הרוסים. מנהל הכלא בירושלים, שנועד להיות גם התליין שלי, נתן פקודה להעמיד אותי בפינה, והורה לסוהר להביא לי את הבגדים האדומים ואת הכובע השחור. אחרי שהלבישו אותי בבגדי הנדון למוות קראו לנפח שהצמיד לרגלי שרשראות במשקל שנים־עשר קילו ודפק אותן בניטים, ואת הידים כפת בשרשראות ששוקלות ששה קילו. בקושי היה אפשר לזוז.

"הכניסו אותי לתא הנדונים למוות, צינוק מספר תשע בגודל שלושה מטר על מטר וחצי. בפינה היה סיר לעשיית הצרכים. ישבתי בשורת הצינוקים עם רוצחי היהודים במאורעות תרפ"ט. הרוצחים השפלים ביותר. שמעתי והבנתי מה דיברו בתאים הסמוכים. מתפארים איך שחטו יהודים בחברון וצפת, איך אנסו ובזזו. אני הקשבתי והתפוצצתי בפנים. הם ידעו שהרגתי ערבים. אבל כששאלו אותי 'לכמה שפטו אותך?' שיקרתי להם ואמרתי: 'ואלה חמש שנים'. והם,

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

שגם על ראשם היה עונש מוות, כעסו והתחילו לדפוק בשרשראות הברזל.

"קשה להעביר את הזמן בצינוק המוות. לא נותנים לך לקרוא. בימים הראשונים גם אסור היה לקבל ביקורים. אתה הולך בתא הלוך ושוב, מחכה לערעור או לביצוע גזר הדין. ביום התליה סוגרים את בית־הסוהר. שקט דממה. שומעים רחש של זבוב. כולם עצובים. אתה לא רואה, אבל שומע את כל השלבים, ויכול לדמיין בדיוק מה קורה. הדלתות הנטרקות. עכשיו הנדון אומר מלים אחרונות. עכשיו מלבישים את השק השחור לראשו. כולם שומעים את חבטת הדלת הנפערת מתחת לרגליים בתא הגרדום, את חבטת הנפילה ושבירת המפרקת.

"הכרתי שם את אבו־ג'ילדה, שודד ידוע שהפיל חיתתו באותם ימים. איש מרשים. שם דבר בארץ־ישראל הרבה שנים אחרי שנתלה. היו לו לחיים אדומות ושפם גיבורים גדול. הוא היה שם ממש מלך. 'מאליק אבו־ג'ילדה' קראו לו כולם. כל האסירים הערבים התפללו בלילה לפני שתלו אותו. רגע לפני שנתלה צעק אבו ג'ילדה 'תהיו ברוכים חברים'. אז שמענו את רעש הנפילה.

בינתיים נמשכו ההכנות להוצאתי להורג. לכל נדון יש חבל משלו, חבל חדש, ששומרים עבורו ברגע שנכנס לבית־הסוהר. כל שבוע שקלו אותי שאתאים לחבל, שלא ייקרע. זה לא מצחיק. רק ביום שהקורפורל הערבי הראה לי את החבל שלי ארוז בשק, כדי להפחיד אותי, צחקתי לו בפרצוף, להראות שאני מצפצף עליהם. לא יודע מאיפה היה לי אומץ. אולי בגלל שהייתי צעיר וספורטאי ואמרתי לעצמי: תהיה גבר. מצב־הרוח היה רע אבל לא התייאשתי. לא היו לי סיוטים מחבל התליה. גם לא פחדתי. שום חשבון נפש על מה שעשיתי. הלא הגנתי לבדי על רחוב הרצל ועל שכונת שפירא, ואם לא הייתי שם היתה שחיטה גדולה של מאות יהודים. ידעתי גם שכל הישוב אחרי, ושיש ערעור.

"כעבור מספר שבועות באו לבקר אותי מנהיגי היישוב משה שרת, יצחק בן־צבי דב הוז. כולם עודדו אותי ואמרו 'אל תפחד. לא שכחנו אותך'. הרב אריה לוין המנוח, רב האסירים, היה בא בשבת להתפלל, ונתנו לו לבקר גם אותי. דרך האשנב היה אוחז בידי, לוחץ ואומר: 'שבת שלום שמחה, תגיד אתי את הפסוק קווה לה' חזק ואמץ לבך וקווה לה''. ואחר־כך מוסיף: 'כולם דואגים לך בחוץ. אל תפחד. אנחנו נראה אותך חופשי'. זה באמת היה מעודד.

> *"כשדנו אותי למוות זה לא נראה לי רציני ומוחשי. לכן לא דאגתי. אבל כשהורידו את זה למאסר של 15 שנה, נבהלתי. מה יהיה איתי? 15 שנה זה המון זמן!"*

"ישבתי בצינוק המוות בדיוק ארבעים יום, עד לערעור. ד"ר עליאש טען בבית המשפט כי הריגת הערבים בפרדס לא היתה בכוונה תחילה. השופט קיבל את הטענה, אבל בסוף הדיון אמר לי: 'אני מצטער מאד שהחוק לא מרשה לי לתלות אותך, למרות שאתה רצחת יותר מאדם אחר'. הוא לא הודיע לי מה החליט, אבל ד"ר עליאש לחש לי: 'חמש־עשרה שנים מאסר עם עבודת־פרך', ואני חשבתי בלבי: ריבונו של עולם, מה יהיה איתי? מה יקרה לי? חמש־עשרה שנה זה המון זמן!

"רק עכשיו זה התחיל לחדור למוח. אתה מבין, כשדנו אותי למוות, זה לא נראה לי רציני ומוחשי, ולכן לא דאגתי. זה לא נקלט. אבל כשהורידו את זה למאסר של חמש־עשרה סנה, נבהלתי. על זה אי אפשר היה לערער. ועוד עם עבודת־פרך בחציבת אבנים עם ידיים ורגליים נתונות בכבלים, במחצבות שליד זכרון־יעקב. אני כשוטר הובלתי לשם אסירים וידעתי את הקושי. אבל פתאום תפסתי את עצמי, ואמרתי: חינקיס אתה עשוי מברזל וגם עכשיו אתה לא בוכה. לא בוכה אבל חושב. 'ריבונו של עולם, אני בן 22 ולא אצא לחופשי לפני שאהיה בן 37. ככה ילכו כל השנים היפות?'

"הודעה רשמית על המתקת העונש לא קיבלתי, אבל בחוץ כולם כבר ידעו שהחליפו לי את התליה לחמש־עשרה שנה. מחוץ לבית־המשפט במגרש הרוסים התאספו מאות ערבים שהניפו דגלים שחורים וצעקו שאם לא יתלו את חינקיס לא יתלו גם את הנדונים שלהם. היתה הרגשה קשה. המשטרה נאלצה להבריח אותי מהדלת האחורית של בית המשפט. עדיין נדון למוות לכל דבר. הייתי כבול בידיים ורגליים ולבוש בבגדים האדומים והכובע השחור.

"גם החזירו אותי לצינוק הנדונים למוות. שכבתי שם עוד חמש יממות. הבריטים חששו מתגובת הנדונים למוות הערבים, כשיוודע להם שלא יתלו אותי. אחרי חמישה ימים הגיע פסק־הדין של העירעור להנהלת הכלא. ריכזו את כל האסירים בחצר תחת משמר כבד, ואותי הבריחו לנפח כדי שיסיר מידי ורגלי את השלשלאות. נתנו לי את בגדי האזרחיים והעבירו אותי לתא רגיל עם חמישה אסירים, כולם נתיני חוץ. מדוע דווקא לשם? כי בינתיים שלחה הסוכנות היהודית עורך־דין מיוחד לפולין שהביא לארץ את התעודות המוכיחות שאני נתין פולני, ובתור נתין זר מגיעות לי הטבות שונות כמו מיטה, שתי שמיכות ואוכל מבחוץ, כל מה שאני רוצה.

"מצבי השתפר. מהמסעדה הקואופרטיבית בירושלים הביאו לי כל יום ארוחות טובות. "עבודת־הפרך" שלי היתה בציור שלטים. אבל חוץ מזה החיים בכלא היו מסוכנים כי הייתי שם בין מאות ערבים, בהם רוצחים ואנסים. מדי יום שמעתי מתלחשים: 'זה העארס שהרג שבעה מוסלמים'. הם היו מוכנים לרצוח אותי. הייתי מאד עירני. נזהרתי מאד מאד במסדרונות במעברים. שיחדתי אסירים וסוהרים בסיגריות והם עזרו לי. הם שמעו שיחות של הערבים והזהירו אותי: היום אל תלך לשם, מחר אל תעשה את זה. ואני שמעתי בקולם.

מי לא ישב איתי בכלא? פנחס ספיר שאחר־כך היה שר האוצר בישראל, אבל אז עוד קראו לו קוזלובסקי, שנאסר יחד עם עוד שני מנהיגי פועלים מכפר סבא, יוסף בנקובר וראובן שרייבום. ספיר היה כבר אז כזה גדול עם קרחת. הם נאבקו על עבודה עברית, ובקייץ 34' נדונו לששה חודשי מאסר על הפרת הסדר. הם ישבו בחדר שלי שלושה חודשים עד לשחרור. היו קמים מוקדם בבוקר ונלקחים לעבודה בארמון הנציב. בערב חוזרים לתא עייפים, אוכלים, קוראים ספר ונרדמים. הרבה לא דיברו על עצמם. עזרתי להם כמה שיכולתי במזון טוב ובמשלוח מכתבים החוצה. האנגלים הרשו לי לצאת עם שוטר לספריה הלאומית על הר־הצופים, להחליף ספרים עבור האסירים. הייתי נפגש בספריה עם משה שרת, ועם דב הוז וגם עם יצחק בן־צבי ומעביר להם הודעות. בפתק אחד שעוד נמצא אצלי כתב בנקובר לדב הוז שעמד לצאת ללונדון, שינסה לסדר לי חנינה ביום ההולדת של המלך.

"לפניהם ישבו בחדר שלי שלושת החשודים ברצח חיים ארלוזורוב: אב"א אחימאיר, צבי רוזנבלט ואברהם סטבסקי. הם טענו שלא ידעו שום דבר וקיללו כל הזמן את סימה ארלוזורוב. טענו שזה ערבי אחד שרצח. אני ראיתי את מסדר הזיהוי, איך סימה ארלוזורוב מזהה את סטבסקי. לפני שיצא סטבסקי לבית־המשפט הוא אמר לי 'אני מוכן עכשיו לחתום על עשר שנים'.

אב"א אחימאיר הושפע ממעשהו האמיץ של חינקיס וכתב לו הקדשה בפנקס קטן שהחזיק בכלא: "הגיבור שמחה חינקיס הציל את כבוד ישראל שחולל על ידי 'קדושי' חברון. הקדושים נרקבו מזמן בבית הקברות בחברון וחינקיס חי לעת עתה בבית הסוהר המרכזי בירושלים. השם שמחה חינקיס חי בליבות טובי הנוער הישראלי. השם שמחה חינקיס, שם כבוד לישראל, כמו השמות יוסף טרומפלדור ושרה אהרונסון. אנו כולנו תפילה שגור אריה יהודה ישוחרר מהסוגר ויעמוד בראש תנועת הנוער הישראלי, תנועת הציונות הרבולוציונית. תל־חי. אב"א אחימאיר, פורים תרפ"ב, בית הסוהר המרכזי, חדר מספר 19, ירושלים".

חינקיס: "אחימאיר קבע שאני אהיה מנהיג הנוער הרבולוציוני אבל אני יצאתי מהכלא עם חולצה כחולה. כל השנים הם ניסו להגיד שחינקיס משלהם. אני הייתי איש ה'הגנה' ומפא"יניק כל השנים, ואני מפא"יניק עד היום. שבע שנים ישבתי בכלא עד שקיבלתי חנינה מהוד מלכותו קינג ג'ורג'. השתחררתי בששה ביוני 1936 יחד עם ארבעים אסירי עולם ערבים. עד היום הזה, למרות שאני לא רוצה להגיד מלה רעה על ראשי הישוב שעשו הכל להקל עלי, חורה לי שהחנינה הזאת באה מצד הערבים.

"האמיר עבדאללה, שנסע לאנגליה ליום ההולדת של המלך ג'ורג' החמישי, הוא שהצליח לשחרר אותנו. הוא אמנם התכוון רק לרוצחי חברון, אבל למען האיזון החליטו האנגלים שמול עשרות רוצחים ערבים ישוחרר גם אחד חינקיס. אני אומר היום שהייתי מוכן להמשיך לשבת אם היו מבטיחים שהם לא ייצאו". כששוחרר, היה מועמד לגירוש מהארץ, כאזרח פולני. לאחר התערבות הורשה להישאר וניתנה לו תעודת נתין ארצישראלי.

> *"עם הרוגי־המלכות של אצ"ל ולח"י היתה לי סולידריות ברגש, לא בפוליטיקה. ברור שזה כאב לי. אבל לא עשיתי כלום למענם".*

חינקיס: "כשיצאתי מהכלא באו החברים ולקחו אותי למנחם אוסישקין בסוכנות. הוא אמר לי מלים יפות, שאני גיבור, כמו שאומרים. משם נסענו באוטובוס לתל־אביב. ראש העיר מאיר דיזנגוף קיבל את פני. 'נו בחור צעיר, מה אתה רוצה לעשות?' הוא שאל אותי. אמרתי שאני לא יודע. נכנסתי לכלא בתקופת הראינוע. יצאתי, ויש דבר חדש שקוראים לו קולנוע. רוצה קצת מנוחה להתרגל לסביבה ולאנשים ואחר־כך רוצה לעבוד. דיזנגוף אמר למנהל מחלקת המים: 'תקבלו את הבחור לעבודה', וככה נשארתי פקיד בעיריה עד שיצאתי לפנסיה. לא פקיד קטן. כשהיה מיכרז לתפקיד עוזר מנהל אגף הנכסים ואני רציתי לקבל אותו, הלכתי לפנחס ספיר, זה שישב איתי בכלא ועכשיו היה שר חשוב בממשלה, וביקשתי שיכתוב פתק לטובתי. ספיר אמר: 'אני לא נותן פתקאות, אבל יהיה בסדר', ובאמת קיבלתי את התפקיד".

זמן קצר לאחר השיחרור הכיר שמחה חינקיס את חנה, עולה חדשה מגרמניה, ומייד התחתנו. נולדו להם שני בנים, חניגה ואלחנן. ב־1940 התגייס לצבא הבריטי. אחרי המלחמה חזר לעיריה. ערב הקמת המדינה, במאבק המחתרות, כבר לא שמעו עליו. נשאר חבר ב"הגנה" אך לא שותף בשום פעולה (מלבד פעם אחת כשנשלח כחשאי למחנה המעצר במזרע, הודות לקשרים טובים שפיתח עם מפקד המחנה האירי מהימים שהיה סגן מפקד הכלא בירושלים, כדי שיעניק תנאים טובים יותר לעצירי ה"הגנה"). שמחה חינקיס עשה את שלו. איש ה"הגנה" הראשון והאחרון שנדון למוות פינה את הזירה לגיבורים אחרים. חברי אצ"ל ולח"י שניתלו בכלא עכו או פוצצו עצמם ערב התליה בכלא ירושלים. חינקיס אומר: "היתה לי איתם סולידריות ברגש, לא בפוליטיקה. ברור שזה כאב לי. אבל לא עשיתי כלום למענם. לא כתבתי מכתבים ולא מאמרים. בתור חבר ב'הגנה' השארתי את התגובה למפקדים שלי".

חנה חינקיס נפטרה ב־1954. שמחה גידל לבדו את הילדים. לא מזמן חגגו את יום הולדתו ה־80. עכשיו הוא נוסע עם הנכדים לירושלים, ל"היכל הגבורה" שהוקם בבנין בית־הסוהר המרכזי, להראות להם את התא בו ישב, ואת הפינה עם קטעי העיתונים המוקדשים למשפטו, עם הבגדים האדומים שלבש, ועם תא הגרדום ממנו ניצל.

יצחק בן־חורין

יהונתן גפן

שלום אדוני המלך

" – שלום אדוני המלך.
– שלום בני היקרים.
– איפה היית ומה עשית?
– הייתי ב---
– ועשיתי---"
(מתוך משחק ילדים בו על המשתתפים לנחש מה עשה המלך לפי התנועות והמימיקה שלו)

קשה לי להביע התנצלותי הכנה בקשר להתנהגותי לפני כחמש שנים, במקום ציבורי, ולהפריך אגדה מסויימת שגרמה לך נורא לחוסר נחת ולמבוכה רבה. כיום אני יודע שהיית לבוש בחליפת פאר, ורק אני ראיתי אותך ערום, כנראה בהשפעת סמי הזיות מסויימים אותם נטלתי בכל פעם כשאני רואה מלך לבוש מדי. רק כשהצגת את עצמך לפני התקשורת (אש"ף) הבנתי שאתה בעצם היית מכוסה, וחבל שחיכית חמש שנים להפרכת האגדה המאוסה הזאת. אני מקווה שעכשיו, אחרי שהתנצלתי, לא תשמור לי טינה, ותמשיך בדרכך המפוארת עד כביש ביירות דמשק, ועד בכלל.

650 סליחות, אדוני המלך.

חג האהבה '87

מקור מסויים מדווח כתבנו לעניני רגש על חג האהבה שחל בט"ו באב, ובו אמורות בנות ישראל לצאת לשוטט בכרמים, כשהצעירים דולקים אחריהן עד מי שמשיג לו בתולה, משכיב אותה על האדמה החמה ומראה לה מאיפה משתין הכרם. משום שכתבנו כבר לא ילד, נקע את רגלו במירדף הפולחני ונאלץ לשכב במיטתו, לבדו, עד אחרי החג.

בט"ו באב, חג האהבה ("איי אב יו, בייבי!") קרא כתבנו בעיתון דיווח נרחב על ארועי החג:

אשה בת ארבעים נמצאה שוכבת בשלולית דם בגניס נס־ציונה.

הגבר שלקח אותה טרמפ הלם בראשה במכשיר חד והשליך אותה. כך נפתחו, על הבוקר, ארועי יום האהבה. בצהרי החג, מלצרית בת 15 מבת־ים נאנסה על ידי החשוד נעצר לארבעה ימים. באותו יום, ט"ו באב, הוגש עירעור מטעם החשוד באונס ורצח רותי אלפא בת התשע עשרה וחצי מקיבוץ חצרים. מעצרו הוארך, אך שמו עדיין לא הותר לפירסום.

האם היית נותן לבתך הצעירה לשוטט בכרמים ביום כזה?

השנה, אמר כתבנו לבתו, תשכחי מכרמים.

אבל אבא, אמרה הילדה המסורתית.

אולי בשנה הבאה, רטן האב בט"ו.

באותו יום אהבה ממש, הודפס הפרק הראשון מביוגרפיה של הקומפוזיטור הידוע, ליאונרד ברנשטיין, ב"סאנדיי טיימס" הלונדוני. בפרק זה מסופר שלאונרד אהב גברים, אבל הכי הרבה הוא אהב את אמתו.

ביום האהבה עבר קו הטלפון הפתוח למידע על מחלת ה"איידס" שעות נוספות. שלושה קונדומים נמסו בשמש העזה, בחוף נתניה, במוצאי החג.

ואם זה חג האהבה, מוסיף כתבנו, תארו לכם מה יקרה ביום השלום.

בקשר למדוזות

בכל פעם כשאתה יורד לים לצנן את בני משפחתך בגלים הנמוכים, אתה שואל את עצמך: האם השנה היא או לא תהיינה, המגעילות הללו, הדביקות, והמדוזות המשביתות כל שמחה ימית, המרוזות.

החזאי יודע להגיד שמחר יהיה דומה ויש חשש להקלה מחרתיים, אבל הוא לא יכול לומר ולא כלום בקשר לעומס המרוזות: "מחר צפויות שלוש מגעילות בחוף בית־ינאי, לידיעת המגעילים". משהו כזה.

אתה שואל את עצמך: איך האדם שהמציא את הפנצילין ואת אלוהים, והגיע לירח – לא יכול לפתור את הבעייה הדביקה הזאת פעם ולתמיד. הים הוא המקום היחידי אליו אתה יכול לברוח מכל החלאה הקייצית, ושמה מחכה לך החיה השורפת, עוכרת ישראל.

אתה בורח מהמיקרובים ונופל על המרוזות.
איפה צה"ל המהולל?
איפה זרועות הבטחון?
איפה גנדי?
הלנצח נאכל רבק?

מה הבעייה לשלוח כוח קטן לעומק הים ולחסל אותן במוקדים שלהן, אחרי ריכוך אווירי כמובן. ריכוך אווירי זה תמיד טוב. ואם זה לא יצליח, תמיד אפשר לחשוב על איזה "טראנספר" וע'ר.

בון וויאג', מדוזה!

רוסיה עכשיו

לאט לאט נרקמים יחסים.

לאט לאט הם באים, הרוסים. הם כבר לא רק מונעים עלייה ומספקים לנו תעודות טראבניקי, אלא ממש משוחחים איתנו, ומדברים על יחסים של ממש. וכיון שעל אמריקה נמאסנו לגמרי, לא נשארו לנו הרבה ברירות אלא ללכת על זה. אין לך דבר גמיש יותר ממדינה קטנה וציתנית שמחפשת מעצמה שתלטנית לבילוי בשעות הבוקר.

הרוסים באים. אני כבר יכול להרגיש את נשימת הדוב בעורף חחם שלנו. כילד שנולד במושב רוסי בעמק יזרעאל, היכן שרכלבסקי ונחמקין היו מדקלמים את פושקין מתחת לקסקט קולאקי, וסבתי עליה השלום הביאה איתה מאוקראינה מליון שבועונים ברוסית ("אוגאניוק") שיספיקו לה לכל תקופת העליה והתקומה, והיא קראה בהם בשקיקה העולה אפילו על קריאת עיתון המעמד שלה, ששמו היה "דבר הפועלת". לכן, זה נראה לי טבעי לגמרי לרקום איתם יחסים. לכל הדעות, הספרות הרוסית הקלאסית משובחת יותר מהספרות המערבית, ואני לא אתפלא אם בעוד עשרים שנה הנכרים שלנו ילמדו רוסית במקום אנגלית, טולסטוי במקום פוקנר, ושאיפת הנוער תהיה לרדת למוסקבה, אחרי הצבא, ולעשות כמה רובלים בשיפוצים.

לא מכבר היתה כתבה בטלוויזיה על הרוקנ'רול הרוסי, להראות לכם עד כמה הם פתוחים, הסובייטים החדשים. הם יכולים לשלוח לנו את הצבא האדום להופעה בפארק הירקון, ואנחנו נשלח להם את כתי כספי ונראה להם מה זה סמבה. בקרוב גם נשלח שליחים ללובי היהודי בלנינגראד, לשרולה הרוסית, להתרמות המסורתיות.

כשנהיה בצרות, נתייעץ עם רוסיה מה לעשות.

ונילחם ביחד להוצאת היהודים מאפריקה, בחזרה לארץ ישראל.

לט מיי פיפל גו!

ושוב הדתיים, שבת ואין שלום

ביום שישי בערב נסעתי בחוצות נתניה, עיר החודש, וברכבי שני ילדים קטנים שהגיעו מחו"ל לחופשה. הייתי אמור להוביל אותם לכתובת מסויימת בעיר. הם היו עייפים ולא מצאנו את הבית. לשמחתי ראיתי זוג אורחים פוסע בתוך התנועה הכואנת. לגבר היתה מגבעת שחורה וזקן תואם. לאשה מטפחת חבורה ושמלה שטאטאה את המדרחוב. שמחתי לקראתם, ושאלתי לכתובת המסויימת אותה אני מחפש כדי להשכיב את הילדים העייפים שמאחור.

"סליחה, אולי אתם יודעים איפה זה פה רחוב סמילנסקי?"

"שבת שלום", אמר לי הגבר בחיוך.

"שבת שלום, רחוב סמילנסקי בבקשה..."

"שבת שלום."

"מה, אתה לא מדבר איתי?"

"שבת שלום."

והכל בחיוך שאיני יכול לתאר אותו אלא כחיוך נבזי. ואני חושב לעצמי: ואולי זה מיקרה של פיקוח נפש, שדוחה כידוע חיובים נבזיים? אבל הזוג ממשיך להפגין עם הסיסמה שלו: שבת שלום. ואנחנו מתרחקים מהמקום, מחפשים מישהו קצת פחות יהודי שיעזור לנו למצוא את הכתובת שלנו, אם ירצה השם.

שוקולד'ר מתוק

דני פרומצ'נקו: "פעם היו לי שלושה תחביבים. ים, מכוניות ונשים". בתמונה הקטנה עם ידיד נוסף, הפסנתר.

דני ("פסק זמן") פרומצ'נקו. 38. איש עסקים. ילד שוקולד שנולד בבתי השוקולד בת"א למשפחת השוקולד. "עלית", כמובן. אז עדיין לא פרחו וורדים בגליל. היום הוא בעניין של מירוצי מכוניות. לפני שנה וחצי מכרה המשפחה את מניותיה ב"עלית" לדויד פדרמן, אבל גם עכשיו איש לא יעלה בדעתו לארגן בעבורם "יום סרט". לא לחינם אמר פעם לוי אשכול: "לא כל אחד יכול להיות פרומצ'נקו".

מאת אבי מורגנשטרן
צילומים: שמואל רחמני

דני פרומצ'נקו יושב בנינוחות במשרדי ירתון הרכב שהוא מנהל. חדר קטן, שולחן בינוני וכסאמנהלים גדול. הוא לא לבוש חליפה וגם לא מחזיק מזכירה צמודה שתסנן בשבילו שיחות טלפון. מכנסי ג'ינס, נעלי התעמלות וחולצה אופנתית. פרומצ'נקו מניח רגליים על השולחן, לוגם דייאט קולה בעניין השומנים המיותרים במרכז הבטן ומנסה לשכנע אותך שלהיות בן של משפחת פרומצ'נקו זה לא "ביג דיל". לוי אשכול חשב כנראה אחרת כשאמר לפני שנים רבות: "לא כל אחד יכול להיות פרומצ'נקו".

דני פרומצ'נקו (38) יכול היום להרשות לעצמו להתפנק בניהול ירחון הרכב "אוטו". הוא מקדיש לכך שעות רבות בשבוע, נהנה מכל רגע לדבר לציבור אליטיסטי. גם עוזר לאחיו בניהול "פינגווין", הדיסקוטק הצעיר והמאר עכשווי. פעם עניין אותו ציבור רחב יותר. חובבי הממתקים של "עלית". דני פרומצ'נקו שייך למשפחה שבמשך עשרות שנים זוהתה עם המתוק־מריר הזה, אבל לפני שנה וחצי מכרו הוא, אחיו עמי ואלון ואביהם יעקב את מניותיהם ב"עלית" לדויד פרמן.

זו לא היתה הליכה מרצון. "עלית", לדבריו, סבלה בשנים שלפני־כן ממלחמת ירושה וקרבות על הכתר. הרבה מאבקי־כוח מאחורי הקלעים. מריבות קולניות, סכסוכים, אינטריגות. השוקולד נהפך כולו מריר. גם יריביו ב"עלית" יאמרו על דני שהוא, אולי בניגוד לאחיו, הצדיק את סכומי הכסף הגדולים שהרוויח במיפעל, את מכונית הבלייזר המהודרת וכל שאר ההטבות. שהוא איש מקצוע מעולה. הם לא נסחפים רחוק מדי, כמובן. אחרי הכל – את מכונות השוקולד לא הוא ניקה.

התפקיד הראשון של דני ב"עלית" היה עוזר למנהל ייצור. משם התקדם הלאה במהירות. סגן מנהל מחלקת ייצור, ניהול המיפעל ברמת־גן ולבסוף – מנהל טכנולוגי ואחראי על ביקורת איכות קונצרנית.

דני גדל בתל־אביב. המשפחה התגוררה ברחוב הוברמן, בבתים שהודות למשפחת פרומצ'נקו זכו לכינוי "בתי השוקולד". משפחות האחים אבא ויעקב פרומצ'נקו היו מעשירי ישראל. אבל בבית־הספר, אומר דני, לא הרגיש מיוחס. "היו לי חברים מכל הקשת החברתית־כלכלית. הייתי תלמיד טוב בסך הכל, קצת שובב. מרוב ביקורים בבית־הספר לאמא שלי היה כסא קבוע בחדר המורים. היתה לי תפיסה מהירה. אף פעם לא ראיתי צורך בהכנת שיעורים. הייתי קורא אותם בעל־פה. המורה נורא התרגז כשתפס אותי. לא הבנתי למה. ביסודי הלך לי קל מאוד".

נאמן לסיסמה של סבו אליהו "אין זו בושה להרוויח כסף, זו בושה להפסיד אותו", דני החל לגלגל כספים כבר בגיל 16. יחד עם חבר מהכיתה היה מצלם את החבר'ה במסיבות וטיולים כיתתיים ומוכר להם את התמונות. "הייתי אז צלם חובב. מהכסף שהרווחנו מהתמונות קנינו ציוד שאז היה שווה הרבה כסף. הרווחנו הרבה. לא מדובר כאן בטאץ' לביזנס. זה היה יותר עניין של הובי. אבל כבר אז השגעון הגדול שלי היה רכב". מדגיש דני.

בשנת '60 התפוצצה פרשה שלא הוסיפה כבוד למשפחה ול"עלית". אביו של דני הורשע במתן שוחד לשוטר תנועה. בכתב התביעה נאמר שיעקב פרומצ'נקו, שנתפס נוסע במהירות מופרזת במכונית הקדילאק שלו, הציע לשוטר שלכד אותו לשתות בירה על חשבונו. הוא נדון ל־9 חודשי מאסר ולאחר ערעור הומר המאסר בקנס כספי של 1,500 לירות. כסף קטן כשמדובר בפרומצ'נקו. "זו לא היתה תקופה שמחה", נזכר דני, שהיה אז בן 11.

כשהיה בן 16, תלמיד מגמת האלקטרוניקה בגימנסיה "הרצליה", התגרשו הוריו. "הדבר לא השפיע עלי. אפלו שמחתי. אני בעד שזוג ייפרד אם הוא לא מתאים. גם הילד שלי מבסוט מהעניין. ככה יש לו יותר סבות וסבים". אביו יעקב התחתן עם שבדית יפהפיה, וגם אימו נישאה שנית.

דני מבקש להדגיש שחייו לא התנהלו כבתוך ארמון זכוכית. לא שהחיים התאכזרו אליו מבחינה פיננסית, אבל האב ידע להנחיל לילדיו את משמעות ערכו של הכסף. "אם רציתי אופניים – היו קונים לי בלי בעיות, ובקיץ כמעט לא עבדתי.

(המשך בעמוד 41)

צעיר לנצח

בוב דילן, בקרוב בארץ. בן 46. הגיל שלו הוא מכה מכאיבה בקרביים של דור שלם שלא הצליח להישאר צעיר. הניסיון לנתח את התופעה הוא אבסורדי, מנותק, בלתי אפשרי. לך תסביר למה גאון הוא גאון.

מאת יאיר לפיד ואבי מורגנשטרן

אפשר להתחיל רק בשיר. אין אפשרות אחרת. "צעיר לנצח".

שיברך אותך האל וישמור אותך תמיד
שתתגשם משאלתך
שתמיד תעשה למען ידיד
ושהוא יעשה למענך
שתבנה סולם אל כל כוכב
ותטפס על כל שלב
שתשאר צעיר לנצח
צעיר לנצח, צעיר לנצח
שתשאר צעיר לנצח

שתגדל להיות הגון
שתגדל להיות צודק
שתדע תמיד את האמת
ותראה את האור דולק
שתהיה תמיד עניו
תעמוד זקוף ותהיה חזק
שתשאר צעיר לנצח
צעיר לנצח, צעיר לנצח
שתשאר צעיר לנצח

שידיך יהיו עסוקות תמיד
שצעדיך יהיו גמישים
שבסיסך תמיד יהיה יציב
כששוטפות רוחות השינויים
שלבך תמיד יהיה מלא שמחה
שתמיד ישירו את שירך
שתשאר צעיר לנצח
צעיר לנצח, צעיר לנצח
שתשאר צעיר לנצח.

בוב דילן בן 46. הגיל שלו הוא מכה מכאיבה בקרביים של דור שלם שלא הצליח להשאר צעיר. כבה שלא לנצח. וייטנאם לא גמרה אותם, גם לא המסכורה או הסמים. המשכנתא גמרה אותם. המלחמה על השלום העולמי נגמרה במכולת. "אין שום סיכוי לשלום בעולם", אמר דילן ל"טיים" לפני שלוש שנים. הוא לא נשמע מיואש במיוחד. כמו שנהוג ב"טיים", הכתב שראיין אותו לא התמכר לקשקושים ארוכים על־כך שנציג הדור שהמציא את "עשו אהבה, לא מלחמה", איבד את אמונו בשלום. במקום זה הוא הקפיד לציין שהם נפגשו בבית־קפה יווני בשדרה השלישית בניו־יורק ושדילן לבש מכנסי ג'ינס שחורים, מגפי אופנוען וז'אקט לבן, ונראה יופי. הוא גם שאל את דילן על מצבו הכספי, אבל דילן התחמק. מיליונרים לא נוהגים לדון במצבם הכספי.

הנסיון לנתח את דילן הוא אבסורדי, מנותק, בלתי אפשרי. לך תסביר למה גאון הוא גאון. ההשוואה המתבקשת היא בינו לבין ג'ון באעז, המקבילה הנשית שלו. באעז היא זמרת נהדרת עם טווח קולי כרסים,

(המשך בעמוד הבא)

השפיע עליו. שלום חנוך

הוא השפיע עלי בלי ספק. אבל היו עוד ענקים כמו ה"ביטלס" שהשפיעו עלינו ועל כולם. דילן השפיע גם על ה"ביטלס" כמו שהשפיע עלי. הוא פיגורה שאין דומה לה. לכל דבר שהוא עושה יש זהות כל־כך ברורה שמשפיעה על כולם. זה מה שעושה אותו.

בניגוד לאחרים, אני חושב שהוא זמר גדול. אתה יודע, יש ויכוח אם זמר צריך שיהיה לו קול גדול ויפה כמו ברוסית או באופרה, או כשצריך להיות פרפורמר. אני בעד החשקפה השניה. דילן הוא פרפורמר ענק. הוא נותן את הכוח לדבר.

דילן היה הראשון שפתח את דלת ה"פולק" לכולם. היו לפניו גדולים כמו וודי גאתרי ופיט סיגאר, אבל הוא הביא את ה"פולק" לדרגת פופ. הוא הוציא את הפולק מעבר לגבולות של ארה"ב. הוא עשה את זה רוקנ'רול. הביא את המוסיקה לרחוב. לשכונה הראשית.

האם הוא עדיין ענק? לדעתי כן. נקודה. נתקלתי בהופעות ואנשים שכבר ירדו ממנו. הייתי באנגליה לפני כמה שנים והביקורות בעיתונות "קרעו" את ההופעה שלו לגזרים. נדמה לי שחלק ממי שהצהיר על עצמו כקהל שלו, בכלל לא היה הקהל האמיתי של דילן. מי שבאמת אהב אותו ממשיך לאהוב אותו.

שינויו דילן עבר שינויים יותר מכל אחד אחר. הוא בן־אדם שכל הזמן נמצא בחיפושים וגילויים. חלקם מוצלחים חלקם פחות. אבל זה כל־כך יפה לראות איך הוא משתנה, מצליח לגעת בשטחים חדשים. קשה לדעת היום אם הוא חי בשביל לכתוב או כותב בשביל לחיות.

הוא כותב מילים, ענק שבענקים. מלחין מצוין. מיוחד במינו. יש נטיה לחשוב שהוא לא מוסיקלי. זו טעות. הוא שד בכל מה שהוא עושה.

...ילן הישראלי. דני ליטני

א... הכרתי את דילן אישית. הייתי חבר שלו. ...ג'נג' פגשתי אותו לראשונה כשהוא הגיע ...יקור פרטי בארץ. אחר כך נסעתי לארה"ב ושוב ...שתי אותו. היינו יושבים ומדברים שעות. ...די הרבה. הוא טיפוס מאד מוזר. כל הזמן ...לא נח רגע. היו בינינו הרבה מאד שתיקות. ...באה"ב הלכתי איתו לראות הופעות של ...אחרים. הייתי איתו בהופעה של ה"בנד". ...רצה לראות אותם. אחר־כך הוא החליט ...איתם בקונצרט האחרון.

...את השירים שלו שרתי אחרי שנפגשתי איתו. ...אותו קודם לכן, אבל אחרי שהכרתי את ...היה לי קל יותר לשיר. דילן הוא טיפוס מאד מסוגר ומאידך הוא יכול לגשת להפגנה או לעשות שטויות. דילן בשבילי ובשביל רבים הוא כמו אלוהים. אני לא חושב שהוא רואה את עצמו אלוהים.

דילן הוא לא זמר גדול, לא קרוון. הוא שם את המילים על המנגינה. הוא מדגיש כמו שאף אחד לא יכול להדגיש והדבר הסופי עובר, נכנס ומכה בך. הצורה שהוא שר, הפריזינג שלו, בנוי בצורה מושלמת. קשה להסביר זאת. היו שאמרו שהוא גמור. הוא לא יכול לגמור. הוא אחד ויחיד. כשיגיע לארץ, אני אעביר לו מסר. אם הוא ירצה אז נפגש, בכיף". להופעות "אני בטח אלך". "אני מאמין שהפארק יהיה מפוצץ יותר מטינה טרנר".

בוב דילן בהופעה: את הנצח אי־אפשר לכבוש אבל גם אי אפשר להישאר צעיר בו.

גיבור תרבות. דדי צוקר

לא האיכויות הקוליות הפכו את דילן, האמריקני היהודי־נוצרי ושוב יהודי, למאורע תחברתי של שנות ה־60 וה־70. לא חישמול הגיטרה של זמר העם הוא שהפך אותו לגיבור תרבות.

משברים חברתיים מולידים את גיבוריהם ואת המשוררים שלהם. דילן הפך למשורר דור המשבר עוד לפני שאמריקה ידעה שהיא נתונה בתוך משבר פוליטי וחברתי עמוק. הוא שר באמריקה עוד בעידן קנדי, המכופתר והאופטימי, והמשיך עם המפולת שהביאו מלחמת וייטנאם, התנועה לשחרור האשה ותנועת השחורה. הוא שר עבור ומפיו של דור ה"היפיס". התנועה החברתית היחידה במאת העשרים שאמרה "לא" לכסף ולכוח, כדברי פרופ' דב סדן. זמר של מהפכה, שהתהגנה הפוליטית היתה זרה לו, ושבוודסטוק הניח לאחרים להתגולל על ניקסון ומלחמת וייטנאם שלו.

ואם לא היה אידיאולוג ופוליטיקאי, מה הוא כן היה? דילן לא מצוייד בקול של אלוויס בן זמנו, וגם לא התקרב לפופולריות של "החיפושיות" ו"האבנים" ששרו עבור אותו דור ממש. הוא נשא עימו ניחוח אחר, כששידר בקשה לאיכות אנושית אחרת; חיפש אחרי חברת אחרת; גילה רצון להתקרב לפועלים הפשוטים באמריקה שמחוץ לניו־יורק, והתפעלות של בן הכרך מן הכפר בו לא יחיה לעולם.

אינני מאמין שאפשר היה להקשיב לו בשנות ה־70' עם שיער קצר. בלתי נסלח היה להקשיב לתקליטים של צימרמן מתוך כורסא. רק בישיבה, מזרחית אם אפשר, רצוי על שטיח שנקנה בעיר העתיקה. פה, כמו באמריקה ובאירופה, התקליטים שידרו סוג פשוט מאד של הומניזם. לא אידיאולוגיה של הומניזם, אלא אהבת אדם ואהבת אשה, לא פומפוזיים ולא מעל נבי מתרסים. אני גם לא מכיר מי שבאמת התמכר לדילן והגיע ל"ליכוד".

(המשך מהעמוד הקודם)

הדיקציה שלה מושלמת, היא מוסיקאית עם חוש הרמוני נדיר, והשליטה שלה בגיטרה היא מוחלטת. וחוץ מזה היא גם יפה. דילן, לעומתה, מעשן בשרשרת "כי יותר גרוע ממה שהקול שלי עכשיו הוא במילא לא יכול להיות", הוא ממלמל במקום לשיר. הלחנים שלו מורכבים משלושה עד ארבעה אקורדים, כי יותר מזה הוא לא יודע ועל הגיטרה הוא מנגן הרבה פחות טוב משלמה ארצי. וחוץ מזה הוא גם מכוער. אבל הוא גאון והיא לא. פאקט. אין איך להסביר את זה.

רוברט צימרמן נולד במאי 1941 בדולות' מינסוטה למשפחה יהודית אמידה למדי. החלק הזה בהיסטוריה שלו מטושטש קצת, כי בשנות ה־60 הוא הפיץ על הילדות שלו כל־כך הרבה סיפורים סותרים שאף אחד כבר לא מוצא את הידיים והרגליים. באחד הראיונות שלו מאז, למשל, הוא טען שהוא היה ילד בקרקס ושבעורקיו יש דם אינדיאני. שבט הסיו. המוסיקאי הנערץ עליו, אז, היה ריצ'ארד הקטן (אביהם של שירים כמו "טוטי פרוטי" ו"ג'ולי ג'ולי מיס מולי"). אחרי שסיים את התיכון הגיע לאוניברסיטת מינסוטה וביקש להרשם ככוב דילן. מאוחר יותר הוא גם פנה למשרד הפנים וביקש להחליף את שמו באופן רשמי. ה'פולק' היה אז הסגנון השולט באוניברסיטה, ודילן החליף את הפסנתר שלו בגיטרה אקוסטית ומפוחית, ואת התקליטים של ריצ'ארד הקטן בתקליטים של גדול זמרי הפולק, וודי גאתרי.

כ־1960 נמאס לדילן מן האוניברסיטה. הוא לקח תרמיל גב, דחס פנימה כמה דפי תווים, קשר את הגיטרה מלמעלה ותפס טרמפים לניו־יורק. כשהנהג האחרון הוריד אותו במנהטן הוא שאל מישהו איפה זה בדיוק גריניץ' ווילאג' והתחיל ללכת. כשהגיע לגריניץ' היו לו שתי שאלות: איפה אפשר לישון, ואיפה וודי גאתרי. "גאתרי בבית חולים, הולך למות", אמר לו מישהו באחד מבתי־הקפה, "לגבי השינה, המדרכה היא בחינם". דילן התיישב על המדרכה וכתב שיר לגאתרי, אחר־כך הוא נסע לבית־החולים, עקף איכשהו את האחיות, והשמיע לגאתרי את השיר.

הופעה הרצינית הראשונה שלו, ב"ניו־יורק פולק קלאב", הוא הגיע לבוש בז'אקט ישן של גאתרי ונעליים שהוא שאל מחבר. ההופעה היתה פיצוץ. הקהל היה המום מהצעיר הרזה שהשתולל על הבמה כאילו הדביקו לו טי.אן.טי. לתחת. פיט סיגר, שהיה אז הכוהן הגדול של הפולק, אמר עליו אחרי ההופעה: "הבחור הזה יהיה הטרובאדור הכי־חשוב של הקאנטרי, אם הוא לא יתפוצץ קודם".

לתקליט הראשון שלו – כמו בכל אגדת רוק – הוא הגיע במקרה. חבר ביקש ממנו לנגן קטע מפוחית בהקלטה והמפיק, ששמע אותו, התרשם כל־כך שהוא הזמין אותו, במקום, לעשות תקליט משלו. לתקליט, שהכיל בעיקר שירי פולק מסורתיים, קראו "בוב דילן", ההפקה עלתה 403 דולר והמכירות כיסו את ההוצאה הזו רק בקושי רב. החשיבות שלו, מבחינת דילן, היתה בכך שלאחריו הוא החליט לשיר אך ורק את השירים שהוא כתב. במאי 1962 הוא כתב שיר ששינה את ההיסטוריה האמריקנית יותר מכל שיר אחר, אולי חוץ מן ההמנון. "נישא עם הרוח".

כמה דרכים צריך אדם לעבור
לפני שתוכל לקרוא לו אדם
כן, וכמה מים צריכה היונה הלבנה לעבור
לפני שתנוח על החול
וכמה פעמים צריכים פגזי התותחים לעוף
לפני שיוחרמו לנצח?
התשובה ידידי נישאה עם הרוח
התשובה נישאה עם ושבת ברוח

כמה פעמים צריך אדם להסתכל למעלה
לפני שיראה את השמיים
כן, וכמה אוזניים צריך בנאדם
לפני שישמע את בכי האנשים
וכמה גוויות צריך כדי שיבין
שיותר מדי אנשים כבר מתים
התשובה ידידי נישאה עם הרוח
התשובה נישאת עם הרוח

כמה שנים יכול הר להתקיים
לפני שיישטף אל הים
כן, וכמה שנים יכולים אנשים מסויימים להתקיים
לפני שיתנו את החופש
כן, וכמה פעמים יכול אדם לסובב את ראשו
ולהתנהג כאילו הוא אינו רואה
התשובה ידידי נישאה עם הרוח
התשובה נישאה עם הרוח.

הביקורות הראשונות לשיר היו מעורבות. העתונות הממוסדת, דוגמאת ה"טיים" וה"ניוזוויק",

כותב וזמר. מאיר אריאל

דילן פועל בשני מישורים. הקול שלו הוא כמו גושי פחם שעובר בהם חוט של יהלום, או גושי אדמה שעובר בהם חוט דק של תכלת. כן, זו השירה של דילן. קשה לתאר זאת במילים, אבל הוא מכניס את המילים לתוך הקצב. הוא ממשפט את המילים לתוך המלודיה. דבר מאד מיוחד.

בשירה המיוחדת שלו הוא הצליח לפרוץ דרך להרבה זמרים, שהקול שלהם לא היה מרכיב עיקרי. אצל דילן היתה חשובה החלוקה של המשפטים. לא ברור למה הוא מצא חן בעיני כל־כך הרבה אנשים, והשפיע על דור שלם. יש לדילן מלודיות מאד עדינות. כשמנגנים רק את המלודיות שומעים שהן מאד מנגינויות, אבל כשהוא שר אותן זה הופך לגוש עפר כשהמלודיה היא חוט דק. זה הופך לחיספוס עם לב של זהב. הניגוד הזה עשה את דילן. הוא לא עושה חשבון לקול שלו, הוא יורה את הזעקה החוצה. הוא לא מעריץ של הקול שלו, הוא יודע שהוא לא זמר גדול.

– הוא אמר שהוא בקושי מבין על מה הוא שר בעוד שכולם מנסים לנתח את שיריו.

אם לא היית אומר לי את זה, הייתי אומר לך שזה מה שאני חש בצפונות ליבי. זה נמצא גם אצלי כשאני יוצר, כמובן בלי להשוות ביני לדילן, שלא יגידו שאני יהיר ושחצן. כשאתה כותב שיר אתה חושב על משהו, ואחר־כך זה משתנה. אפשר להבחין בכך בהופעות חיות. עד כמה שדילן נשמע שונה מהתקליטות באלבום. הוא נותן לשירים פירושים חדשים כל הזמן.

ההשפעה של דילן עלי היתה מכרעת. הוא היה המודל שלי. כל מה שאני עושה מאז האלבום הראשון שלי "שירי חג ומועד ונופל" בא מהשפעתו והשראתו של דילן. למדתי ממנו דברים בסיסים. אני לבטח אלך להופעה שלו. הייתי רוצה ללכת לשתי ההופעות.

ביקורת

בין מבקרי המוסיקה בעולם, וכנראה גם בקרב מעריציו המושבעים של בוב דילן, נחשב האלבום הכפול "Blonde on Blonde", ליצירה המושלמת ביותר שעשה. זה קרה בשנת 66', לפני תאונת האופנוע. האלבום נקרא במקור "אני רוצה אותך" ורק אחר־כך שונה השם. למה? ככה.

פול גאמבצ'יני, שדר הבי.בי.סי. ומבקר מוסיקה מפורסם, הוציא השנה ספר עם "100 האלבומים הטובים ביותר של עולם הרוק". "בלונד על בלונד" ממוקם שני שלבים אחרי "סרג'נט פפר" של ה"ביטלס", שמצוי בראש הרשימה.

"'בלונד על בלונד' הוא אלבום כפול זדיר שמקרין אמביציה של פורק כל עול", כותב גאמבצ'יני, "יחד עם זאת יש בו גם משמעות. עם אינסטינקט פראי ואהבה הנבנית מבלוז, פולק, רוק ושירה בעלת דימיון, יצר דילן תקליט שמספק באופן מושלם את הגוף, המוח והנפש. מעולם לא האזנתי לשיר אחד באלבום הזה מבלי ללמוד משהו על החיים, והחיים בלבד. חשבתי על האלבום הזה כל יום בלי הגזמה, במשך 20 שנה!!! ללא תקליטים בעלי אתגר שכזה, מי זקוק בכלל למבקרי רוק, ומה אני אעשה למחייתי?"

מגיע עם. טום פטי

ה"רולינג סטון", אוגוסט 87'. ביקורת על הופעה חיה של טום פטי ו"שוברי הלבבות". רגעים גדולים של חסד. פטי יוצא מהמאמר כתקווה הגדולה של הרוקנ'רול. משווים אותו ללהקות ואמנים שהפכו לאבני דרך בהיסטוריית הרוק והריתם־אנד בלוז.

פטי שנולד בפלורידה בשנת 52', רץ לאורך כל הדרך עם "שוברי הלבבות" שבראשם עומד הגיטריסט מייק קאמבל. פטי שר מחוספס, מאובק. הגיטרות החשמליות, האנרגיה, הקול, הכל. כמו שרוקנ'רול צריך להיות. פטי המתין בפינה הרבה שנים. ההיסטוריה שלו רצופה מאבקים בדרך להכרה. בדרך הוא הספיק להפרד מחברת תקליטים לאחר מאבק משפטי ממושך, ואפילו הכריז על עצמו כפושט רגל.

אחר־כך זיהו אותו כ"פליט". הלהיט הגדול ביותר שלו. האנרגיה שלו מופגזת החוצה לא רק על הבמה, אלא גם באולפנים הממוזגים. כאילו הכל מוקלט בטייק אחד. הריתם־אנד בלוז סודק את הזגוגיות. הקול של פטי קורע את השטחים האקוסטיים.

באלבום הקודם של פטי "מגטאים דרומיים" ניגן גם רובי רוברטסון, מנהיג ה"בנד". אותו רוברסטסון, שדילן ניגן איתו ועם חבריו ל"בנד" ב"ואלס האחרון". הקצוות נקשרים. דור הולך ודור בא. בארץ פטי עדיין על תקן של בן־חורג.

פטי ושוברי הלבבות הם הטורבו המניע מאחורי ההופעות המשותפות עם דילן. כמובן שבראיונות עימו, פטי מודה שנפלה לידיו זכות גדולה להופיע לצד הנישא ברוח, אבל אם מדברים על אקטואליות, הרי שפטי מושך את חובבי הרוקנ'רול אל האיצטדיונים, לפחות בארצו של ה"דוד סם". דילן מושך את הנוסטלגיה.

מאוחר יותר סיפרה שהוא נראה לה מוזר מאוד. לא יפה. אבל היא הבינה באיזה עוצמה מדובר. כשהופיעה לפסטיבל ניופורט, ב־63', היא הזמינה אותו לעלות איתה על הבמה. הקהל ירד מהפסים בבת־אחת. אבל ב־63' קרה עוד משהו: אחרי אלף ימי חסד נרצח ג'ון קנדי בדאלאס טקסס. על דילן, כמו על כל אמריקה, הרצח השפיע עמוקות. הלך המצפן. צעירים אובדי־דרך החלו לחפש את עצמם בשורשים של עצמם. גם דילן. לרגע הוא חזר להיות בוב צימרמן, יהודי מתלבט, חסר־שורשים, בוחן את עצמו, מתפתל סביב הבעיות שלו. כשה"ביטלס" ביקרו אותו, ב־64', הוא עשה להם היכרות עם מריחואנה, אבל כזה בערך הסתכמה התרומה שלו למוסיקה העולמית באותה שנה. בעוד התקליטים שלו נמכרים כעוד ועוד מיליוני עותקים, הוא ישב בבית וחיפש הגדרה חדשה לבוב דילן, האיש שהוא המציא ושיצא מכלל שליטתו.

ב־65' דילן קם בוקר אחד וזרק את גיטרת העץ וחולצות הפלאנל. בפסטיבל ניופורט השני, הוא עלה על הבמה בבגדי עור ומגפיים שחורים, חיבר גיטרה חשמלית לאמפליפייר ענקי, והתחיל לשיר את "כמו אבן מתגלגלת". הקהל היה מזועזע. "דילן איבד את הטוהר שלו", כתבו עתוני המוסיקה, וכשפיט סיגר נשאל על העניין בתכנית הטלוויזיה של אר סאליבן, הוא פרץ בבכי. דילן צפצף והמשיך לעשות רוקנ'רול. ב־66' היתה לו תאונת אופנוע. נשברה לו חוליה בצוואר והוא פרש למסך שמונה שנים מהופעות. אחר־כך הוא חזר.

וזהו. כאן נגמר הסיפור. לא באופן מלאכותי, באופן טבעי. דילן הוציא מאז 23 אלבומים, הופיע בכל העולם והוכיח שהוא עדיין פרפורמר אדיר. לא השוב. השיא שלו היה ונשאר שם. עד התאונה. "כשאני אמות", אמר פעם לג'ון באעז, "אנשים יפרשו כל שורה דפוקה שכתבתי, בזמן שאפילו אני בקושי מבין את המלים שלי". הוא לא כתב בעשרים השנה האחרונות שום דבר שהיה חזק יותר מאשר "אדוני המלחמה".

בואו אדוני המלחמה
אתם שבניתם התותחים
אתם שבניתם מטוסי המוות
אתם שבניתם פצצות ענק
אתם שמסתתרים מאחורי חומות
אתם שמסתתרים מאחורי שולחנות
רוצה שתדעו
כי אני יכול לראות מבעד למסכותיכם.

הוא גם לא יחזור אל הלהט הזה. את הנצח אפשר לכבוש, אבל גם אי־אפשר להשאר צעיר בו.

(תרגומים: "צעיר לנצח" ו"נושב ברוח" – יאיר לפיד. "אדוני המלחמה" – יוסי חרסונסקי)

כגיטריסט. יהודה עדר

הוא בכלל לא גיטריסט. אפשר לומר שהוא לא עבד על התפקידים אלא חילק אותם לגיטריסטים שעבדו איתו. היה לו שינוי גדול, כשעבר מהגיטרה האקוסטית לחשמלית. אני גדלתי על השינוי הזה, אבל אז לא חשבתי שקורה משהו מיוחד. לא הרגשתי שיש משהו באוויר.

דילן בשבילי הוא מקור ההשראה. כל פעם שאני רוצה לקבל השראה לחיים שלי אני נכנס לחדר, שומע את האלבום "בלונד על בלונד" ומקשיב לתקליט הזה.

דילן, אגב, לא היה מאושר במיוחד. כל מה שהוא רצה, מאז גיל 15, היה להיות סופרסטאר, כוכב רוק. אבל שילוב של מזל, גאוניות, תכנון קר ותנאים סביבתיים, הפך אותו לדוברו של דור שלם. התוצאה הישירה היתה שהוא פיתח סוג משונה מאוד של הומור אבסורדי שדרכו הוא ניסה להוכיח שהוא דווקא לא לוקח את עצמו יותר מדי ברצינות. כשעתונאי שאל אותו מיהם המוסיקאים החביבים עליו הוא נקב בשני שמות: רספוטין וצ'ארלס השני מלך אנגליה. למראיין אחר, ששאל אותו למה הוא לא מסתפר, הוא הסביר שאם אתה מקצץ את השיער מבחוץ הוא גודל פנימה, לתוך הראש, ומכביד מאד על המוח. ההגדרה שלו כ"זמר עם מסר" ממש עצבנה אותו: "אני עומד לשכור את האולם הכי־גדול בעיר", הודיע פעם, "ולשים על הבמה ארבעים עובדים של חברת הטלגרף, ואז כל מי שמחפש לשמוע מסרים יוכל לבוא ולשמוע יותר מסרים ממה שהוא שמע אי פעם".

מי שהוציא את דילן מתוך האליטיזם המפנק של הווילאג', וחשף אותו לקהל הרחב יותר, היתה ג'ון באעז. היא הגיעה יום אחד לניו־יורק ושמעה אותו מופיע בווילאג' והכוח נגעץ לה ישר בתוך האוזן.

[...] לדילן רי בלגלוג. אמרו שהשיר תופס גל על [...] מסויימת ושדילן נשמע כמו "כלב שהבעלים [...] את הדלת בדיוק כשהוא ניסה להשתין על [...] ("טיים"). לדילן זה לא הפריע. להיפך. כל מי [...] צעיר, ומורד, ושנא את ההורים שלו שקראו [...] את ה"טיים", הגיע להופעות שלו. לאט לאט [...] הפך להיות הרמות הבולטת בקרב מתנגדי [...] תנועת השלום, כבר משנת 63', היתה מזוהה [...] לחלוטין.

צימרמן

[...] וולף, דובר חב"ד בישראל, שמעת על [...] צימרמן?

[...] דילן.

[...] בטח, אומרים שהוא בחור מקסים".

[...] מקורב לחב"ד?

[...] מקורב כל אחד. במקרה של דילן נדמה לי [...] איתו נבנה על הסניף של חב"ד [...]"

[...] אתכם כשיופיע כאן?

[...] שום פגישה כזאת ביומן העבודה [...] מבין שהוא בא לתת שני קונצרטים. לא [...]"

[...] וכשהוא היה כאן בפעם הקודמת?

[...] עלה לתורה בכותל המערבי, הוא היה [...] אנחנו כבר עשינו בר־מצווה בכותל [...] יהודים. אין דגש מיוחד על בוב דילן".

[...] נפגש עם הרבי מלובאביץ'?

[...] שהוא מיקר בחצר לובאביץ' בברוקלין, [...] נפגש עם הרבי, זה עניינו הפרטי. אל [...] לראות, לא להיראות".

בשבילי, טלוויזיה היא זירת איגרוף

שטח פרטי

בנימין נתניהו

שגריר ישראל באו"ם

בן 37, גדל בירושלים. שירת כחייל ומפקד ביחידה מובחרת. למד מינהל עסקים ב־M.I.T., בוסטון. ממייסדי "מכון יונתן", אירגון כנסים בינלאומיים בבעיית הטרור. בימים אלה יצא בעברית (הוצאת "מעריב") ספר שערך בנושא "הטרור וכיצד יוכל המערב לנצח". תמלוגי הספר, שתורגם ל־16 שפות, מיועדים ל"מכון יונתן". ב־82' התמנה ציר ישראל בוושינגטון, ומ־84' משרת כשגריר ישראל באו"ם. נשוי ואב לילדה.

כשאני בניו־יורק, אני מתגעגע לארץ. יש געגועים פיזיים, לקרקע, לאוויר, למים, ל־ רק, לאבנים הירושלמיות שביניהן גדלתי. בניו־יורק רואים הרבה בטון וקצת זכוכית ופלדה, אבל אבנים אין. ויש געגועים למשפחה, לחופש ולפתיחות שיש כאן. בארץ, סדרי החיים עדיין לא התקשחו במסגרות פורמליות שמייבשות את הספונטניות. עדיין אפשר לרפוק על דלת ביתו של ידיד ללא התראה מוקדמת, להתיישב איתו במטבח ולשוחח לתוך הלילה. לבלתי־אמצעיות הזאת יש בעיני קסם רב. אומרים לי שזה משתנה, וחבל. בישראל קיימת השכונה, וזה קסם ונעים בחיי יומיום. ויש גם החוויה הלאומית. כשאני בארה"ב או באירופה, אני יכול להנות מאוד, אבל פה אני מרגיש שייכות, וכמידה רבה גם בעלות.

אני מגיע ארצה אחת לשלושה חודשים לסדרת התייעצויות במשרד החוץ, להפגש עם בני המשפחה, ידידים ואנשי ציבור, לנסות לחוש ולהריח בקצות האצבעות מה בעצם מתרחש כאן. כדי להיות אפקטיבי, צריך לשמור על קשר ממשי, לא להתנתק. כשאני בארץ, אני מנסה לראות כמה שיותר. בכל ביקור אני נוסע לקו הגבול עם לבנון, לראות את האיזור עליו אני 'מופקד'. זו תמיד חוויה מיוחדת המחזירה אותי לצבא. אני פוגש אנשים ששירתו איתי, משוחח עם חיילים שנעשים צעירים מביקור לביקור. מעניין לעקוב אחרי השינויים וההתקדמות, לחוש את הרוח ולהיווכח שבסופו של דבר, למרות הדיווחים הסיפורים, זו אותה רוח.

עד היום אני קורא 'ביתי' לבית הורי. זהו בית אבן בסגנון הירושלמי הישן, בלב השכונה. פה ממוקדים הזכרונות, הרגשות, התחושות, וכשאני חושב על הבית — אני חושב על הבית הזה. היינו שלושה אחים, וכל אחד הביא את חבריו והכל היה מתערבב בקליל של רעש ומרץ פראי. בשעה שאנחנו היינו עושים שמות בירכתי הבית, בחלק הקדמי שוחחו מרענים וסופרים עם אבי, שערך את האנציקלופדיה העברית, מדי פעם היינו גולשים לטרקלין ומקשיבים לשיחות.

אבי הוא אדם של רעיונות וחזון, אמי ילידת מלבס, מאוד שורשית, מחוברת לקרקע. אני ואחי עידו ספגנו הרבה מהם, ונהננו גם מהעובדה שחונכנו

על־ידי אחינו הגדול, יוני. הושפענו ממה שקרן משאישיותו, מהרושם הגדול שהשאיר עלינו. לפעמים שואלים אותי, בזהירות רבה, כדי לא לפגוע, האם אני לא חי בצילו. אני מחייך ואומר — ודאי, אני חי ומודרך על־ידי דברים רבים שלמדתי ממנו, ואני מקווה שאוכל להגשים כמיטב יכולתי.

לקחתי איתי לניו־יורק את הידיעה של מה שאני מייצג, וכהדרגה התברר לי שאני מייצג לא רק את מדינת ישראל; יהודים רבים מכל העולם מתייחסים אל נציג ישראל באו"ם כאל שגרירם. ואתה נאבק בזירה שבה המיתקפה היא לא רק על מדינת ישראל אלא על העם היהודי בכלל. אני מחזיר עימי לארץ תחושה מחודדת של היותי קודם יהודי ורק אחר־כך ישראלי.

זמני החופשי, הפרטי, מוגבל ביותר, גם הערבים עמוסים באירועים ופגישות הקשורות לתפקיד. על הספר עבדתי בדרך כלל מ־11 בלילה עד 3 לפנות בוקר, ובסופי שבוע. כתוצאה מבחירת טובה של אחד מקודמי לתפקיד, דירת השגריר ממוקמת מול מוזיאון "מטרופוליטן". כיוון שגם בסופי שבוע מגיעים טלפונים ואינני יכול לעבוד בבית ללא הפרעות, אני יורד בבוקר לקפטריה של המוזיאון ועובד שם, עד שהמקום מתמלא. כשמתעורר עניין שאינו סובל דיחוי, אשתי יכולה להזעיק אותי. מדי פעם אני נכנס למוזיאון והולך לאיבוד לכמה שעות, וזו חמיה חוויה טובה.

כמו מכל ביקור, גם הפעם אני חוזר לניו־יורק עם הרבה ספרים חדשים. ספרות פוליטית, ספרות היסטורית, ספרות יפה. אני אוהב ספרים הכתובים באופן שוטף, קריא. לא חושב שמוכרחים לבטא רעיונות מורכבים בשפה מסובכת. הם מועברים טוב יותר בכתיבה ישירה.

כשאני נכנס לחנות ספרים, אין לי חשבון. אני [illegible] הרבה כסף כי אני רואה בקניית ספר הוצאה, [illegible] אני קונה ספרים בארץ ובחו"ל וגם מקבל [illegible] לא מבוטלת. קשה לי ללכת לישון בלי [illegible] אפילו אם השעה מאוחרת מאוד. הקריאה [illegible] נאות בין היקיצה לשינה. במשך היום [illegible] על הזמן עם בעיות אקטואליות, ויש [illegible] מהרגע, באפשרות לשקוע בדברים [illegible] תקופה אחרת, לספירה אחרת, למחשבה [illegible] זקוק לזה. בשום אופן לא אשכח

"בארץ, סדרי החיים עדיין לא התקשחו במסגרות פורמליות שמייבשות את הספונטניות. עדיין אפשר לרפוק על דלת ביתו של ידיד ללא התראה מוקדמת, להתיישב איתו במטבח ולשוחח לתוך הלילה. לבלתי־אמצעיות הזאת יש בעיני קסם רב. אומרים לי שזה משתנה, וחבל".

קריאה מקצועית בלילה: אני מעדיף להישאר במשרד שעות נוספות ולסיים שם את הקריאה המקצועית. בבית אני קורא חומר המנותק לגמרי מעבודתי היומיומית.

כשאני קורא, אני אוהב לסמן דברים תוך כדי קריאה, וזה נוגד את היחס של יראת כבוד לספר שהיקנה לי אבי. בבית לימדו אותי שעל ספר אסור לכתוב, ותמיד, רגע לפני שאני מסמן משהו בעט, אני נרתע ומחפש עפרון כדי שאוכל פעם למחוק את מה שסימנתי.

קראתי עכשיו ספר מסות של ההיסטוריון הצרפתי ארנסט רנן, מגדולי ההיסטוריונים של המאה ה־19. ספרי היסטוריה, בללית ויהודית, היו תמיד חלק מובן מאליו מהקריאה שלי, אולי מפני שגדלתי בביתו של היסטוריון. התקופה שהכי מרתקת אותי היא תקופת בית שני, אחת התקופות המסעירות ביותר בתולדות העם היהודי. תקופה שהיו בה גם משטרים חמורים וגם יצירה תרבותית גדולה. לפעמים אני חושב שאנו חיים בתקופה דומה מאוד, אלא שלא תמיד נותנים את הדעת על משמעות האירועים שאנו חווים.

בארה"ב, ספרים זה תעשיה. ספרים חיים חודש ומתים, רק מעטים עוברים את מבחן הרגע ואני מחפש לצאת מהגע, לקרוא ספרים שהוכיחו עמידות בפני הזמן. אולי פעם כשאבוא את ספרים שאני צריך לקרוא [illegible] משום שיש להם השפעה מתמשכת [illegible]

מטוסים". מטוס הוא, למעשה, משרד יוצא מן הכלל כי אין בו הפרעות, אין טלפונים, ואפשר לעבור על חומר שוטף ולעשות מה שאני מכנה "עבודות אינסטלציה", שחרור הצנרת אחורה וקדימה. או להרים רגליים, להישען לאחור, ולקרוא ספר־מתח שכתוב טוב. ספרים מהסוג הזה עוברים את המבחן אם אני לא שם לב כיצד נכתבו, אם הם מכניסים אותך לחוויה וכובשים אותך.

למרות הנבואות השחורות, אני אופטימי לגבי עתיד הספרים. אין להשוות את היכולת להעביר מסכת שלמה של רעיונות באמצעות ספר לעומת אמצעים אחרים. בטלוויזיה, למשל, אפשר להעביר מסר קצר מאוד ולא עמוק במיוחד. בספר, הכותב מתמצת כל מה שיש לו לומר בנושא. הוא טורח לעבד, לשייף ולמצות עצמו לתוך הדף. רק בספר ניתן לרכז ולתת את הביטוי השלם ביותר למחשבה האנושית.

"פעם, לפני שהברכיים החלו לגלות סימני גיל, נהגתי לרוץ. עכשיו אני אוהב ללכת ברגל בסנטרל פארק, ואני מכיר שם כל סנאי, כל ספסל".

בשבילי, טלוויזיה היא זירת איגרוף. מעמידים אותך מול אדם הרוצה לתקוף מה שאתה מייצג, ואתה צריך להחליט מתי, מה ואיך להשיב. אני לא מאמין ברטוריקה ריקה אלא בביסוס טענות מנומקות הנתמכות ע"י עובדות ובפנייה לשכל הישר, מבלי להזניח את הרגש.

אחרי עימותים רבים בנושא הטרור הרגשתי שבנקודה זו או אחרת יכולתי להרחיב. עשיתי זאת בספר. בזמן כתיבתו התרחשו ארועים כמו חטיפת הספינה 'אכילה לאורו' וחטיפת מטוסים. תוך כדי פעילות ונסיון הסקת מסקנות, התחדדה המחשבה, הראייה הכוללת של בעיית הטרור. הספר מגדיר מהו הטרור, מי עומד מאחוריו ואיך ניתן להכיסו. המאבק הוא בראש וראשונה פוליטי, מדיני, אבל צעדים כלכליים ואחרים, לא יעצרו את הטרור אם אין נכונות להלחם באופן צבאי. וזה דורש אומץ לב. בספר ניסיתי לתת ביטוי לעמידה ולהתנסות הישראלית, ולהשפיע על מדינות אחרות לאמץ את גישתנו. במידה שהספר מסייע לזה, אני מרגיש שהשלמתי איזשהו מעגל, אישי ולאומי.

למעט חדשות, כמעט ואינני צופה בטלוויזיה. מתוסר זמן, אנחנו מאוד אוהבים ללכת לקולנוע ופעם בשלושה חודשים לוקחים יום, נכנסים לקומפלקס של בתי קולנוע, ורואים סרט אחרי סרט. זה מהנה ומשחרר. פעם, לפני שהברכיים החלו לגלות סימני גיל, נהגתי לרוץ. עכשיו אני אוהב ללכת ברגל בסנטרל פארק ואני מכיר שם כל סנאי, כל ספסל.

"כשאני נכנס לחנות ספרים, אין לי חשבון. אני מוציא הרבה כסף כי אינני רואה בקניית ספר הוצאה, אלא השקעה".

אחת ההנאות הגדולות של השנים האחרונות זה ללכת לארוחה ולא לשאת נאום, לשבת בחוג ידידים בלי חנבות ובלי חליפות, בלי להיות על הבמה. אינני מתלונן על העדר זמן חופשי. אני נהנה מעומס העבודה. אני אוהב את פרקי השחרור והרגיעה, אבל לא כשהם ארוכים מדי. אחרי חופש של למעלה מיומיים, אני מתחיל להרגיש אי נעימות כי הזמן עובר ללא שימוש.

מה היית רוצה לעשות שניתז _לנווט עם חגור ונשק במדבר יהודה, אבל הפעם, עם ג'ריקאן מים צמוד._

מה התקופה המאושרת בחייךז _ילדותי ושירותי בצה"ל, תקופה סוערת ורבת אתגרים, מושה בפעילות מעבר לקווי האויב, עם אנשים מיוחדים ביחידה מיוחדת. לאדם צעיר נותנים אתגרים כאלה תחושת סיפוק, ביחוד כשהוא יכול להתמודד עמם._

כיצד אתה מגיב על שאלות בלתי צפויותז _לאט, אם אפשר. אבל כשאין אפשרות כזאת, למשל בעימות טלוויזיוני עם שגרירים ערביים, אני מגיב במהירות._

מה גורם לך סיפוקז _השלמת משימה והתוצאות החיוביות הנילוות אליה._

למשלז _השלמת הספר על הטרור וההשפעה שהיתה לו על דעת הקהל בעולם. סיפוק דומה אני חש בשיטתיים המאבק שמנהלים אני וחברי למשלחת באו"ם לפתיחת הארכיון של פשעי הנאצים._

על מה אתה גאהז _על משפחתי._

מה אתה אוהב לעשות עם בתךז _לאחרונה, להתגלש בלונה־גל._

איך אתה מפנק את עצמךז _בסיגר רציני, אחת לשבוע._

יש לך שונאיםז _אני משער. באו"ם, למשל. אדם ניכר גם על פי שונאיו._

את מי היית רוצה לראייןז _את יוסף פלאוויוס. הייתי רוצה לדעת מה הוא צינזר בכתביו._

מה אנשים אוהבים אצלךז _את הנכונות להאזין._

מה מפחיד אותךז _שנאת־אחים._

מה מרגיז אותךז _שנאת חינם._

מה משעמם אותךז _נאומים חד־גוניים החוזרים על עצמם._

מה עוזר לך להתרכזז _לחץ הזמן המתקצר לביצוע משימה. ואז, אם יש צורך, אני עובד סביב השעון._

מה מרגש אותךז _כנות ואומץ לב._

איך אתה שומר על שלוותך בשעת משברז _על־ידי הפרדה בין העיקר לטפל שבבעייה, והתמקדות בעיקר._

יש עוד משהו שאתה רוצה ללמודז _אוהווו הרבה._

איזה נוף אתה אוהבז _הצוקים סביב יריחו בשעת דמדומים._

מה הדבר הכי ישראלי בעיניךז _הסלנג בצה"ל._

יש לך תחביבז _פעם הייתי מצייר. אני מקווה לחזור לזה יום אחד._

מתי התחלת להתעניין בבעיות ציבוריותז _זוהי מסורת משפחתית. סבי, הרב נתן מיליקובסקי, היה מגדולי המטיפים לציונות בזמנו. אבי המשיך במסורת, הן בפעילותו הציבורית כמזכיר ז'בוטינסקי והן בעבודתו הפובליציסטית שהתחילה כשערך את "הירדן"._

איך היית רוצה שיזכרו אותךז _כמי שעשה כמיטב יכולתו בזמן שהוקצב לו._

ראיינה: נורית ברצקי

צילום: יצחק אלחרר

משהו:

נורא מה שקורה בארץ שלנו. שר החוץ רוצה לעשות שלום, להגיע להסכמים ולפשרות יפהפיות, ואיזה שמנדריק היושב בשולחן ראש הממשלה לא מסכים. אנארכיה, ממש אנרכיה.

[ע]ל משפט שלמה, [ג]ילויים חדשים

- ובכן, אנחנו נמצאים שוב באולפן ערב חדש, ואיתנו האם ממשפט שלמה, עשרים וחמש שנים לאחר המשפט שהסעיר את העולם. ערב טוב, גב', מה שלום הבן?

- לא יודעת, לא ראיתי אותו הרבה מאוד זמן. לאחרונה שמעתי ממנו סמוך, ונדמה לי שהוא הסתבך שם בסחר סמים.

- אני מניח שעד היום את מתפעלת מחוכמתו של שלמה.

- מה יש פה להתפעל? לדעתי הוא די מטומטם.

- אבל המשפט, הרעיון המבריק לחתוך את הילד לשניים, ואז, שמתך - לא, אל תגזרו. כך זיהו שאת האם האמיתית.

- האמת היא שהשניה היתה האם האמיתית.

- סליחה?

- כן. אני לא יודעת למה עשיתי את זה במשפט. הרבה פעמים הצטערתי מאז שלא הנחתי לשלמה לחתוך את הקטנצ'יק לשניים, וחצי לי חצי לה, והיינו גומרות עניין. בהתחלה באמת חשבתי שזה רעיון מוצלח, שלמה באמת חכם כמו שאומרים, אבל ברגע האחרון יצא לי מהפה שלא יגזרו. הייתי בשמלה לבנה ופחדתי שישפריץ עליה דם. וואלה, עשיתי שטות. אז היתה הולכת שמלה, אז מה? לפחות לא הייתי נתקעת עם הילד הזה 18 שנה.

- רגע, ומה עם האם האמיתית? איך היא הסכימה שיגזרו את הילד?

- מה, זה באמת סימן? בטח לא חשבה שאפשר להגיד שלא יחתכו אותו. היא אשה שמאמינה בשלטון החוק.

- ואיך היא הגיבה אחרי המשפט?

- צחקה עלי. הוא היה חרא של ילד. סתם, לפני המשפט רבנו, אז היא לא רצתה שאני אזכה, ואני לא רציתי שהיא תזכה. בינתיים השלמנו, הרענו לגור באותה דירה, היינו עובדות יחד מסאז'. רק שהיא היתה חופשית כמו פרפר, יוצאת ונכנסת מתי שהיא רוצה, ואני הייתי תקועה עם הקטן. רציתי להחזיר לה את הילד המעצבן הזה, אבל היא אמרה שאני צריכה לקפוץ לה, ששלמה קבע שאני האם האמיתית, ושלא יעזור לי כלום[?].

כולנו מזועזעים מדברי ההסתה

הגיע אמצע יום, וברדיו שלי עולה וזעזוע מ"בחצי היום". מה קרה? מקומון קרית־שמונאי פירסם מאמר מסית נגד הקיבוצים. האירוע התיקשורתי הזה כוסה כך: הכתב הציג את המאמר בטון של אוי לנו ואבוי לנו לאן הגענו. אחר כך תמה מתי תוגש תלונה למשטרה, ושידר את דברי המשטרה, שטענה שאין מקום לתביעה משפטית. מיד, בקצב חדשותי אופייני, רואיין איש קיבוץ ממכללת תל חי, שביחד עם הכתב השותף לרגשותיו הביע גועל ושאט נפש וכאב ופגיעה ואזהרה והתרעה. העוול היה ברור לכל מאזין. עיני כולנו זלגה רמעה.

הסערה, כידוע, היתה בכל מקום, לא רק בשידורי הרדיו. מרים תעסה גלזר דרשה לפטר את עורך העיתון, ואני מרגיש בקרבי קול נבואי הקורא ואומר שאף אחד לא יצביע עליה באצבע ויצחק בשל הצעתה זו, גם לא יכתשו אותה לאבק בטורים סאטיריים אמיצים.

אין מה לומר, הזעזוע ממאמר ההסתה הקיף את כל הארץ ישראל היפה. זוהי ארץ ישראל שכל הזמן צורכת מאמרי הסתת דם נגד המתנחלים ולא חושבת שיש בהם שמץ שערוריה הראויה לשידור בחצי או אפילו ברבע היום.

פינת השלולית

צפרדע אחד מלב השלולית שקד ולמד הכל על תרבות הצפרדעים. הוא הכיר לעומק את עלילות הנסיכים המכושפים, ובידענות מפליגה שזר זה בזה לחשים ונוסחים נפלאים להפיכת צפרדעות לנסיכות, וההיפך.

הרבה נסיכות התרשמו מידענותו, וחשבו בליבן שאמנם צבעו ירוק חיוור בגלל שהוא לא משתזף, אבל הוא יהיה בעל טוב וכבודו ידבק בבניהן.

אלא שהצפרדע היה שקוע בלימודי השלולית. מרוב חקר נשיקות הפלאים, לא מצא אף פעם כוח להביט בנסיכות שהיו על הגדה.

מאיר עוזיאל

טחנות הדלק

(המשך מעמוד 8)

המסמך בסכסוך עם הכפר הדרוזי בית ג'אן, ביקר אצל הרב יוסף ("עסקנו בעניני תורה בלבד. אני בא מבית דתי"), דרש להעמיד לדין את בעלי רעיון הטרנספר, פעל למען הוועידה הבינלאומית, והצליח להעביר בממשלה החלטה להגביל את זכיון חברת החשמל המזרח־ירושלמית.

שביתת תחנות הדלק לפני שלושה שבועות, שבאה ביחד עם העיצומים במסופי הדלק, נפלה עליו דווקא בתקופה שבה ראה ברכה בעמלו הפוליטי. לפתע תלו בקיצים בהופעתו המלוטשת וגם בהתבטאויותיו המרוסנות. הוא האשים את חברות הדלק ואת ראשיהן המכובדים בארגון השביתה כדי לאיים עליו. ישראל לא ראתה בכל שנותיה מהומה רבתי כזו, מכוניות תקועות בכבישים, קטטות בתחנות הדלק. משה שחל היה חסר אונים. האשימו אותו כי בשעה שיותר ממיליון נהגים היו תקועים, הוא מצא זמן להתעסק פתאום עם רחבעם זאבי, מיכאל דקל והטרנספר שלהם.

"בוודאי שהשביתה היתה איום עלי", הוא שב ואומר, גם בסביבה הנינוחה של משרדו הנעים. "לא, לא, בוודאי שלא בנוסח הרמפיסטים. כאן יש שיטה אחרת: 'למה לך, לא כדאי לך, זה עלול להתנקם בך'. ללא ספק שהשביתה היתה איום עלי. היא נועדה לאחד באוגוסט, היום שבו הרפורמה היתה אמורה להכנס לתוקף. מועצת פועלי חיפה לא נתנה ידה לשביתה, אז החברות, הממוקמות בחיפה, העבירו את מטה השביתה למועצת פועלי תל־אביב".

גם משה שחל מסכים שהוא נתון עתה במלחמה, ובמלחמה, כמו במלחמה, פועלים גם הרגשות. שחל חש עצמו שהוא נבגד על־ידי חבריו. המנהלים בשתי חברות הם מאנשי "המחנה שלו". לחברת העובדים יש מניות ב"דלק" ו"סונול". משה שחל, איש חיפה הארומה, מוצא שהוא נקלע לפתע למלחמה מוזרה: נאבק בהסתדרות ונתמך בידי בתי הזיקוק וחברת החשמל, המעוזים החיפניים שלו. והגרוע מכל – אין לו תמיכה ציבורית. לא רק משום שדמותו המלוטשת, עוד מהימים שבהם היה ח"כ חלקלק, איננה של מנהיג המונים. הוא נקי מדי, עשיר מדי, מנוכר מדי, מתוחכם מדי. מעניין שדווקא חיפה הפועלית שלחה נציג כזה לשלטון. אין לו, למשה שחל, תמיכה ציבורית, משום שהציבור נהנה כבר 16 חודשים מדלק זול. שחל יכול להסביר עד מחר כי הוא רוצה לחסוך למשק 150 מיליון דולר בשנה. הנהגים, השורפים רק 20 אחוז מהדלק אך מהווים כמאה אחוז מהמצביעים בבחירות, יודעים שהדלק זול מאד, ותושש מכל זעזוע, אפילו אם הוא נשמע מבשר טובות. בלי טובות. מחיר הדלק אינו משתנה. המזגן שלהם בבית עובד "נון סטופ" במחיר המצחיק של 11 אגורות לשעה. אז מה הוא רוצה, השחל הזה, עם הרפורמות שלו, להוזיל עוד יותר את המחירים? תודה רבה. בחשבון ארוך נדמה להם שהם עלולים לשלם יותר.

"נכון שהיום הנהגים כבר לא משלמים יותר מאשר באירופה. אבל זה נתון לשינויים", מסביר השר. "הישראלי חייב לדעת שהוא עתיד לשלם כמו במתוקנות שבמדינות העולם, וגם השרות ישתפר".

משה שחל חושב שאם תהיה רפורמה, ותחרות בין החברות, הנהג הישראלי דווקא ישווה מחירים, כי היום יש לו מודעות צרכנית יותר מאשר בעבר. "כל העניין הזה מעוות", הוא שב ואומר. כשמישהו מיועציו זורק משהו על שכר של עשרת אלפים דולר לחודש שמרוויחים מנהלי חברות הדלק, ועל מכוניות הפאר שלהם – השר מהסה אותו: "לא יפה, לא יפה. לא נרד לרמה הזאת". ומיד, באותה נשימה, הוא פולט שוב אחת מאותן פליטות פה מתוכננות: "הצעתי לעמיר מקוב, מנכ"ל סונול, להיות מנכ"ל משרד האנרגיה, אבל כששמע על המשכורת שמנכ"ל מקבל אצלי, הוא פרץ בצחוק ונשאר בסונול".

משה שחל משוכנע בנצחונו על נפילי הדלק. הוא נלחם בחברות שמגלגלות מיליארד דולר בשנה, ושולטות באחד המגזרים הרגישים בארץ. בכל העולם יודעות הממשלות שעם טייקוני הנפט אסור להתעסק. אבל שחל אינו נרתע, ואף מבטיח: "חברות הגז הן הבאות בתור. מי אמר שצריכות להיות בארץ רק ארבע חברות גז? הרי זה עוד מוצר לוואי בתהליך זיקוק הנפט. ואחריהן? אחריהן אפעל בתחום הפחם".

בהמולת הפרשיות הישראלית, אך מעטים מתעניינים ברפורמה בשוק הדלק. מתחת לאפם של האזרחים מתרחשת דרמה אמיתית, עם כל המאפיינים החשובים: כסף, הרבה כסף, בחישות פוליטיות, תככים, איומים, לחצים אדירים. "כמה מידידי הטובים נמצאים בצמרת משק הדלק", מתלונן היום משה שחל על חבריו שהפנו אליו עורף, אך בנחישות מדהימה ממשיך להלחם בהסתדרות, בחברת העובדים, בבנקים, באילי הון ישראלים שיש להם מניות לא מעטות בחברות הנפט (את גד זאבי, מיליונר ישראלי המתגורר בקניה ומחזיק ברבע ממניות "פז", ייצג שחל בהיותו עורך־דין). לתמיכת ההמונים החורשים את הארץ בדלק זול הוא לא זכה, גם לא בתמיכת הפוליטיקאים אף לא מצד שרי המערך. הוא טוען שלעומת זה, שר האוצר תומך בו, אבל בינתיים טירפד משרד האוצר את דרישתו להעלות את מחיר הדלק.

משה שחל, סוציאליסט עם הופעה של קפיטליסט שמנסה לדחוף רפורמות ליברליות. ומה אם הרפורמה לא תתבצע?

"זו תהיה מכה קשה לכל שינוי חיוני במשק הישראלי, אבל לקחתי בחשבון את הכל. היום אני מדבר על מחירי תחרות ב־30 אחוז משוק הדלק. אם אכשל, אלך על רפורמה מלאה, על 100 אחוז".

ולאחר מחשבה הוא מוסיף שאחרי הכל יש לו אלטרנטיבה, אם לא יצליח לזכות בכל הקופה. "יש לי מקצוע, הגעתי לפיסגה בתחום עריכת הדין".

עמוס לבב

אגמון: מי זה הייטנר?

לוי: לא הוכנה כראוי.

מקוב: לא לוקחים מאחרים.

"אנחנו לא גוזרי קופונים"

אחד מיועציו של משה שחל בנושא הרפורמה הוא מרק הייטנר, מהנדס וגם מוסמך במינהל עסקים מאוניברסיטת קולומביה בניו־יורק. עשר שנים עבד בבנק העולמי בתחום האנרגיה והנפט. בחמש השנים האחרונות עבד ב־36 מדינות.

"הרפורמה לא נולדה בימיו של שחל, אבל הפוליטיקאים לא רצו לנגוע בה", אומר היועץ, "כל הכבוד לשחל". הוא מסביר שבשנות ה־80' ארגון המדינות המפיקות נפט (אופ"ק) כבר אינו מחזיק את השוק בגרון, כמו בעבר. השוק החפשי נהפך למשהו אדיר. הכל נעשה בטלקסים שעפים לכל עבר. חברות דלק ובתי־זיקוק קשורים ישירות לשוק החפשי ("ספוט") ויודעים מה המחירים בזמן אמיתי. בשוק הזה ישראל משחקת בשיטות של שנות ה־70'. החברות עסוקות כל העת בהתחשבנות עם הממשלה ובינן לבין עצמן. מינהל הדלק הממשלתי מחזיר לחברות 80 אחוז מהוצאותיהן. האינטרס שלהן, איפוא, הוא להעמיס יותר הוצאות מוכרות ולא להתייעל. "בלי מאמצים יש להן רווח מובטח, ללא קשר ליכולתן הניהולית והתחרותית", אומר מרק הייטנר, "מבחינת הצרכן זוהי טרגדיה וגם מבחינת המשק. אינני מכיר מדינה בעולם שמופעלת כמו ישראל. הכל משוגע, השיטה משוגעת".

יצחק מודעי, לשעבר שר האנרגיה, הקים בשעתו ועדת מומחים, בראשות צבי דינשטיין, לרפורמה במשק הדלק. "הדעות היו חלוקות לגבי עומק הרפורמה", הוא אומר, "לי היתה נטיה ליישם רפורמה חלקית, אך בינתיים עזבתי את תפקידי. תכניתו של שחל מרחיקת לכת, ועלולה להכניס שיבושים חמורים במערכת אם תפעל במיקשה אחת".

מנהלי חברות הדלק שונים איש מרעהו באופיים ורקעם, אך כולם בעלי מקצוע. על כך מסכים אפילו משה שחל. לא בדגי רקק יצא למלחמה. כולם מכחישים בתוקף כי עמדו מאחורי השביתה בתחנות הדלק לפני שלושה שבועות. מנכ"ל "דלק", אברהם אגמון, כיהן בעבר כמנכ"ל האוצר, תחת לוי אשכול ופנחס ספיר, ושמע מסגנוניותם דבק גם בו. מנכ"ל "פז", אלוף (מיל') אריה לוי, היה ראש אגף האפסנאות במטכ"ל. מנכ"ל "סונול", עמיר מקוב, צמח במשק הדלק, בהנהלת בתי־הזיקוק וב"תיפת כימיקאלים". להלן כמה ציטוטים מדבריהם: –

● אברהם אגמון: "פניתי למומחים בעולם ושאלתי על הייטנר. אולי אני, בבורותי הרבה, לא יודע על כוכב הנפט החדש, שעושה רפורמות בכל העולם, ועכשיו אצלנו. אף אחד לא שמע עליו. אני חונכתי על־ידי אשכול וספיר לומר ולעשות לטובת המדינה. והרפורמה הזו אינה לטובת המדינה. שחל לוקח את הקוויאר (ה־30 אחוז) ונותן אותם לבתי הזיקוק. עכשיו גם חברת החשמל, חברה ממשלתית, יצאה לתמוך בשחל. ואני שואל את היושב־ראש שלה, בנימין ג'יבלי: זה לא קצת בולשביקי, התמיכה שלך בשר שמינה אותך"?

● אריה לוי: "הרפורמה לא הוכנה כראוי. היא לא לקחה בחשבון את כל האילוצים שמשק הדלק הישראלי צריך להתמודד עמהם, ללא אח ורע בעולם כולו – משק קטן שמחייב ריכוזיות כדי להשיג יעילות; קומץ מקורות אספקה ישירים; בית־זיקוק אחד שהוא מונופול טבעי; מיכליות המסרבות לפקוד את נמלינו כדי להבטיח כניסתן לארצות הערביות המפיקות נפט; וכמובן הצורך במלאי חרום גדול מסיבות בטחוניות".

"בנימין ג'בלי, זה לא קצת בולשביקי התמיכה שלך בשר שמינה אותך?"

● עמיר מקוב: "למה שחל מכנה אותנו 'גוזרי קופונים'? גוזרי קופונים הם אלה שממחזור של מישהו אחר לוקחים לעצמם חלק מהרווח. אז אני מודיע לך שאנו רוכשים את הדלק הגולמי, מממנים את הרכישה, מובילים אותו באמצעות חברה משותפת שלנו ובתי־הזיקוק, מבטחים אותו, משלמים לבתי־הזיקוק עבור הזיקוק ול'פי גלילות' עבור האכסון, משווקים את הסחורה המזוקקת וגם גובים מיסים. אנחנו גוזרי קופונים?

"שחל גם מכנה אותנו 'חברה אחת עם שלושה שמות'. הוא רוצה לומר שאנחנו לא מתחרים? ומה עם כל הפרסומת, והאשראי, וחלוקת עתונים בחינם ומבצעי פרסים? הוא רוצה תחרות חפשית כמו באמריקה במשק הצורך בשנה כמות שארה"ב צורכת בשלושה ימים? ומה זו תחרות חפשית ב־30 אחוזים? אם כבר, אז שתהיה ב־100 אחוזים. ואם לא ארצה לזקק בבתי־הזיקוק של ישראל, אוכל לזקק בדמשק? לזה הוא קורא תחרות חפשית?"

משה בר־אילן, מנכ"ל בתי הזיקוק: "שיפסיקו כבר לקשקש לנו על יעילות ולספור לנו את האנשים כל הזמן. תעשיה שאינה מתחרה – מתנוונת. שחל יזם צעד בכיוון הנכון. הוא מגלה אומץ לב ציבורי".

שגעון

אוגוסט. חם ולח. הילדים בחופשה. אז נוסעים. בארץ, רחו"ל, בלי לשאול כמה זה עולה ואפילו לא לאן. המלונות מפוצצים. הטיסות מלאות. רוצים קצת לעשות חיים. מה יש, לא מגיע לנו? סיפור הקיץ הישראלי.

מאת יעל בן־מלמד ואביבה מץ

בחצות הגענו ללובי של מלון "הילטון" בתל־אביב, ובן־הדוד מאמריקה ואשתו אמרו שהצחקנו אותם. לא יתכן שככה נראה לובי של מלון חמישה כוכבים. היו שם לפחות מאתיים איש. אמרנו לו שהוא הצחיק אותנו, וניגשנו לעמוד בתור בקבלה. הפקידים בקושי נשמו. אחרי שדחפנו פה ושם כמה אורחים שנדחפו לפנינו, שאלנו כמה עולה חדר ללילה. אחד הפקידים הפטיר לעומתנו מבלי להרים את עיניו: "140 דולר ללילה, לא כולל מע"מ וארוחת־בוקר. רק החדר". חשבון מהיר העלה את הסכום ההתחלתי למשהו כמו 170 דולר לחדר עם ארוחת־בוקר. בן־הדוד החוויר. שאל עוד פעם את הפקיד, להיות בטוח ששמע היטב. אחד הישראלים שעמדו שם העיר: "האמריקנים האלה אוהבים את הכסף שלהם. הוא ימות לפני שיוציא סכום כזה", והתגלגל מצחוק ומבוז, אפוף תחושת־עליונות.

איפה הוא ואיפה האמריקנים? הוא מוציא את הסכום הזה בלי לחשוב פעמיים. ואחרי־כן עוד אומרים שבאמריקה עושים חיים. "מה שווה להם כל הכסף שהם עושים אם הם מתקמצנים להוציא אותו", המשיך לפתח את הרעיון, מסיים את המשפט בהנפת־יד מלאת לגלוג. יעני, שיבואו ללמוד קצת מהישראלים.

בן־הדוד לקח את האשה הצידה, להתייעצות. מה עושים? הם לא תיכננו להוציא כל־כך הרבה כסף. עשו חשבון שעם עוד קצת "אקסטרות" המתחייבות בכל בית־מלון, יגיעו בקלות למאתיים דולר ליום. אבל השעה היתה מאוחרת וזה היה המלון השלישי אליו הגיעו בחיפושיהם אחר חדר, והם היו עייפים ורצו לשטוף את הלחות האיומה מגופם. החליטו ללכת על זה.

עכשיו הם הצחיקו אותם. "אין חדרים פנויים במשך השבועיים הקרובים", אמר פקיד־הקבלה העייף.

אתה יכול להעריך כמה מן האורחים במלון הם ישראלים? שאלנו.

"אני לא יודע בדיוק, אבל נדמה לי שבערך חמישים אחוזים. איך שלא יהיה, יש הרבה ישראלים".

קיץ '87. אש ולחות נשפכים מן השמיים. כמויות כסף אדירות נשפכות מכיסים ישראליים. ומי שאין לו, עומד נכלם ומבוייש, מנסה לפתור את חידת־החידות: מאיפה יש להם? מה קורה פה?

מלון "גלי־כנרת" בטבריה השייך ל"הכשרת הישוב" של הסוכנות היהודית תידש פניו, שיפץ בפנים ובחוץ, קיבל חמישה כוכבים ויצא במסע־פרסום מושך־עין ועושה־חשק. ביום ראשון, 10 בחודש אוגוסט, צלצלתי למלון. פעם חיכיתי שבע דקות, ומשלא ענו – ניתקתי. אחרי־כן התעקשתי, החלטתי לחכות עד שיענו. עוד בבית־הספר לימדו אותנו שיש שכר לעמל. בסוף ענו. ביקשתי את ההזמנות, קיבלתי מוסיקה. אחרי־כן אמרה המרכזנית: "הבחורה בהזמנות מאוד עסוקה, יש לה המון עבודה. תשאירי בבקשה את מספר הטלפון שלך, ואנחנו נתקשר. אם את רוצה להזמין מקום לשבועיים הקרובים, לא נראה לי שכדאי לך לחכות. עד כמה שאני יודעת המלון מלא". ביקשתי בכל זאת לדבר עם ההזמנות, והיא הבטיחה שנית כי כשיתפנו – יצלצלו. לטלפון הזה אני מחכה עד היום.

אילו היו טורחים לצלצל בחזרה יש להניח שהיו מוסרים לי אותם הפרטים שמסרו לת., חברה שרצתה לנסוע עם בעלה ושני הילדים לפינוק קצר במלון חמישה כוכבים: התענוג יעלה לכל המשפחה 440 (!) ש"ח ללילה עם ארוחת בוקר. שוב, חשבון מהיר מעלה את סכום הבילוי המשפחתי לכ־600 ש"ח ליום. יש הרבה משפחות בארץ שחיות מסכום כזה במשך חודש ימים.

מונולוג של א. שחזרה זה עתה מ"אביה־סונסטה" באילת: "נתחיל מהכסף. נסענו עם שלושת הילדים לשמונה לילות. רק במלון השארנו למעלה מארבעת־אלפים ש"ח. זה נכון שחדר עם ארוחת בוקר עולה רק 126 דולר, אבל פה טלפון ושם שתייה ואיזו הזמנה לחדר – ואתה אבוד. המלון מפוצץ, אין חדר פנוי. ראיתי שם נשים שהחליפו גרדרובה חמש פעמים ביום. התמונה יוצאת מגוחכת: גברים עם כרסים משתפלות, מכנסיים קצרים וסנדלים מהלכים בצד נשים עם 'פאייטים' ומבריקים מכל סוג אפשרי.

"זה נכון שבמקום ההוא מנקים את הראש עד הסוף, הים וההרים מסביב עושים עבודה יוצאת מן הכלל. אבל כשעשינו חשבון שכל הסיפור, כולל בילוי במסעדות בערב וכל מיני פינוקים לילדים עלה כמעט 5000 ש"ח – הרגשנו שנינו שיצאנו קצת מדעתנו. אני לא חושבת שהיו הרבה שהרגישו כמונו. מכל עבר נשמעים משפטים כמו: 'מה יש? פעמיים־שלוש בשנה אפשר לקחת את המשפחה ולהנות קצת מהחיים'. אף אחד שם לא נראה מוטרד יותר מדי מסכומי הכסף העצומים שהשאיר מאחוריו בחופש המשפחתי".

עשר בלילה בלובי של מלון "שרתון" בתל־אביב. אברם רץ לחפש את ימיתי שהלכה קצת לאיבוד בתוך הקהל העצום הגודש את המלון. למרות מיזוג־האוויר הוא רטוב כולו. האשה מאיצה בו כל הזמן לחפש את הילדים. אחרי־כן הוא מתיישב, מזמין בירה לעצמו וקפה עם עוגה לאשה.

בשולחן הסמוך זוג עם שלושה ילדים. הצליחו לתפוש מלצרית שנתקעה לידם לשעה ארוכה. קשה להחליט. האשה מאיימת על הילדים שזו הפעם האחרונה שהיא לוקחת אותם לבילוי. "אז תזמין לה שני עוגות", היא צורחת לעבר בעלה, האחראי על ההזמנה המשפחתית. מסביב המולה. כל הזמן נכנסים אורחים חדשים. מעט מאוד עוזבים. ימיתי ברחה עוד פעם, ההורים מחליטים לעלות לחדר. העבירו עוד יום מן החופש הגדול והנורא. חדר זוגי – 200 ש"ח, כולל ארוחת־בוקר. אין סיכוי להשיג. מלאים עד סוף אוגוסט.

"במלון באילת השארנו יותר מ־4000 ש"ח, והוא מפוצץ. ראיתי שם נשים שהחליפו גרדרובה חמש פעמים ביום. התמונה מגוחכת: גברים עם כרסים משתפלות, מכנסיים קצרים וסנדלים בצד נשים עם 'פאייטים' ומבריקים"

חוזרים ללובי של "הילטון", שבוע אחרי ה"אירוע" עם בן־הדוד. מראה ...אליסטי: חמישה־שישה זוגות רוקדים "על הבר", מוקפים בעשרות אנשים ...דשים את הלובי, מסתובבים הלוך ושוב. סביב השולחנות אין אף מקום ...נו חיפאים תמימים חשבו שמישהו מחכה להם. הגיעו מטיול בירושלים, ...ו לבלות כמה ימים בתל־אביב. פקידת־הקבלה אמר להם שהכל מלא. ...ם שאלו תחנונים יעזרו. לא עזרו. "ניתן לכם בכסף מזומן, על המקום", ...בהנעל. הפקידה בשלה: "הכל מלא. אין לנו אף חדר ריק".

אם לא שואלים כמה זה עולה? ...לא חשוב. רוצים קצת לבלות. לא מגיע להנות קצת מהחיים?"

מ...י אמר ששבע־מאות אלף ישראלים יסעו הקיץ לחו"ל? שאלנו את סוכני הנסיעות. "אתם אמרתם, אתם העיתונאים. הרי זה היה כתוב בעיתונים", ענו לנו. אוגוסט. חם. לח. הביל. למי יש כוח להתווכח. ובכל זאת, מישהו שהיום אף אחד לא יודע או זוכר מי הוא היה, זרק ...ילת עונת התיירות הנוכחית את המספר הזה, שבע־מאות אלף, מישהו ...ל צוטט את זה שורק, וכך יצא לו הגולם לאוויר העולם: כולם – אבל ממש ...ם – יקחו השנה בחו"ל.

כנראה שזה די נכון, כי ארבעה מתוך שישה מנכלי"ם של משרדי נסיעות איתם ניסינו לדבר לצורך הכתבה הזו לא היו בארץ. "המנכ"ל בחו"ל, במה אפשר לעזור לך?", שאלה המזכירה בנימוס.

מהלישכה המרכזית לסטטיסטיקה נמסר שמראשית השנה (ינואר '87) ועד סוף יוני, יצאו את הארץ 366 אלף ישראלים (גידול של 14 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד). זה כולל את פסח, שנחשב לתקופת תיירות מוגברת, כולל אנשי עסקים שיוצאים ונכנסים בין כה וכה כמה פעמים בשנה, וגם את אותם ישראלים שיצאו – אבל מבלי שיהיה בידם כרטיס טיסה חוזה לארץ.

מנמל התעופה בן־גוריון יוצאות מדי יום כ־50 טיסות. לפי חשבון שעשו לנו בחברת "אל־על", הרי ביולי־אוגוסט '87 ייצאו מהארץ בסך הכל כ־400 אלף נוסעים, לא רק ישראלים נופשים, גם יורדים החוזרים למקומותיהם ותיירים השבים לארצותיהם. איך שלא מחשבים, אין הקיץ ולא יהיו 700 אלף ישראלים בחו"ל.

אלי ד. מרעננה רצה לטייל השנה באנגליה. אשתו רצתה לונדון. לראות הצגות, לעשות קצת קניות. הילדים רצו סקוטלנד, לראות את המפלצת מלוך נס. התפשרו על שניים־עשר יום, הכל ביחד. רק שנזכרו קצת מאוחר.

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

בחודש יוני, אחרי שהמשפחה כבר ישבה יחד בבית על מפות וספרים, נכנס אלי למשרד נסיעות: "התקשרתי לסוכן הנסיעות וביקשתי להזמין מקומות בטיסה", הוא מספר. "אין לי שום דבר בשבילך בכיוון לונדון בתקופה שאתה מבקש (סוף יולי)", אמר הסוכן. "תבוא למשרד – ונראה'. במשרד היה בלגן בלתי־רגיל. חיכיתי שעתיים עד שמישהו בכלל התפנה אלי. אחרי־כן ישבתי עוד שעה וחצי אצל הפקידה. כל הזמן היו טלפונים. אנשים נכנסים, צועקים, כועסים, ממש בית משוגעים".

הילדים של אלי ד. לא יראו השנה את המפלצת מלוך נס. המשפחה נסעה לאיטליה, זה מה שהיה אפשר לסדר להם בהתראה כל־כך קצרה של חודש מראש.

"באיטליה דווקא היה נחמד", אומר אלי, "הרבה תרבות ועוד יותר ישראלים. שמעתי עברית כמעט בכל חנות. בוונציה אי־אפשר היה לעבור מצד אחד של כיכר סן־מארקו לצד האחר. גוש אחד אדיר של בני אדם. היה קצת תם, אבל בסך־הכל האוכל האיטלקי הרבה יותר טעים מהאנגלי. בשנה הבאה, אם נחליט לנסוע, נזמין מקומות כבר בפסח".

אנשים מסודרים מתחילים לארגן את נסיעת הקיץ לחו"ל בסוף החורף, תחילת האביב. אז אין לחץ במשרדים ולא בשגרירויות (לאלה שצריכים ויזות), וכמובן עדיין יש שפע מקום בטיסות השונות. אבל לא כולם מסודרים, ולפי מה שנמסר לנו במשרדי הנסיעות – רוב הישראלים אפילו מאוד לא מסודרים. "יהיה בסדר", הם אומרים בדרך כלל, "יש לי חבר סוכן נסיעות. הוא כבר ידאג לי". גם המאורגנים שבטיילים מחליפים יעדים ותאריכים ברגע האחרון. "לכולם יש ברגע האחרון מילואים או שהחותנת מגיעה מאמריקה, וכל מה שהשקענו בתיכנון, לא שווה", אומרים הסוכנים. יש גם כאלה שעד הרגע האחרון מחזיקים בסטנד־ביי מקומות בשלוש־ארבע טיסות בו־זמנית, ליתר בטחון. לא פלא שהטיסות סתומות, ובהרבה מקרים המטוסים לא כל־כך מלאים כמו שזה נראה לפי הרישום.

במשרד נסיעות ותיק ברמת־אביב שקט יחסית. "בית המשוגעים נגמר בדיוק לפני שבוע", אומרת אחת השותפות. "זה היה טירוף. עבדנו מהבוקר עד הערב בלי הפסקת צהריים. מאות אנשים, טלפונים, וצריך לענות לכולם בסבלנות ועם חיוך. זה היה ממש בלתי־אפשרי. עכשיו, כמו שאת רואה, זה בית הבראה". לא בדיוק בית הבראה. מול כל פקיד ישב רק לקוח אחד בכל פעם.

לפי מדד רמת־אביב נסעו דרכם הקיץ אלפי אנשים. עונה כזו הם לא זוכרים שם מאז '83 שידועה בז'רגון התיירותי כשנת השיא בנסיעות. "העובדה שבתחילת העונה פורסם המספר האסטרונומי של שבע־מאות אלף ישראלים שייצאו לחו"ל גרמה לבהלה. אנשים נכנסו ללחץ והתחילו להזמין טיסות בכל הקווים. היו לי נוסעים ש'ישבו' על ארבע טיסות בארבע חברות שונות. זה גרם לסתימה. בפועל, כשבוע לפני מועד הטיסה אפשר היה למצוא מקומות פנויים. עכשיו יש לנו בעייה עם החזרה לארץ. בסוף אוגוסט אין מקום באף טיסה. מי שלא הזמין עד עכשיו – יהיה בצרות".

ב"אופיר־טורס" אומרים שהפאניקה מדומה. לא כל־כך הרבה ישראלים נוסעים כמו שמישהו היה רוצה שנחשוב, בסך־הכל עלייה של כ־20 אחוזים לעומת העונה הקודמת. הסיבה ללחץ שנוצר במשרדים היתה העדר טיסות. "השנה לא הגדילו חברות התעופה את מספר הטיסות לעומת השנה הקודמת, ואם נקח בחשבון את תוספת הנוסעים – הרי שזו בעצם הסיבה ללחץ", אומר אלי לנדה, מנהל השיווק של "אופיר־טורס".

"הלחץ הזה גרם לכל מיני מצבים אבסורדיים. למשל, היו לי לקוחות שרצו לטוס למינכן ולחזור מפאריס. במקום זה הם טסו לאמסטרדם וחזרו מקופנהגן, במקרים רבים בתאריכים ובחברות תעופה שלא היו רצויים להם. היה צורך בהרבה תיחכום בסידור הכרטיסים כדי שפחות או יותר יתאימו לדרישות".

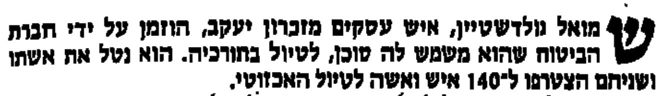
"אנחנו עם של מהגרים"

ד"ר רוני פיאמנטה, פסיכולוג, בוחן את בהלת הנסיעות מכמה נקודות מבט: "אם עושים השוואה תכרחית ונוצרת תחושה שכולם נוסעים לחו"ל, נוצר לחץ פסיכולוגי־חברתי על ציבור שבאופן טבעי מחפש להיות משוייך לקבוצה, חלק מהכלל. אם הקבוצה מכתיבה סטנדרטים של התנהגות, הפרט מאמץ אותם. זה עוזר לו למקם את עצמו בתוך המירקם החברתי.

"נקודת נוספת שדוחפת את רובנו לנסוע לחו"ל נובעת מן העובדה שאנחנו עם של מהגרים שלא מרצונם. רוב הורינו באו לכאן מאיזשהו מקום. בעיני רובם, צבועה ה'מולדת הישנה' בצבעים נוסטאלגיים, אידיליים. הדור השני ספג בילדותו את זה ש'שם' – בחו"ל – היה טוב, וגם הם רוצים קצת להתבשם בטוב הזה. חוץ מזה אנחנו מדינה על תקן של סיר לחץ, הבידוד והסגירות הופכים כל נסיעה למבצע. תכנוני החופשה נותנים לאנשים עניין עוד הרבה זמן לפני הנסיעה.

"בכלל, לנסיעת־נופש יש אפקט חיובי. פתיחות הגבולות כריאקציה לסגירות בה אנחנו חיים תורמת גם לפתיחות אצל בני אדם. ככל שנוסעים יותר בעולם נפתחים יותר. נופש בכלל הוא עניין־מצברים מבורכת, והוא חשוב להמשך תקין של חיי היומיום והעבודה ולשיפור מערכות יחסים בין בני זוג.

"אני דווקא רואה ברכה ובגרות בכך שאנחנו מרשים לעצמנו להקדיש זמן לעצמנו, ולא רק בקניות ראו 'תניות של מוצרי־צריכה. טיול הוא סוג של בילוי שאינו משאיר עיקבות מוחשיים. הכסף נעלם והתמורה לא יכולה להימדד במושגים חומריים. ואם למרות זאת הישראלים נוסעים הרבה, סימן שאנחנו מפרגנים לעצמנו. אני רואה בכך ברכה".

"מה איבדתי בתורכיה?!"

שמואל גולדשטיין, איש עסקים מזכרון יעקב, הוזמן על ידי חברת הביטוח שהוא משמש לה סוכן, לטיול בתורכיה. הוא נטל את אשתו ושניהם הצטרפו ל־140 איש ואשה לטיול האכזוטי.

בסוף יולי, בשעת לילה, נחת מטוס "אל על" באיסטנבול. שמואל גולדשטיין החל להזיע בחום של 40 מעלות, וזיעתו ניגרה עד תום הטיול, שנמשך עשרה ימים.

"הרגשתי כאילו השליכו אותי לתוך כבשן", הוא נזכר בסיוט. שמו אותם במחנה נופש יפהפה ולוהט על חוף הים התיכון. הם היו עסוקים כל העת בהובלת מים מהמקלחות לחדרונים, שפכו אותם על הרצפה, שכבו בתוכם עירומים וספרו את הימים. בכל חוד דאינו ישראלים. לילה אחד לפני שעזבנו את המחנה הגיעו עוד ארבעה זוגות מהארץ. כשראו מה הולך שם, ממש התחננו שניקח אותם בחזרה לאיסטנבול".

בבירה התורכית נשארו בני הזוג גולדשטיין רוב הזמן במלון הממוזג. "איסטנבול יפהפיה מהחלון", צוחק שמואל גולדשטיין. "רוב הישראלים שפגשנו גם הם סבלו כמונו. למה הם נוסעים? כי זה זול וקרוב. תגיד לישראלי שלא טוב שם, הוא לא יאמין לך ויסע להיווכח בעצמו".

בשנה הבאה, מבטיח שמואל גולדשטיין, הוא ישאר בארץ או יסע לארץ קרירה. "מה רע במלון טוב בארץ?" הוא שואל. "מה היה לי לחפש בתורכיה? איבדתי שם משהו? יש לנו ארץ חמה. אז מה הישראלי עושה? הוא מחפש ארץ יותר חמה, ונוסע לשם".

עמוס לבב

ב"נתור", חברה סיטונאית לטיולים מאורגנים, מדברים על מספרים אחרים. מאיור כספי, המנכ"ל, מעריך את מספרם הכולל של היוצאים הקיץ בכ־15 אחוזים יותר מבשנה שעברה. ולגבי המאסות הגדולות־כביכול הוא מסביר: "יש בארץ כ־350 אלף אנשי עסקים שנוסעים כל השנה – כמה פעמים בשנה. מה שנוסף בקיץ זו תיירות הנופש – 300 אלף לפי הערכתי. זה הכל".

"הישראלים אוהבים להוציא כסף עד הגרוש האחרון. אני רואה אותם במטוס, בדרך חזרה. אם במקרה נשאר להם עדיין קצת כסף, קונים עוד דברים. נדמה שהישראלי 'מפחד להיתפש' בלוד עם מאה דולר בכיס".

חידוש נוסף השנה הוא הילדים הנוסעים. אלפי ילדים העדיפו לבלות את החופש הגדול באנגליה הקרירה, אפילו במחיר לימודים בבתי־ספר לשיפור האנגלית. ארבעה שבועות בבית־ספר קיצי שכזה עולים להוריהם כ־1,600 דולר, זאת לפני מחיר כרטיס הטיסה, מיסים ודמי כיס.

מי שחזה את מות עידן הטיול המאורגן – התבדה, שכן השנה נפתחו לישראלי המטייל יעדים חדשים וזולים, יעדים שלא נכבשו עדיין, אליהם מעדיפים רבים להגיע בפעם הראשונה במסגרת טיול מאורגן: מזרח אירופה ולהיט־הלהיטים – טורקיה.

"טעם הקהל משתנה", אומר אלי לנדה מ"אופיר טורס". "יעדים כמו רומניה, פלמה ורודוס שהיו מאוד פופולאריים בעבר הקרוב, כמעט נעלמו לגמרי. למה? אין לי מושג. היום אלפי אנשים נוסעים להונגריה, יוגוסלוויה וטורקיה. אלה מקומות זולים יחסית, האוכל טוב ובתי־המלון גם כן. עם קצת תושיה ישראלית אפשר לטוס לרומניה ומשם – בחצי מחיר – להונגריה".

מה יש בה פתאום בטורקיה שלא היה בה בשנים קודמות?

בטורקיה שום דבר לא השתנה. האנגלים והגרמנים גילו אותה כבר לפני שנים רבות. אנחנו – רק עכשיו. שלוש טיסות סדירות של "אל־על" יוצאות לשם שלוש פעמים בשבוע ולא מספיקות להדביק את הביקוש. קהל הנוסעים לטורקיה נחלק לשלושה: הקהילה הטורקית בארץ, שמתגעגעת לשורשים במולדת הישנה; שוחרי ארכיאולוגיה – וסתם נופשים חובבי קניות זולות. שתי הקבוצות הראשונות יודעות מה מצפה להן. לנופשים, שחשבו בטעות על חופים חשופי חזה, מצפה אכזבה. טורקיה אינה פלמה. המנטליות המזרחית שולטת. וגם השמרנות. שווקים צפופים, ריחות חריפים, המון אדם ברחובות, ומזג־אוויר חם. מאוד. לא שווייצריה.

בכל המהומה הזו שכחנו שאלה אחת קטנה: מאיפה יש לכל־כך הרבה אנשים כל־כך הרבה כסף. אחד היעדים המבוקשים מאוד השנה היתה ארה"ב. כרטיס טיסה בודד לניו־יורק עולה – "לפני הכל", כלומר מיסים וכו' – 950 דולר. משפחה עם שני ילדים צריכה לטיול ממוצע 5,000 דולר רק כדי לנחות. טיול לחוף המערבי יעלה להם עוד 1,500 דולר. וכל זה בלי להביא עדיין בחשבון אוכל, לינה וקניות.

"לאורח הישראלי יש כסף", אומר בנימין ממון, מנכ"ל "פלתורס". "עובדה. לא נסעו השנה הרבה ליעדים קצרים. הרוב העדיפו את ארה"ב, אנגליה, המזרח הרחוק. הישראלים אוהבים לקנות, להוציא כסף עד הגרוש האחרון. אני רואה אותם במטוס, בדרך חזרה. אם במקרה נשאר להם עדיין קצת כסף, קונים עוד דברים בזמן הטיסה. הישראלי מפחד 'להיתפש' בלוד עם מאה דולר בכיס. הוא עוד יחשוב שלא ניצל את כל האפשרויות עד הסוף. את מוצרי החשמל מביאים מארה"ב, את הבגדים מלונדון".

את מספרם המדוייק של היוצאים לחו"ל הקיץ – לא קיבלנו. מה שכן, התרשמנו שכולם – חוץ מאיתנו – כבר שם.

קיץ ישראלי 88

שבוע האופנה

הולכים על בטוח

הבגדים שבעמודים אלה הם רמז למה שישראל מציעה לעולם לקיץ 88'. אפשר יהיה לראות אותם בחדרי חמישים היצרנים המשתתפים בשבוע האופנה שייפתח ביום שלישי במלון "לרום" בירושלים. לחלק מהבגדים הללו לא נצטרך להמתין עד 88'. בגדים שימכרו ב"בלומינגדייל'ס" ו"הרודס" באביב הבא, תמצאו בדיזנגוף כבר בעוד כחודש. זה היתרון שמקנים הייצוא והקיץ הישראלי הארוך לאופנה המקומית, שהיא יכולה להקדים את העולם בשנה.

האנשים שעושים אופנה מצפים כנראה לעוד קיץ חם. הם לא עשו מהפכה, לקחו את כל מה שרץ טוב, קיצרו קצת והצמידו קצת יותר. שם המשחק הוא המראה הסקסי. הרגליים תחשפנה עוד יותר, ב"מיני", חצאית כרך ומכנסי־ברמודה. לסריגים ולטריקו הוסיפו חוטים סינתטיים אלסטיים שמצמידים את השמלות, החולצות והמכנסיים לגוף כמו עור שני. גם בבגדי העור והסריגים מורגש הקו הצמוד והצר.

לא רק סקס מוכר בגדים, גם ספורט. האולימפיארה האמורה להתקיים בסיאול בקיץ הבא כבר משפיעה על האופנה. חלק מהבגדים עוצבו בהשראת סמלי המשחקים האולימפיים. לאו־דווקא בגדי ג'וגינג או ספורט, אבל רמז לרוח ספורטיבית. פסים וכוכבים ועיגולים, כתובות בחזית גופיות ומיזעים ובעיקר הצבעים העליזים והבולטים, צהוב, ארום, כחול וירוק שהולכים לא רק עם לבן, גם עם גווני חול ושמנת.

בין הסקס לספורט, במקום טוב באמצע, יש הרבה בגדים בצבעי אדמה וצבעים טבעיים שפונים לקלאסיקה ולנשים בנות שלושים פלוס. בין ה"מיני" שחושף ברכיים והבגדים הצמודים, יש גם חצאיות קרסולית, מקטורנים גדולים ושמלות הצמודות לחלקו העליון של הגוף ומתרחבות בחצאית, רכוסות בשורות כפתורים שתפשו את מקום הרוכסנים.

דומה שהשנה יותר מאשר בעבר השקיעו יצרני האופנה בעיצוב ובביצוע. הבגדים תפורים בקווים נקיים יותר, בצירופים מתוחכמים של שניים ושלושה סוגי הדפסים או מרקמים שונים. אפילו התווית עם שם היצרן זוכה לתשומת־לב ולעתים משמשת כקישוט לבגד.

האופנה הישראלית התבגרה. לא מתחרה בטורקיה ויוון או בייצור הזול של המזרח הרחוק, מציעה לעולם אופנה מעודכנת במחיר סביר. נראה שהפעם הולכים על בטוח.

ליצואנים שבין יצרני־האופנה לא היתה בחודשים האחרונים סיבה להתאונן. להפך. את ההאטה במכירות בשוק המקומי כיסתה העלייה במכירות לחו"ל. בשבוע שעבר חזרו 26 יצרנים מיריד ה"ס.פ.ד." בדיסלדורף שבגרמניה עייפים אך מרוצים. לא כולם מכרו, אבל השתלבו במה שנקרא "פרוגרמינג", מערך ההזמנות של רשתות חנויות הכל־בו והקטלוגים. חלק מהקניינים שראו את הבגדים שם, יבואו בשבוע הבא לישראל להשלים את ההזמנות.

לאנשי מכון הייצוא, מארגני שבוע האופנה, נודע עד עכשיו על בואם של 70 קניינים. "זה לא הרבה, אבל בכל יום אנחנו מקבלים הודעות על בוא קניינים נוספים", אומרת מירי בקנשטיין, מנהלת מרכז האופנה במכון. בשבועות האחרונים כבר ביקרו בארץ עשרות קניינים שהקדימו לבוא כדי לשריין הזמנות ומועדי־ אספקה.

לאווירה האופטימית הזו והעלייה במאזן ייצוא האופנה (ב־86' היתה עלייה של 24 אחוזים לעומת השנה הקודמת, ל־460 מליון דולר, וגם במחצית הראשונה של 87' מדווחת עלייה של 24 אחוז), תרמה גם התחזקות המטבעות האירופים לעומת הדולר. ישראל מרבה לייצא במרקים, פרנקים שוויצריים ושטרלינגים. אבל גם מי שהתחיל לייצא לארה"ב לא ויתר, למרות חולשת הדולר. לא קל להיכנס לשוק האמריקני, והישראלים למדו שלא להניח את כל הביצים בסל מטבעות אחד.

לתעשיית האופנה הישראלית יש בעיות של מחסור בכוח אדם מיומן. לא קל למצוא תופרות או חייטים, והיצרנים מתמודדים גם עם שאר תבעיות המטרידות יצרנים בארץ. אבל לאופנה הישראלית יש ביקוש, וכל מה שהם מייצרים הם יכולים למכור. אולי לכן הצטרפו הפעם ל"שבוע" תשעה יצרנים המשתתפים בו בפעם הראשונה. מי מהם שיידע לשחק אותה נכון יוכל, כמו כמה מהוותיקים, לצחוק כל הדרך לבנק.

יהודית חנוך

הצילומים בעמוד הימני: העליון – קיץ 88', צמוד וצר גם בעור. עיצוב: זיוה חלם. צילום: סמי כדגר; התחתון – מקיימים את המשחקים האולימפיים. "גלי". עיצוב שוקי לוי. צילום: בן לם; בעמוד זה: העליון – צבעי אדמה וקווים נקיים. "דוניגטון". עיצוב: ירדנה זיו. צילום: מנחם עוז; התחתון – קצר זה חדש, אבל גם ארוך עוד יילך. "דונה ני". צילום: בן לם.

هكذا من الأصل

שוקולד מר מתוק

(המשך מעמוד 23)

לפעמים עבדתי כעוזר מציל, אבל לא בשביל הכסף, בשביל הכיף. לעומת זאת, אם הייתי הולך פעם בשבוע לסרט היו נותנים לי לירה שהספיקה לקניית כרטיס ולנסיעה הלוך חזור באוטובוס. את כסף הנסיעה בחזרה הייתי חוסך. הלכתי ברגל, וככה קניתי לי פלאפל. לא נתנו לי מראש שתי לירות".

עם בחורות העניין היה מסובך יותר. בחברה ידעו שהוא "הבן של" והוא מאוד לא אהב את ה"סטיקר" הזה. זה גם לא עזר לו במיוחד. "הייתי מאוד נבוך. חברים תמיד מקשקשים בעניין הזה". אומר דני, שהיה ידוע כחובב נשים מושבע. "פעם היו לי שלושה תחביבים", הוא אומר, "ים, מכוניות ונשים". את התחביב האחרון מיסד כשהגיע לגיל 31. היום הוא נשוי לאנה ואב לאלי, בן חמש. אנה נמצאת עכשיו בחופשי־הריון מתקדמים. "הכרתי אותה ערב בואו של סאדאת לארץ. חבר שלי, צלם טלוויזיה, הגיע איתה למסיבה. אני באתי לשם לבד. לקראת חצות הוא הלך לישון כדי להיות ערני למחרת. היא נשארה לבד, אבל לא יצאה לבד מהמסיבה. גם אני לא".

אני זוכר שהויכוחים היחידים בינו לבין אביו נסבו סביב פוליטיקה – ואופנועים. את החלום שלו לחרוש את כבישי הארץ ברכב דו־גלגלי האב גנז, מהר מאוד. היום דני נשמע ממוסד לשמת ה"פריק" מהעבר שחלם לדהור על אופנוע כבד. "היום אני יודע שאבא צדק. אופנועים הם כלים רצחניים, ולצעירים בני 16 הם ממש מסוכנים". גם בפוליטיקה היו טונים גבוהים. מגיל צעיר הציב עצמו דני בשמאל המפה הפוליטית למרות שבתחום הכלכלי הוא מגדיר עצמו ליברל. "היו לי ויכוחים עם החברים וגם עם אבא. הייתי בעד החזרת סיני ובעד שיחות עם נאצר וסאדאת. ב־68' הצבעתי לאורי אבנרי. זה לא נחשב או פופולרי, בלשון המעטה. אבל בארץ עצם המושגים 'שמאלני' או 'סוציאליסט' מעוותים. רוד לוי שהימין יותר סוציאליסט מגד יעקבי, למשל."

הוא אוהב לדבר על פוליטיקה. בבחירות האחרונות היה פעיל מרכזי בלובי למען החזרת לובה אליאב לכנסת. עכשיו, כשהוקם הגוש הליברלי, הוא מצטער שר"צ לא שם. בעת מלחמת לבנון הלך להפגנות אבל לא סרב לשרת בלבנון, למרות שלדבריו חשב על כך לא פעם. היחס שלו לפוליטיקה אמביוולנטי. הוא לא אוהב את העסקנות וה"לכלוך" הכרוכים בכך, אבל יש בו הצורך להשפיע. ואם הוא אומר ש"כיום אני נלחם בדחף הפנימי שלי להיכנס לפוליטיקה", קרוב לוודאי שלבסוף הדחף ינצח ונראה אותו יושב באחד ממושבי הח"כים בגבעת רם. מרכז או שמאל.

> **"אבי ודוד מושביץ רצו לנטרל את קידום בני המשפחות ב'עלית'. מדובר כאן בדור שלישי, ופתאום היו הרבה אנשים שרצו להתחלק בעוגה".**

לאחר שסיים את שרותו הצבאי (כיום הוא קצין קשר במילואים) נסע לקנדה ללמוד הנדסת מכונות. הוא אוהב להדגיש שאת הלימודים מימן בעצמו, ונורא כאב לו – הוא אומר – כשספיר, אז שר האוצר, אמר שהוא לא צריך לממן לילדים של פרומצ'נקו את הלימודים באוניברסיטה.

אביך לא עזר לך?

"טוב, אבא שלי שלח לי כסף, כמה שמותר היה אז להוציא מהארץ, וגם דודים שלי בקנדה עזרו, אבל את מה שהיה חסר אני השלמתי".

יש לו תיאוריה עכשווית שעיקרה הפרדה בין עשירים למעוטי יכולת. חיים במסלולים מקבילים. דוגמתו תור לניתוחים. "כיום יש מצב אבסורדי. יש מספיק בתי־חולים וכוח אדם אבל אין כסף לתפעל אותם. ההצעה שלי אומרת שמי שרוצה ניתוח ללא תור, ישלם כסף, אבל בגלוי. בין כה וכה יש בנושא הזה שוק־שחור ורבים משלמים לרופאים מתחת לשולחן. כיום, מי שיש לו כסף, נוסע לניתוח בחו"ל. ההצעה שלי גם תחסוך כסף למדינה, גם תוסיף משאבים לבתי־החולים וגם תקצר את התורים של החולים מעוטי היכולת. שיוויון? אין שיויון בעולם. זו אוטופיה. חייבים להיות ריאליים. נכון שבשלב הראשוני העשירים יהנו מיותר פריבילגיות בזכות כספם, אבל בטווח הארוך זה ישתלם לכולם".

דני, אנה ואלי, בן חמש. "היא באה למסיבה עם חבר שלי שהלך לישון מוקדם".

אחרי תום הלימודים חזר לארץ והצטרף למיפעל המשפחתי, מעדיף את הצד היצרני־תעשייתי. "אין בצד התעשייתי ברק, אבל יש בו סיפוק אדיר שקשה לתאר. אתה מנסה להפעיל מכונה חדשה, עושה ניסוי ועוד ניסוי עד שמוצר מצליח. אחרי שהוא נהפך לסיפור הצלחה כולם רוצים להיות אבא שלו. פתאום משרד הפרסום טוען שאלמלא המציא את השם המוצר לא היה נהפך ללהיט. נכון שמשרד פרסום עוזר, אבל מכאן ועד להצלחת המוצר – המרחק רב. אם, למשל, היו קוראים ל'פסק זמן' 'ופלה ממולאת בשוקולד אגוזים' – גם אז הוא היה נהפך ללהיט לא פחות היסטרי. הטעם הוא שעשה אותו. אבל. אתה עושה, יוצר משהו חדש, ופתאום כל השאר חוגגים ולוקחים את הקרדיט. שיתגגו".

אחת־עשרה שנים היה דני פרומצ'נקו ב"עלית". בשנים הראשונות, לדבריו, אהב את העבודה. אבל השלווה ושמחת היצירה פינו מקומן למלחמות פנימיות. "הפוליטיקה התחילה לשחק שם תפקיד מרכזי. זה התחיל כשאחי עמי נדחק מעמדה אקטיבית במחלקת השיווק לעמדה פחות אקטיבית".

בשוק קרה, נכתב בכמה עתונים מפי אנשים ב"עלית" שבעצם הוא לא תרם הרבה למיפעל, ולמעשה הרוויח את את כספו רק בזכות היותו הבן של פרומצ'נקו.

"אמרו, יופי שאמרו. הוא הרוויח בשביל 'עלית' הרבה יותר ממה שהוא עלה לה. יכול להיות שהוא לא היה יושב שם שעות. אז מהו זה אומר שהוא לא עבד?"

הבעיות ב"עלית" צפו אל מעל פני השטח עם פרישתו של אבא פרומצ'נקו, דודו של דני. השמועות אמרו שיעקב ובניו הרגישו במשך שנים ממורמרים ופגועים על כך שאבא פרומצ'נקו מונה למנכ"ל "עלית" עם מותו של הסב אליהו, ואילו יעקב נשאר שם כטכנולוג. היחסים בין משפחות האחים היו קורקטיים. לא יותר. העניינים הלכו והסתבכו כשאבא פרומצ'נקו החליט לפרוש ומינה את מי שהיה אז חתנו, אבי פילוסוף, למנכ"ל.

היחסים בין האחים אבא ויעקב היו מאוכלסים לעיתים קרובות במריבות קולניות. "היו ביניהם צרחות וצעקות, אבל ככה זה כשעובדים במיפעל. אבי לא יכול היה להיות מנכ"ל וגם לא רצה. הוא לא בנוי לזה. הוא אדם אימפולסיבי".

מלבד בני משפחת פרומצ'נקו היו ב"עלית" עוד בעלי מאה ודעה. משפחת מושביץ, למשל. "אבי ודוד מושביץ רצו לנטרל את קידום בני המשפחות. מדובר כאן בדור שלישי, ופתאום היו הרבה אנשים שרצו להתחלק בעוגה. נוצר מצב מאוד מסובך. אמרתי לדוד מושביץ – שאז היה מנכ"ל – שיש שתי אפשרויות. האחת שכל בעלי המניות יקומו וילכו, ישבו רק בדירקטוריון וייתנו למנהל שכיר לנהל את החברה. התנדבתי להיות השני ללכת. חשבתי שדוד מושביץ צריך להיות הראשון. לחילופין האמנתי שמנכ"ל צריך להיות מנכ"ל אמיתי, בלי קשר למשפחות המייסדות ולקידום אישי. קידום צריך לתת למי שעובד טוב יותר. כאן אני מתייחס בעיקר לאבי פילוסוף. המנכ"לות חולקה בינו לבין דוד מושביץ. אני הייתי כפוף לאבי. ולו מעולם לא היתה שום מוטיבציה לקדם אותי. כל הזמן חשש שארצה לתפוס את מקומו. היתה בינינו מעין תחרות סמוייה. במקום זאת הוא קידם את אחד מעובדי המיפעל שבסופו של דבר פעל להדחתו.

"החלה מלחמה. ומבחוץ, מישהו החל לקנות מניות של 'עלית'. עמי, שחי כל הזמן עם האצבע על הדופק, גילה שמדובר בדויד פדרמן. עמי הלך לדוד (מושביץ) ולאבי (פילוסוף) ואמר להם שדויד פדרמן קונה את המיפעל. בהתחלה לא האמינו לו. אחר־כך התברר להם שפדרמן כבר שולט ב־15 אחוזים מהמניות. הם הגיעו איתו להסכם שהוא יהיה יו"ר מועצת המנהלים וימנע מקניית מניות נוספות. מבחינתם זה נראה תיקו יפה ומכובד".

> **"על דויד פדרמן אני בכלל לא כועס. הוא בחור טוב. היה הוגן מאוד. כל צ'ק שלו נפרע בזמן, בשנייה שהיה צריך להיפרע. הוא היה איתנו פייר".**

אלא שפדרמן רצה להגדיל את שליטתו. דני ועמי ניסו לחסום אותו בעזרת שאר בעלי המניות, מושביץ וקופילוב. "אבל מושביץ לא רצה לעשות עסק מאחורי גבו של פדרמן. הוא אמר לי: אני מעדיף לא להיות מנכ"ל, אבל לפחות אוכל להסתכל על עצמי בראי". עמי ודני פרומצ'נקו המשיכו לנסות לחסום את פדרמן באמצעות איש עסקים בשם מזרחי, אך נכשלו גם כאן. אז החליטו למכור לפדרמן את מניותיהם.

אתה כועס עליו?

"בכלל לא. פדרמן בחור טוב. הוא היה הוגן מאוד. כל צ'ק שלו נפרע בזמן, בשנייה שהיה צריך להיפרע. הוא היה איתנו פייר".

כאב לך שנאלצת לעזוב את "עלית"?

"בטח שהצטערתי. היה לי מאוד חבל, אבל הגיעו מים עד נפש".

סנטימנטים לא נכללו בעיסקה. מעניין מה היה אומר הסב אליהו על נכדיו שעזבו את הפירמה שהקים. "מה זה מיפעל?", שואל דני, "קירות ומכונות. בעצם, קודם־כל אנשים. אבל אין כאן מקום לרגשנות. זה ביזנס. המיפעל שעזבתי כבר היה מיפעל שלא הכרתי. היתה שם תחלופה אדירה, ובשנה האחרונה היה לי פשוט רע. לא היה כיף לעבוד".

היו שטענו שמכירת המניות לדוד פדרמן פרקה מטעני מרירות ואפילו נקמה באבא פרומצ'נקו. "שטויות במיץ עגבניות", מגיב דני, "לא עשינו דווקא לאבא פרומצ'נקו. בין המשפחות היו יחסים טובים. נכון, לא כל בני הדורים קשורים אחד לשני, אבל אני חבר של בת דודתי תמי ובתו של אבא פרומצ'נקו,

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

א.מ.), ואפילו היינו יוצאים איתה ועם אבי (פילוסוף). כשסבתא סופי עוד היתה בחיים היינו נפגשים הרבה, בחגים ובאירועים משפחתיים. אחרי מותה הדברים השתנו והמשפחה גדלה והתפצלה. כל אחד היה עם הילדים שלו. זה לגיטימי בהחלט. לעמי היה יותר קשה עם תמי ואבי פילוסוף".

לך היה קל לקבל את פילוסוף כמנכ"ל?

"כשאני נכנסתי לעסק הוא כבר היה סמנכ"ל, כך שזה היה טבעי שהוא יהיה הבוס שלי. אחר־כך הוא פגע בי כשלא מינה אותי לסמנכ"ל כשנבחר להיות מנכ"ל. הוא טען שהוא לא יכול היה למנות אותי, ואני טוען שהוא לא רצה".

אבי פילוסוף: "אני לא מתכוון לכבס דברים כאלה בחוץ. לא אתנצח איתו מעל דפי העיתון. אם הוא רוצה להוציא דברים כאלה החוצה – זכותו, אני לא מעוניין להגיב. מה שעשיתי טוב עומד לזכותי, מה שעשיתי רע עומד לחובתי. ההיסטוריה תשפוט".

החיים אחרי "עלית" גרמו לדני לגעת במציאות יום־יומית שנחסכה ממנו במשך הרבה שנים. "'עלית' עשתה אותי מפונק", הוא אומר. "לדוגמה, אם רציתי להוציא משהו מהמכס, הייתי צריך רק לומר למישהו והוא היה מעביר זאת הלאה. היו קשרים במכס ואנשים דאגו לשחרר למענך את המטען. לא הייתי צריך לדאוג. עכשיו, אם יש לי משלוח במכס, אני צריך להוציא אותו בעצמי, ובכלל צריך לדאוג להרבה דברים לבד". עצוב.

בקרוב אמורים דני ואחיו אלון לפתוח מרכז בריאות במלון "האייט" בירושלים. סאונה, ג'קוזי ושאר המיכשורים. המלה האחרונה. משתעשעים בתרבות הפנאי. דני בטוח שזה ילך טוב. הוא גם ימשיך להתעסק בארגון מירוצי מכוניות למרות שכבר התעייף מהסתכלות ומ"הרצון של גופים אחרים להתחלק ברווחים". הוא כבר הספיק להתכסח עם "מ.מ.ס.י", עיריית אשקלון והמועדון המוטורי בישראל. לדבריו, כולם חשבו שהוא עושה כספים בקלות ורצו גם הם נתח מהעוגה. בכמה מהמירוצים גם השתתף, כנהג, אבל לא זכה להגיע לאחד המקומות הראשונים. את זה, הוא אומר, עשה בשביל הכיף.

הטריפ שלו זה להקים יום אחד מגרש מירוצים רציני באיזור המרכז. הוא רוצה להפוך את ישראל לתחנה קבועה בסבב הבינלאומי של מרוצי המכוניות. לארגן, למשל, מירוץ פורמולה 1 באשקלון או אילת. "אדם שיושב באירופה, עטוף במעילים, רואה בטלוויזיה בשידור ישיר מירוץ מכוניות מאילת, ישראל. שמש, אנשים בחולצות קצרות, ואולי פתאום גם מציץ לו בעיניים איזה ציץ. זה מגניב אותו. אתה יודע איזה שירות זה יעשה לישראל?"

דני מרגיש שכסף בשבילו זה אמצעי. בזכות האמצעי הזה הוא נוסע לסקי בחו"ל, גר בסביון, "טס" בפג'ו 205 ג'י.טי.אס. אשתו מסתפקת ב"סיטרואן ב.אקס". כשצריך הוא מייעץ לאחיו הקטן גילי איך להדיך מחדש את מועדון "פינגווין" שהיה בזמנו מעוז הפריקים של תל־אביב, והיום מנסה לשקם את עצמו.

לארכיון הבוהמה התל־אביבי שם כמו דני פרומצ'נקו נראה רווקא מתאים, מוסיף קצת צבע אקסלוסיבי לאוויר המשעמם של איזורי הבילוי. דני עצמו אומר שהוא כבר מרגיש זקן מכדי לבקר במקום כאורח קבוע. "עזוב אותי מזה. אני בסך הכל עוזר לגילי בענייני ארמיניסטרציה. אני בן 38. הלכתי לראות מה קורה שם, אבל זה לא כשבילי".

אבל פה ושם, בלילות חמישי בעיקר, אפשר לראות אותו "מרחרח" בכניסה ל"פינגווין", בודק שהאח הקטן שמצא לו "צעצוע" חדש לא עושה יותר מדי שטויות. דני מכוון אותו איך לגלגל את הכסף, נכון יותר, מהר יותר. הטיפוסים המוזרים בעלי השיער הצבוע והביגוד המוזערי העוברים בפתח המועדון מעלים על פניו חיוך קטן. הכסף שנכנס עימם – חיוך הרבה יותר רחב.

אבל אם מישהו יחשוב שדני פרומצ'נקו עזב את עיסקי המזון לחלוטין – טועה. הוא עוד ישוב. זה לא רק ג'וק קטן שעובר. אלא שעד אז ימשיך להשתעשע בעוד כמה פרוייקטים ניסיוניים. חלקם אולי יניבו רווחים, אחרים – אולי הפסדים. הרזרבות הכספיות שלו מאפשרות לו לקחת סיכונים. לא כל אחד יכול להיות פרומצ'נקו, זוכרים?

אבי מורגנשטרן

פנטהאוז

יגאל לב

עלבונה של מלכה

רק חום הקיץ יכול להפריח שיחות מטורפות כמו הוויכוח שהתנהל על גג הפנטהאוז בנוה־שא: עולם הגבר מול עולם האשה. הקיץ הלוהט מאלץ אותך לגייס את רוב הכוחות שלך רק כדי לשרוד, לעבור אותו בשלום, ושיחות מעמיקות על נושאים רציניים אינן מתאימות למזג אוויר חם והביל.

אורי טען שאין אתה יכול להבין את תולדות עם ישראל אם אינך לוקח בחשבון את משמעות הקיץ באיזורנו. המזג הלוהט, שנאת האחים, העובדה שהרומאים צרו סביב חומות ירושלים ובין החומות שחטו היהודים זה את זה בקנאות פנאטית, כל אלה שורשם בקיץ הישראלי. בקיץ החום מעיק, והמחשבות נהפכות שטוחות ודרודות כמו מי ביצה מהבילה.

אחרי־כן, כשניסו להבין מדוע התקוטטו, ייחס אורי את הדבר לעקשנותה הנחרצת של גליה, ואילו גליה טענה שזה פרי הקיץ המטורף.

זה התחיל ממריבה משפחתית, וכתמיד נאלצו אורי וגליה לחזור עשרה מהלכים אחורנית כדי לזהות ולנתח את השגיאה. כך עושה גם אמן שח הבוחן מדוע הגיע למצב שבו המלכה שלו נעלבת, והמלך עתיד לאבד את כתרו.

המלכה נעלבה. אורי למד לנחש את מעגל האסוציאציות על פיו פועלת גליה, מעגל פרטי משלה בו דבר מזכיר דבר, עלילה נקשרת לעלילה, ורק מי שמכיר אותה היטב יכול לדעת שהתוצר הסופי נעוץ אי שם הרחק.

הפעם שכח אורי להחמיא לשמלתה החדשה. היתה לה סיבה טובה להיעלב. מזה זמן רב נוהגת גליה ללבוש כמעט אך ורק מכנסיים, מכנסי ג'ינס, קורדרוי או עור המחמיאים לגיזרתה. כאשר לבשה את השמלה החדשה, התנהג אורי כאילו זה מובן מאליו. אבל לאחר מכן, לפנות ערב, כשירדו לבית הקפה הסמוך למרינה שעל שפת הים, אמר אורי לגליה כדרך אגב: "תראי את החתיכה ההיא עם שמלת השיפון הסגולה...", וזה הספיק. גליה כבר לא שמה לב לערב הצונן, לחוף הים, לרוח הקרירה העולה מהמים. זה היה כאילו כל חום הקיץ ירד עליה לפתע והרתיח את עצביה.

אחת ממגרעותיה של גליה, טוען אורי, טמונה בכך שיש לה "הצתה מאוחרת". הבילוי הנעים הזה לחוף הים בשעה בה העיר הלבנה מחליפה את שלמותיה הלוהטות בבגד קריר ונעים, נהפך פתאום למיצבור של שתיקה קודרת. מאוחר יותר, בבית, ערכה איתו גליה חשבון קטנוני על הוצאות המחייה. על כך שהוא לא משלם מספיק לאחזקת הבית, על כך שהמזגן הארור ניקוליקל כבר שבוע והוא מזניח את העניין, שמכונת הכלים נוזלת... שהכרז באמבטיה מטפטף ויצר כתם חום על ציפוי האמייל...

אורי ניהס את העלבון והלך לקראתו בניתוח קר, צועד אט אט לאחור ומגיע אל הנערה בשימלה הסגולה ואל זו הצהובה של גליה, עליה שכח להחמיא לה... אבל ידע שעליו לשתק אותה. לפחות עליו להניח לגליה לפרוק את הזעם שלה, משום שכמו שהיא אומרת תמיד לאחר המריבות – "כל זוג הגון צריך מדי פעם מריבה הגונה כדי לטהר את מערכת היחסים ביניהם".

בלילה, על המרפסת, הפליט אורי משפט שבהקשר אחר יכול היה לשמש נושא לדיון של ליל קיץ. אבל ב"מלחמת השמלות" נשמע כמו קריאת תיגר: "למה לכל הרוחות אלוהים בכלל ברא את האשה?"

וכשראה את שתי עיניה הגדולות שוחרות הריב של גליה, הגיש לה את הטקסט במין הנאה של ילד הנכנס לקרב מבלי לנחש את תוצאותיו.

הוא דיבר בטון שגליה שנאה. הסמכות שבה הוא נואם בבית המשפט, מין התנשאות למדנית כאילו הוא אוטוריטה שאין לערער עליה: ו"בבית המשפט אתה צריך להקרין בטחון עצמי. לא חשוב מה שאתה אומר. מה שבסופו של דבר נקלט זו העובדה שאתה צודק משום שאתה נשמע בטוח בעצמך"):

"הרי על פי המסורת שלנו אלוהים ברא בשישה ימים את העולם כולו. מאז לא היתה כל התפתחות. כל המינים, כל היצורים בעצם, נוצרו כבר אז, באותם שישה ימים עליהם נאמר בתנ"ך 'וירא אלוהים את כל אשר עשה והנה הוא טוב מאוד'. אף על פי כן התחרט האל הטוב, לבו התרכך והיצור היחיד הנוסף שברא היתה האשה. לא צריך לקרוא את התנ"ך עד הסוף כדי לדעת שבריאת האשה הביאה בסופו של דבר לגירוש האדם מגן־העדן, ומאוחר יותר למבול".

גליה טענה שזוהי הרצאה שוביניסטית שחוקה, ואורי הזכיר לה את הצו האלוהי האומר לאשה, אחר פרשת התפוח, "אל אישך תשוקתך והוא ימשול בך". גליה הפריחה נחרה של בוז.

ויכוח של ליל קיץ. מאוחר יותר כאשר נזכרו בשיחה ביניהם זכרו גם גליה וגם אורי את טענת היסוד ששניהם לא הצליחו להפריך: גם הגבר וגם האשה קוראים למשטח בן ארבע רגליים שולחן, אבל כל אחד מהם מתכוון למשהו אחר לגמרי. גליה הגדירה זאת כך: "שנינו מדברים על אהבה, אבל לגביכם, הגברים, כל העניין הוא מיני, ואילו לגבינו זה משהו רגשי, עמוק".

אורי טען שהמוסר המקובל הוא בלוף אחד גדול. "בסך הכל הרגנו את המוסר אל מערכת אינסטינקטים חייתיים שירשנו מאבותינו. הצפיה בטבע מוכיחה שעדר איילים זכרים מתפרס על פני כר דשא במשבצות בלתי נראות אבל ממשיות. הזכר הנבחר נמצא במשבצת הפנימית. מאה נקבות חוצות את מעגל מאה הזכרים כדי להזדווג רק עם הזכר הנבחר. עובדה שכמעט 80 אחוזים מהן עושות זאת עם הזכר המנצח, ורק 20 אחוזים עם סגניו".

"כלומר, הנקבה – על פי האינסטינקט שלה – מחפשת את הזכר הטוב ביותר שיפרה אותה כדי להעמיד צאצאים נבחרים. סתם הרפתקה מינית, לגביה, פירושה ביזבוז גנטי. אבל הגבר, כלומר הצבי, רואה עצמו נבחר רק אם הוא מצליח להזדווג עם מקסימום נקבות. על אינסטינקט זה ניכנה אחר־כך המושג הגברי של דון ג'ואן. את רואה, זה בכלל לא שייך למערכת מוסר, אלא לעניין גנטי פשוט..."

גליה, שכבר חצתה את מעגל המריבה והיתה עכשיו רגועה ומפוייסת, השתעשעה מהתאוריה של אורי, ויכלה לשפוט את עלבונותיה בפרספקטיבה נכונה. היא העבירה יד על שערו, יד קלה, מלטפת, נוזפת ומפייסת, והמשפט שאמרה כמו השלים את מה שתנועת היד ניסתה לבטא: "בטח, בשביל מה אתה חושב בחרתי דווקא בך... שוטה שכמוך".

הורוסקופ

מזל בתולה

הגעתי לפגישת עבודה. במשרד המטופח, מאחורי שולחן כתיבה מבהיק ונטול ניירות, ישב גבר מכופתר ומעונב, מדיף ניחוח אפטר שייב. במהלך שיחתנו הוא ניקה את קצה שולחנו מאבק כלתי־נראה, ואת בדל הסיגריה שעישנתי – השליך אל סל הניירות מיד עם נחיתתו בתוך המאפרה הנקיה. איש שיחי היה בן מזל בתולה. ליתר דיוק – הוא היה פארודיה של מזל זה: התגלמות טהורה של כל התכונות המיוחסות לו (סדר, נקיון וכו').

למזלנו, מקרים של "בתוליות" טהורה הם נדירים. למעשה, אופי הבתולה מורכב משלל וריאציות של שתי תכונות יסוד: כושר הבחנה מעולה וביקורתיות קטלנית.

כושר ההבחנה של הבתולה הוא שם דבר. שום פרט לא נעלם מעיניו. הוא רואה את האבק בפינתו החשוכה של החדר, את האגודה שנפלה והתגלגלה אל מתחת לשולחן ואת השיבה שזרקה בשתיים משערות ראשך. זכור לי היטב מצב מביך שבקלעתי אליו בעטיה של "בתולה": רכשתי שמלה במחצית מחירה הודות לפגם בגודל של ראש סיכה שהסתתר בקיפול שמתחת לשרוול. היו מי שגילו את הפגם רק אחרי חיפוש מדוקדק... והיו מי שלא הצליחו לגלותו כלל. אך כששאלתי בת מזל בתולה אם היא יכולה למצוא את הפגם, השיבה: "בוודאי", ומבלי לקחת פסק־זמן לחיפוש – הניחה את אצבעה ישר על הנקודה.

הביקורתיות של הבתולה הוא פועל יוצא של כושר ההבחנה שלה. אם אינך יכול לראות את השמלה מבלי להבחין בכתם שבה, או את האגרטל מבלי להבחין בשריטה שעליו – התוצאה היא התבייתות אוטומטית על הפגם... ומכאן הביקורתיות. לא כל בני המזל נותנים ביטוי לאותה ביקורת: יש הרושמים אותה לפניהם ועוברים לסדר היום. אחרים דואגים להשמיע את הביקורת, אם באוזני בעל העניין ואם בפני אנשים אחרים... ל"קורבן", וזוהי כדרך־כלל חוויה מאוד לא נעימה.

ה"בתולה" הוא ריאליסט ופרגמטיסט ממדרגה ראשונה. הוא משקיף על החיים, קולט אותם פרטים־פרטים, מקטלג את הפרטים במוחו ומצרפם לתמונה אחת. היה מי שהשווה את דרך חשיבתו להרכבת תמונת פאזל, מחלקיה השונים. כל מידע חדש נהפך לחלק מהפאזל וחייב להשתבץ באופן הגיוני והרמוני בתוך תמונת המציאות הכוללת. בכך כוחו של בן מזל בתולה... אך גם חולשתו: כאשר הוא נתקל בפיסת מידע שאינה תואמת את תמונת המציאות הפרטית שלו – הוא מבטל אותה בבוז, כ"שטות" בלתי רלוונטית לחיים.

מסיבה זו, לדוגמה, מתייחסים "בתולות" רבים לאסטרולוגיה כאל "שגעון" שאינו ראוי לתפוס מקום במערכת החיים ה"מסודרת". בכך אין, כמובן, אסון גדול. אך המצב מחמיר כאשר הם מתייחסים גם אל תחום הרגשות והרגישויות כאל עניין שאינו רלוונטי לחיים (יש גם בתולות כאלה), תפיסה העלולה לגרום לשיבושים רציניים ביחסיהם הבין־אישיים. מכל מקום, רבים מבני המזל עלולים להפסיד חלק מחוויות החיים משום שתמונת המציאות שלהם מוגבלת: היא אינה כוללת הפתעות, שגעונות, טעויות, גורמים בלתי צפויים ובלתי מתוכננים – כל אותם אלמנטים שהם חלק בלתי נפרד מהחיים בכלל ומהטבע האנושי בפרט.

רוב הבתולות אינם שאפתנים במיוחד. אמביציה דורשת "שגעון" לעניין אחר... והבתולה אינו אוהב שגעונות. הוא עסוק מדי בתיאום הפרטים הממלאים את חייו ובארגון המציאות שלו למסכת הגיונית שתאפשר לו תיפקוד יעיל. אין זאת אומרת שהוא אינו רוצה להצליח; אך הוא נהנה יותר מההתמודדות המוצלחת, מהתוצאות המעשיות של הצלחותיו ומההערכה שהוא זוכה לה עקב כך, מאשר מעצם הכוח והשליטה שההצלחה תעניק לו. מטרתו הראשונית היא ביצוע דברים בדרך הטובה, האחראית, המדוקדקת והיעילה ביותר. על כך גאוותו. אם בעקבות זאת יזכה גם בקידום ובעמדה – מה טוב. אך שגעון גדלות וכמיהה לשליטה – אין בו.

הבתולה דואג לתכנון וביסוס העתיד. הוא אינו סומך על המזל ולא מהמר בעתידו. הוא מאמין שכדי להצליח, עליו להשקיע עבודה ומאמץ. ואכן, הוא טיפוס חרוץ; ואת מה שהוא עושה – הוא עושה היטב: וזאת לא מתוך איזשהו פרפקציוניזם אידאליסטי, אלא משיקולים מעשיים ומתוך גאווה על ביצועיו.

בן מזל בתולה הוא כפייתי בכל הנוגע לנושא הסדר. אין פירוש הדבר שהוא כהכרח יניח כל חפץ במקומו (אם כי יש גם בתולות כאלה); רבים מבני המזל הם אפילו "בלגניסטים" חסרי תקנה. אלא שגם הבלגניסט המופגן מביניהם שומר על סדר בתחומים העקרוניים: בתחום המחשבתי, הרגשי ובסדרי עבודתו. הוא לא נסחף ע"י פנטזיות; כל תהליך מחשבתי שלו מבוסס על שיקולים מעשיים והערכת מצב הגיונית. רגשותיו הם בשליטה מתמדת. אמנם, בנשמתו מסתתר גרעין רומנטי ורגשי; אך הפחד שמא ישתלט הרגש על השכל ובכך יופר סדר חייו התקין – חזק יותר. הוא לא מאבד את הראש, נזהר מתלות ומהשתפכות רגשית. הוא מעדיף לנתח רגשות בהיגיון, דבר העלול לשגע פארטנר רגיש ורגשן במיוחד.

חוש הסדר של הבתולה עשוי לבוא לידי ביטוי גם בתחום התקשורת. דיווחיו מלאים, מסודרים וכוללים פרטי פרטים. אולי משום כך יצא לו שם של דברן גדול. כמאזין, הוא לא יניח לך עד שיבין את המצב בשלמותו ויפסיק אותך כל אימת שהשמטת פרט זה או אחר.

אתה: "איזה יום עמוס היה לי היום: ב־6.30 העיר אותי הטלפון, ב־08.00 הייתי בקופת־חולים..."
בתולה: "ומה עשית בין 6.30 ל־8.00?"

במקרים בהם התכונות ה"בתוליות" מוקצנות, מתקבל טיפוס שלא קל להזהר איתו: האיסטניסט הכפייתי, החסכן (לפעמים עד לידי קמצנות), האיש היודע הכל, שאי־אפשר לחדש לו דבר, המבקר את הזולת ולועג לו עד שהוא מדכא אצלו כל ספונטאניות, יצירתיות ושמחת חיים. לאדם הרגשי והאינטואיטיבי מומלץ לשמור מרחק מטיפוס כזה של בתולה.

אחרי הכל, קיים מגוון רחב של בני מזל זה, שהם עדינים, צנועים וחרוצים, הגיוניים, מעשיים ויעילים ומעל לכל – מוכנים לסייע ולתת כתף.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 21 ל־27 באוגוסט

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
אתם מתמקדים במטרה מסויימת, אבל יהיה עליכם לרסן נטייתכם להיות ביקורתיים מדי. נסו לתבל את החוכמה שלכם במעט חמלה. מתח עלול להיווצר בין תבר לבין בן־משפחה.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השיפוט שלכם בעניינים חומריים משתפר, אך על תשכחו גם את ענייני הרגש. בתחום הקריירה, תצטרכו להשקיע בפרוייקט כלשהו מחשבה נוספת; שיקלו את האופציות היטב.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
זוהי תקופה נועזת בעסקים, והמזל תורם להצלחתכם. כדאי שתקשיבו לעצת מומחה בעניין מסויים. צפויות חדשות מחבר. השבוע ענייני הקריירה חשובים במיוחד, וצריך לנצל הזדמנויות חדשות.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אתם מתכננים לצאת לטיול או לאירוע כלשהו, אבל היזהרו שלא לשכוח משהו חשוב. כדאי לבלות עכשיו במחיצת הילדים. סטודנטים צריכים לבדוק אפשרויות לקבלת סיוע כספי.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
תמיכה כספית אפשרית עכשיו באמצעות קרובי משפחה. יש לכם השבוע מזל בעסקי נדל"ן. לעצמאיים כדאי השבוע להשקיע בפירסום מודעות וביחסי ציבור.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
השבוע צפויים טיולים ונסיעות קצרות שיסבו לכם הנאה. הניחו בצד את ענייני הקריירה לפי שעה. יש לכם עכשיו הבנה מאוד נבונה, ואתם יכולים להאיר את עיניו של מישהו לגבי נושא חשוב.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
תצליחו להגיע להישגים ביתר יעילות אם לא תערבו עסקים עם בילויים. שימו השבוע את הדגש על ענייני שותפויות, ועשו תוכניות בצוותא. הזדמנות בתחום העסקי תצריך פעולה מיידית.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
הדגש עכשיו הוא על בילויים, ואתם ממלאים את המצברים לקראת עבודה קשה בשבועות הבאים. זה הזמן למלא התחייבויות חברתיות ולהיפגש עם בני משפחה. שוררת עתה הבנה יפה בין אהובים.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
מוקד הפעילות השבוע הוא הבית, ובזירה זו מצפה לכם עבודה רבה. תצליחו לעשות מה שתכננתם, אך אתם עלולים להיות מתוחים ועצבניים, דבר שיגרור מריבות עם המשפחה. במקום העבודה יש נטייה לדחות דברים.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
אתם מאוד שנונים בימים אלה, אך כדאי לכם לשמור על טאקט כשאתם מביעים את דעותיכם. המזל יגיע אליכם השבוע באמצעות חבר. בתחום העסקים אינכם במיטבכם.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
אם כי אתם מיטיבים השבוע לנהל משא ומתן עם הממונים עליכם, כדאי שתהיו יעילים יותר בקשר לעבודה היום־יומית. יש סיכויים לשיפור ההכנסה, אך כדאי לנסות לחסוך.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
יש לכם עכשיו כל הנתונים, ואתם יכולים להצטיין בתחומי הלימוד והטיפוח. בקשר לפגישה בשעות הערב – הרגשות מעורבים. התפתחויות במקומות רחוקים יהיו מוצלחות, אך בבית המצב די מתוח.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 14.8.52 — 21.8.52. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

השרות במילואים יוקל

מר ד. בן־גוריון עומד למסור היום שתי הודעות בכנסת. את ההודעה האחת ימסור בתפקידו כראש הממשלה, על מינויו של פנחס לבון כחבר הממשלה. את ההודעה השניה ימסור בתפקידו כשר הבטחון והיא תכיל דברי הסבר לתיקון לחוק שרות הבטחון שהונח על שולחן הכנסת.

לעומת הצעות להאריך את שרות הוטבה בצבא צפויות הקלות בשרות המילואים.

שר הבטחון יסביר את הגורמים שהביעו את הממשלה לבקש:

- הארכת שרות החובה לשנתיים וחצי;
- גיוס רופאים עד גיל 39;
- ביטול שרות המילואים בגילים 46—49;
- הארכת סמכותו של שר הבטחון לשחרר סוגים מסויימים של חיילים משנת העבודה החקלאית, במסגרת שרות החובה שלהם, כפי שמחייב חוק שרות הבטחון.

2 גימנסיות מוכנות למגמה צבאית

שתי גימנסיות הסכימו כבר להנהיג את המגמה הצבאית אצלן בשנת הלימודים החדשה. אולם שר החינוך עדיין לא נתן את הסכמתו לכך ומעכב את ביצוע ההחלטה.

שתי הגימנסיות המוכנות להנהיג את המגמה הצבאית הן גימנסיה הרצליה בתל אביב ובית הספר הריאלי בחיפה.

ד. צ. פנקס ז"ל

דוד צבי פנקס איננו

דוד צבי פנקס, שר התחבורה בממשלת ישראל ומותיקי המזרחי, נמצא חבר בשעת אחת עשרה ללא רוח חיים בחדרו במלון המלך דוד בירושלים. בבדיקה רפואית נקבע שמות משבץ לב בין השעות שתים עשרה ואחת בלילה. בן 57 היה במותו. הניח אשה, בן ובת.

מר פנקס צריך היה להשתתף הבוקר בשעה תשע בישיבה עם השרים נפתלי ואשכול. משלא הופיע בזמן, ביקש אשכול לטלפן אל פנקס בבית המלון אולם לא נתקבלה כל תשובה מחדרו. אחר שצלצלו פעם ופעמיים ולא ניתן מענה, והשעה כבר קרבה לאחת־עשרה לפתיע, נכנסו אנשי המלון לחדרו – ולתדהמתם מצאו את פנקס מוטל מת.

שכר השרים – לפני הכנסת

החלטה של ועדת הכספים של הכנסת על משכורת חברי הממשלה הונחה על שולחן הכנסת.

לפי ההחלטה תהיה המשכורת החודשית של ראש הממשלה 175 ל"י לחודש ועוד תוספת מיוחדת של 100 ל"י. משכורתם של השרים היא 150 ל"י לחודש. שרי האוצר והחוץ מקבלים מלבד 150 הל"י תוספת של 100 ל"י לחודש ואילו השרים האחרים תוספת מיוחדת של 70 ל"י לחודש.

מלבד המשכורת יקבלו שרי הממשלה תוספת משפחה חודשית, לפי השער המשתלם לחברי הכנסת, היינו 15 ל"י לאשה ו־5 ל"י לכל ילד. כן יקבל כל שר את תוספת היוקר ליום 31 בדצמבר 1951, לפי המצב המשפחתי ואת, תוספת היוקר לפי האינדכס השוטף.

שר המפסיק עבודתו כשר יקבל כל סכום השווה לאחר עשר אחוזים מהמשכורת (כולל תוספת היוקר) שקיבל במשך תקופת כהונתו כשר.

מתחסל המשבר בגיוס הבנות הדתיות

סכנת המשבר בקואליציה בקשר לגיוס הבנות הדתיות חלפה כנראה. בחוגי הקואליציה סבורים שעל אף איומי הפרישה של אגודת ישראל לא יהיה משבר ממשלתי וכל הבעיות השנויות במחלוקת ימצאו פתרון של פשרה.

שר הסעד הרב לוין התלונן, כי הוועדות אינן בודקות אם הנערות המצהירות הן דתיות באמת. חברי הועדה נכנסים בויכוחים עם הנערות המופיעות בפניהם למה הן מסרבות להתגייס ולמה הן סבורות שהגיוס הוא נגד מצפונן הדתי.

הרב לוין טען עוד, כי היו כבר מקרים רבים שנערות דתיות גוייסו לצבא אם הן מסרו בעדותן שהן מתרחצות בשפת ימה של תל־אביב או אם הודו שהן לובשות גרבי ניילון.

בין התלונות האחרות נגד ועדות הפטור ישנה גם אחת הכלולה בכרוזים של "נטורי קרתא" שהודבקו בחוצות ירושלים, והאומרת, שנערות, שלא ידעו כמה פעמים בשנה מזכירים נשמות, אף הן הוכרזו כלאדתיות ונשלחו לצבא.

ראש עירית ראשון לציון מתפטר

ראש העיר ראשון לציון, מר א. שפטל, עומד להגיש את התפטרותו מראשות העיריה בגלל מצב בריאותו.

הודעה מפתיעה על כך מסר א. שפטל אמש סמוך לחצות עם נעילת ישיבת מועצת העיריה.

שרגאי התפטר רשמית

ש. ז. שרגאי

ראש עירית ירושלים, שלמה זלמן שרגאי, הגיש הבוקר את כתב התפטרותו מראשות עירית ירושלים.

מר שרגאי לא התפטר מחברות המועצה, אלא רק מראשות העיר. על כך הודיע במכתבו למועצת העיריה שיובא לדיון בישיבת המועצה הערב.

במכתבו הוא מנמק את התפטרותו כזה שהוא נאלץ לפרוש מתפקידו, לפי הוראות הרופאים בגלל מצב בריאותו.

פסק־דין הרבנים הראשיים של עדת הבבלים נגד גיוס נשים בישראל

ב"ה מנחם אב תשי"ב

אנחנו חכמי ורבני עיראק מודיעים בזה כי גיוס בנות ישראל לצבא בכל אופן שיהיה בין פנויה ובין נשואה אסור בהחלט כפי תוקף תורתנו הקדושה והננו מוחים בכל תוקף בענין זה ולראיה באנו על החתום.

הרב הראשי של עולי בגדאד סלמאן חוגי	אב בית דין המזרח של עולי בגדאד יהושע משה ס"ט	חבר בית דין הצדקה של עולי בגדאד אליא יהושע
הרב הראשי של עולי בצרה יחזקאל חוגי	חבר בית דין הצדקה של עולי בגדאד עזרא מצפי	חבר בית דין הצדקה של עולי בגדאד דוד שאול
חבר משיבת הכמי ורבני עולי בגדאד משה סלמאן שחרבאני		חבר בית דין הצדקה של עולי בגדאד אליהו הכהן

כל החכמה בתיק אחד

MODAN I.Q

I.Q. 87 MODAN מציעים עוד יותר
...ה. גם גב חכם שתוכנן בפיקוח
...ופדי. גם אבזם מודן חכם, להידוק מהיר
...גם ציפוי .W.T.P ההופך את התיק
...מים. וגם הרבה תאים, רוכסנים
...צות לניצול מקסימלי של כל החוכמה.

...MODAN – תיקים וילקוטים. ביותר
...ים, יותר צבעים ועם הרבה יותר מקום.
...החוכמה.

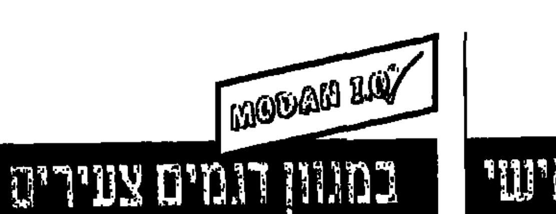
...I.Q. מודן, M.A. מודן, X.T. ומודן רגיל –
...מכך הרבה שנות בית-ספר
...יודעים מה טוב לגב של ילד.

חדיש, מהפכני, יחודי.
לאחר 8 שנות מחקר –
פריצת דרך משמעותית
בדרך לביה"ס. תיק עם גב
חכם שתוכנן בפיקוח
אורטופדי וזכה להצלחה
באירופה ובארה"ב.
מודן איי. קיו. תוכנן
במיוחד לגב של ילד.
התאמה מיוחדת מונעת
נקודות לחץ ומחלקת את
המשקל על כל הגב. הגב
...צוח בין גב הילד לבין מחוגות, סרגלים וכו'.
...שהוא אינו סופג מים. מתאים לילדים
...ד עד י"ב.
...נאם על הגב ותרגיש בהבדל.

קיבלתי 10 שנים של אחריות

רק מודן, יצרן התיקים הגדול בישראל, הידוע באיכות
מוצריו יכול לתת
10 שנות אחריות
על כל התיקים.

תעודת אחריות

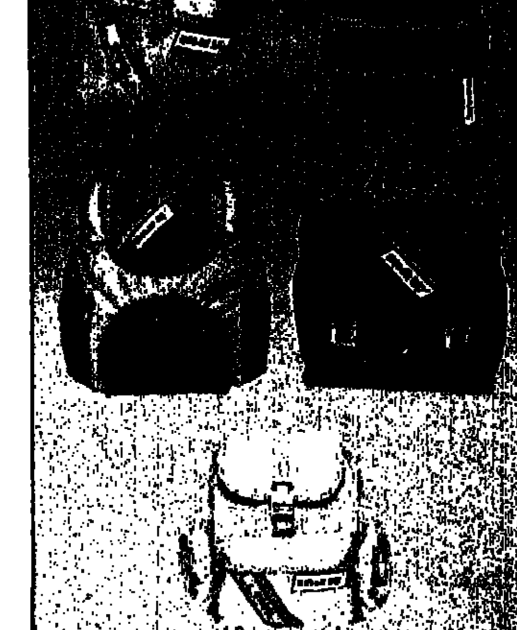
במגוון דגמים צעירים

לפנייך חלק מהדגמים והצבעים שילכו השנה לביה"ס.

MODAN I.Q

הדגמים החדשים של מודן לתלמידי כתה א'. אי זו התחלה מוצלחת.

התיק שכיתונה שלזנה ויופלד

מודן, קיבוץ גלויות 55 ת"א.

MODAN I.Q

קנה וזכה במחשב אישי

COPAM PC-401 Turbo

באדיבות חברת

א. מלא את הספח המצורף, השלם את הסיסמא:
I.Q MODAN כל ה........ בתיק אחד. ושלח למודן, ת.ד. 30949,
ת"א. 61308 ותיכנס להגרלת הביניים שבה יוגרלו:
50 מחשבונים, ו-100 תיקי מודן.

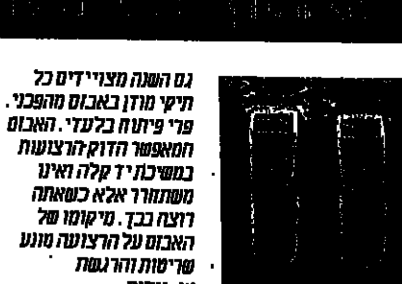
שם ומשפחה ______
רחוב ______ מס' ______
עיר ______ מיקוד ______
תאריך יום הולדת: ☐☐ ☐☐ ☐☐
שנה חודש יום

ב. קנה אחד מדגמי .MODAN I.Q, מלא את הספח המצורף לתעודת האחריות. שלח למודן עד לתאריך 30.9.87. ותיכנס להגרלה הגדולה, * בה יוגרלו: מחשב אישי של COPAM, טיסה זוגית לאירופה (לא כולל מיסים) ו-200 תיקי מודן.

הפרס הראשון: מחשב ה .P.C הריוקרתי ביותר. COPAM PC-401 TURBO באדיבות ס.כ.ן מחשבים בע"מ. יבואני מחשבי COPAM בישראל.

* ההגרלה תיערך ב 15.10.87 בנוכחות רואה חשבון. הזוכים יקבלו הודעה לבתיהם. ההשתתפות במבצע אסורה על עובדי "מודן" ו"קול המפרסם".

גם השנה מצויידים כל
תיקי מודן באבזם מהפכני.
פרי פיתוח בלעדי. האבזם
המאפשר הדוק הרצועות
במשיכת יד קלה ואינו
משתחרר אלא כשאתה
רוצה בכך. מיקומו של
האבזם על הרצועה מונע
שריטות והרגשת
אי-נוחות.